

T.C.
GAZİANTEP
VALİLİĞİ

T.C.
GAZİANTEP
ÜNİVERSİTESİ

OSMANLI DEVLETİ'NİN

700. KURULUS YILDÖNÜMÜ

OSMANLI DÖNEMİNDE GAZİANTEP SEMPOZYUMU

(22 Ekim 1999)

Editor

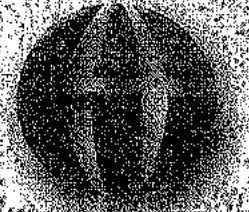
Doç. Dr. Yusuf KÜÇÜKDAG

Gaziantep
2000

T.C.
KÜLTÜR
BAKANLIĞI

T.C.
GAZİANTEP
ÜNİVERSİTESİ

OSMANLI DEVLETİ'NİN

700. KURULUŞ YILDÖNÜMÜ

OSMANLI DÖNEMİNDE AZİANTEP SEMPOZYUMU

(22 Ekim 1999)

Editor
Doc. Dr. Yusuf KÜÇÜKDAG

GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
KÜLTÜR VE İRAT BAKANLIĞI

SEMPOZYUM DÜZENLEME KURULU

Onursal Başkan

Muammer GÜLER
Gaziantep Valisi

Başkan

Prof. Dr. İ. Hüseyin FİLİZ
Gaziantep Üniversitesi Rektörü

Hasan ŞENSES
Gaziantep Vali Yardımcısı

Prof. Dr. Tokay GEDİKOĞLU
Gaziantep Üniversitesi
Fen - Edebiyat Fakültesi Dekanı

Prof. Dr. Hikmet CELKAN
Gaziantep Üniversitesi
Fen - Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

Prof. Dr. Nejat GÖYÜNÇ
Selçuk Üniversitesi Emekli Öğretim Üyesi

Prof. Dr. Hüseyin AYAN
Süleyman Demirel Üniversitesi
Emekli Öğretim Üyesi

Genel Sekreter

Doç. Dr. Yusuf KÜÇÜKDAĞ
Gaziantep Üniversitesi
Fen - Edebiyat Fakültesi Tarih Bölüm Başkanı

Tashih

Arş. Gör. İsmail ALTINÖZ
Arş. Gör. Ertuğrul VURAL

Kapak Resmi : S. Chesney

(Expedition for the Survey of the Rivers Euphrates ar Tigris 1835 - 37 Vol. 1. London)

Kapak Tasarım : Yrd. Doç. Dr. Rifat ERGEÇ

Baskı Ön Hazırlık : Sertaç Tanıtım

Baskı : Arsan Basın - Yayın Reklamcılık A.Ş.

Gaziantep 2000

* Bu kitapta yayınlanan tebliğlerdeki görüşler yazarlarına aittir.

* Tebliğlerden referans gösterilerek alıntı yapılabilir.

BU KİTAP GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ'NCE HAZIRLANIP
GAZİANTEP VALİLİĞİ İL ÖZEL İDARE MÜDÜRLÜĞÜ'NCE BASTIRILMIŞTIR.

GAZİ ANTEPLİ DİVAN ŞAIRLERİ

H. İbrahim YAKAR**

Gazi Antep, Türk kültür ve siyâsi hayatında önemli roller üstlenmiş serhat bir şehirdir. Bu şehir eskiden beri, bulunduğu stratejik konum itibarıyla hem siyâsi hem de iktisadi ve ticari açıdan önemli bir merkez olma özelliğine sahiptir. Bu özelliklerinin yanısıra şehir, bilimsel ve kültürel zenginliğinden dolayı eski kaynaklarda *Küçük Buhara* diye anılmıştır¹. Böylesine zengin bir birikime sahip olan şehrin, biz yazımızın konusu itibarıyla sadece Divan Şairleri üzerinde duracağız. Ebuzziya Tefvik'in belirttiği gibi, bu şehir, hasırcılarına kadar şuarâ ve fuzalâ yetiştirmekte pek verimli bir yapıya sahiptir.

Bir şehrin türlü özelliklerini ortaya koyan ve şehir monografileri olarak adlandırılan çalışmalar bizim edebiyatımızda yok denecek kadar azdır. Türk edebiyat tarihinin tam olarak yazılabilmesi için şehir monografilerinin ve kroniklerinin tamamlanması, mahalli durumda olan, fakat şu veya bu şekilde edebiyat tarihi kitaplarına girememiş eser ve şairlerin gün ışığına çıkması gerekmektedir. Çünkü mahalli kaynaklarda olup da genel kapsamlı eserlere girememiş bir çok şair ve yazar mevcuttur.

Eski edebiyatımızın biyografi eser türüne giren şuarâ tezkirelerinde, şahıslardan bahsedilirken -çok az istisna olmakla birlikte- muhakkak o kişilerin doğum yerleri de verilmiştir. Bütün tezkireler toplu halde incelendiği zaman görülmüştür ki; bir şehirdeki şair istatistiği bize o şehrin kültürel ve sanatsal etkinlik bakımından Osmanlı idaresindeki gücünü ortaya koyan önemli ipuçları vermiştir. Yine pek az istisna dışında tutulursa görülmüştür ki; bir şehrin gerek konumu gerekse de stratejik durumu, kültürel faaliyetleriyle hep paralel gitmiştir. Siyasi anlamda bir şehir ne kadar kuvvetli ise, bir süre sonra aynı ağırlık kendini kültürel gelişmelerde de göstermiştir.

Kaynaklardan tespit edebildiğimiz kadarıyla Gazi Antep'te yüzyıllara göre divan şairi dağılımı şu şekildedir: XV. yüzyılda 1; XVI. yüzyılda 4; XVII. yüzyılda 6; XVIII. yüzyılda 17; XIX. yüzyılda 53 ve XX. yüzyılda 25, toplam 106 şair.

Yüzyıllara göre bir dağılım yapıldığı zaman XV. ve XVI. yüzyıllarda tezkirelere girmiş Antep'li şair sayısı az durumdadır. Bu tabloda göze çarpan durum, son yüzyıllara doğru gelindikçe şair sayısında gözle görülür bir artışın olduğudur. Bu durum, sanki eski dönemlerde daha az şair çıkmış imajını oluştursa da -bizce- doğru bir yaklaşım değildir. Çünkü, o zamanlarda da bu şehir, şair ve alim yetiştirmiştir. Fakat o dönemlerdeki Antep'li şairlerden bahseden kaynakların olmaması veya o dönemlere ait biyografik malzemenin oldukça sınırlı olması bize gereken sağlıklı bilgiyi verememektedir. **Osmanlı Şuarâ Tezkire** yazarlarının, sadece ulaşabildikleri şahsiyetleri eserlerine almalarından dolayı, başta İstanbul olmak üzere belli merkezlerdeki şehirlerin dışında kalan ve az da olsa şöhret bulmuş her kişinin bize kadar ulaşmalarını imkansız kılmaktadır. Buna en bariz örnek olarak Antep'li İbrahim Bâli'yi verebiliriz. 13000 beyitlik bir mesnevi yazmış olmasına rağmen, İbrahim Bâli'nin adı hiçbir **Osmanlı Tezkiresi**'nde

¹ Bu tebliğ, hazırlamakta olduğumuz **Gaziantep'li Divan Şairleri** adlı çalışmamızın bir özeti mahiyetindedir.

² Gaziantep Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Araştırma Görevlisi.

³ Gaziantep ile ilgili geniş bilgi için bkz. B. DARKOT - T. H. DAĞLIOĞLU, "Ayıntab", **İslâm Ansiklopedisi**, C.II. İstanbul 1970, s. 64.

geçmemektedir. XVII. ve XVIII. yüzyıllarda şair sayısında bir artış söz konusudur. Bu dönem şairlerindeki artışın bir nedeni ulaşabildiğimiz mahalli kaynakların mevcudiyetidir. Temelde yine **Şuarâ Tezkireleri** baz alınsa da mahalli kaynaklar da önemli bir yer tutmaktadır. Bu yüzyıldaki şair artışındaki diğer bir sebep de tarih manzumesi yazan divan şairlerinin çok olmasıdır. XIX. yüzyıldaki şair sayısı 53'tür. Bu durum dikkate değer bir tablo ortaya çıkarmaktadır. Genel kanaate göre, Divan şiiri, son büyük temsilcisi Şeyh Galible birlikte XVIII. yüzyılın sonlarına doğru devrini kapatmış, daha sonra gelen şairler bu hazinenin son kalıntılarını yemişlerdir. XIX. yüzyılda bu edebiyat, tükenmiş kabul edilirken Antep'ten bu kadar şair çıkmasının bir izahı olsa gerektir. Bu sayının bu denli kabarık olmasının başında tarih manzumesi yazarların çokluğu gelmektedir. Çünkü şehir önemli bir kültür merkezi olmasından dolayı, medreseler, hanlar, camiler ve diğer sanat tarihi eserleri bakımından da zengin bir birikime sahiptir. Bu eserlere düşülen tarih manzumeleri de bir hayli fazladır. XX. yüzyılda bu sayı XIX. yüzyıla göre bir düşüş göstermiştir. XIX. ile XX. yüzyıl şairlerinin bir kısmının şiirlerinde teknik kusurlar göze çarpsa da ve işlenen konular biraz daha gündelik mevzulara ait olsa da, genel itibarla şiir formatları divan geleneği tarzındadır.

Tezkireler üzerine önemli araştırmaları olan Prof. Dr. Mustafa İsen, Osmanlı coğrafyasında şair yetiştiren illeri ortaya koyduğu çalışmasında², Anadolu sahasında yazılmış 27 tezkireyi tarayarak meydana getirdiği bilimsel istatistiğe göre, 211 yerleşim merkezi arasında Antep, yetiştirdiği 26 şairle 11. sırada yer almaktadır. Makalesinde belirttiği gibi, İsen bu durumu açıklamada güçlük çektiğini, bu tabloyu izah etmede zorlandığını söylemektedir. Bu şehre Küçük Buhara denmesinin boşuna olmadığını ispatlayan bu çalışma göstermiştir ki, bu şehir kültürel yönden oldukça zengin bir birikime sahiptir. Antep, Osmanlı coğrafyasında yetiştirdiği şair bakımından özellikle XVIII. ve XIX. yüzyıllarda söz sahibi olmuş, Osmanlı Devletinin kültür politikasına tesir etmiş şehirler arasında önemli bir merkez durumundadır. Son klasik tezkire yazarı Fatin'den sonra yazılmış biyografi özelliği gösteren eserler de incelendiği zaman bu sayı yüzaltıyı bulmaktadır. Antepli şairlerin gerek divan veya divançeleri gerekse de diğer eserleri bazı büyük nedenlerden dolayı günümüze kadar ulaşamamıştır. Bunlardan bir tanesi birkaç defa baş gösteren Emir-Yeniçeri çatışması bir diğeri de Kurtuluş savaşının meşalesini yakan Antep savunmasıdır. Antep kaderini yakından ilgilendiren bu tür büyük olaylarda, pek çok şeyin yok olup gitmesi gibi, çok kıymetli eserler de bu hengamede yağmalanıp yok olmuştur.

Tespit edebildiğimiz Antepli şairler içinde göze çarpan önemli bir özellik de, lügat çalışmaları yapan kişilerin bir hayli fazla olmasıdır. Lügat türü yazılan eserlerin tamamı bugün elimizde olmasa da kaynakların zikrettiği Antepli altı tane sözlük yazarı mevcuttur.

Çalışmamızın ana kaynağını **Osmanlı Şuara Tezkireleri** oluşturmakla birlikte, klasik tezkirelerin sonuncusu olan Fatin'den sonra ortaya konulan biyografi tipi eserler ile mahalli kaynaklı çalışmalarda bulunan şahsiyetler de inceleme alanına girmiştir. Diğer yandan şahısların ellerinde bulunan ve içinde Antepli Divan Şairlerinin de şiirlerini ihtiva eden cönklerden de büyük oranda istifade edilmiştir.

Bu çalışmada Antepli divan şairlerinin kısa biyografileri verilmiş, varsa eserleri tanıtılmıştır. Elde edebildiğimiz bütün bibliyografik bilgiler dipnotta gösterilmiştir. Bir makale boyutlarını çok aşacağı için şairlerin şiirlerinden örnekleri verilmemiştir.

² Mustafa İSEN, "Osmanlı Kültür Coğrafyasına Bakış", *Ötelerden Bir Ses*, Ankara 1997, s.64 v.d.

Yüzyıllara göre tanıtılmış olan şahsiyetler hakkındaki bibliyografya, maddenin bitiminde toplu olarak verilmiş, böylece metin dipnotlarla boğulmamaya çalışılmıştır.

XV. YÜZYIL

İBRAHİM BÂLİ: Klasik Osmanlı Tezkireler'inde adı geçmeyen Balı, Antep'in yetiştirdiği önemli şahsiyetlerden biridir. XV. yüzyılın sonlarında yetişmiş olan İbrahim Bâlî Anteplidir. Hayatı hakkında fazla bilgiye sahip değiliz. Antep'te doğmuş, ilmi öğrenimini burada yaptıktan sonra Mısır'a gitmiş, oraya yerleşmiş ve öğrenimine orada devam etmiştir. Halep'te Emir Yeşbek nedimlerinden iken Mısır sultanı Melikü'l-Eşref Ebu Nâsır Kayıtbay tarafından Osmanlı padişahı II. Beyazıt'a elçi olarak gönderilmiştir. **Kadı Beyzâvî Tefsiri'**ne yazdığı bir hâşiyesi vardır. En önemli eseri olan ve Kayıtbay adına 893/1477'de kaleme alınan **Hikmetnâme** adlı ansiklopedik mesnevisi 229 varaktan ibaret olup, yaklaşık 13000 beyittir. (*İst. Üniversite Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, no:3290*). İçinde İstanbul'un Ayasofya, Atmeydanı gibi çeşitli semtlerin anlatıldığı bölümlerin yanı sıra, Osmanlı sultanlarından da bahsedilmektedir. Yarabılıştan, tabiatın, peygamberler tarihinden, gezip dolaştığı memleketlerin tarih ve coğrafyasından bahseden didaktik bir eserdir. Oldukça sade bir dille yazılmış olan eser bu yönü itibarıyla değerlidir. Bâlî' **Hikmetnâme**'de Antep'li olduğunu ifade etmekte ve yaşadığı dönemdeki Antep'e ait renkli parçalar sunmaktadır. Yer yer o zamanki sosyal yaşantıyı anlatan eser, bu haliyle değerlidir. Diğer yandan **Hikmetnâme**'yi önemli kılan özelliklerinden bir tanesi de eserin Anadolu dışında, Anadolu Türkçesi ile yazılmış olmasıdır. **KÖPRÜLÜ**, eserin bu özelliğinden bahsetmektedir³.

³ Cemil Cahit GÜZELBEY, "Bâlioğlu İbrahim ve Hikmetnâme", *Gaziantep Kültür Dergisi*, (Bu derginin adı bundan son rakı dipnotlarda GKD kısaltması ile verilecektir.) Şubat 1972, C.13, S.6, s.3-4; F. Kadri TIMURTAŞ, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, Boğaziçi Yay., İstanbul 1997, s.232; M.Öğüz GÖĞÜS, *Gaziantepi Tanıtıyoruz I*, Gaziantep 1962, s.168; Hikmet Turhan DAĞLIOĞLU, *Gaziantep Meşâhiri*, C.H.P. Basımevi, Gaziantep 1939, s.90-106; A.Sim LEVEND, *Türk Edebiyatı Tarihi*, TTK Yay., Ankara 1988, s.166; Fuad KÖPRÜLÜ, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ötüken Yay., 2.Baskı, İstanbul 1980, s.373-374; Prof. Dr. Mine MENGLİ, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Akçağ Yay., Ankara 1994, s.132; "Hikmetnâme", *Türk Dil ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergah Yay., C.4, İstanbul 1981, s.232; Cihangir OĞUZ, *İbrahim Bâlî'nin Hikmetnâmesi*, (Basılmamış Lisans Tezi), İstanbul Üniv. Türkiyat Enstitüsü, T.1197; Ertuğrul YÜCEL, *İbrahim Bâlî'nin Hikmetnâmesi*, (Basılmamış Lisans Tezi), İstanbul Üniv. Türkiyat Enstitüsü, T.1366; Yüksel GÜLER, *İbrahim Bâlî'nin Hikmetnâmesi*, (Basılmamış Lisans Tezi), İstanbul Üniv. Türkiyat Enstitüsü, T.1176; Hakkı TOPAL, *İbrahim Bâlî'nin Hikmetnâmesi*, (Basılmamış Lisans Tezi), İstanbul Üniv. Türkiyat Enstitüsü, T.1194; Oğuz CİHANGİR, *İbrahim Bâlî'nin Hikmetnâmesi*, (Basılmamış Lisans Tezi), İstanbul Üniv. Türkiyat Enstitüsü, T.1197; Ertuğrul YÜCEL, *İbrahim Bâlî'nin Hikmetnâmesi*, (Basılmamış Lisans Tezi), İstanbul Üniv. Türkiyat Enstitüsü, T.1360; Rengin BODUR, *İbrahim Bâlî'nin Hikmetnâmesi*, (Basılmamış Lisans Tezi), İstanbul Üniv. Türkiyat Enstitüsü, T.1432; Habibe BAYSAL, *İbrahim Bâlî'nin Hikmetnâmesi*, (Basılmamış Lisans Tezi), İstanbul Üniv. Türkiyat Enstitüsü, T.1243; İncinur ÖNGÖREN, *İbrahim Bâlî'nin Hikmetnâmesi*, (Basılmamış Lisans Tezi), İstanbul Üniv. Türkiyat Enstitüsü, T.1439; Arslan VARLIK, *İbrahim Bâlî'nin Hikmetnâmesi*, (Basılmamış Lisans Tezi), İstanbul Üniv. Türkiyat Enstitüsü, T.1658; Bilge BAYILAN, *Hikmetnâme Transkripsiyonlu Metin ve Gramatikal İndeks*, (Basılmamış Lisans Tezi), İstanbul Üniv. Türkiyat Enstitüsü, T.1278; Rezan ÇELİKİYOL, *Hikmetnâme Transkripsiyonlu Metin ve Gramatikal İndeks*, (Basılmamış Lisans Tezi), İstanbul Üniv. Türkiyat Enstitüsü, T.1280; M. Emin BUDAK, *Hikmetnâme Transkripsiyonlu Metin ve Gramatikal İndeks*, (Basılmamış Lisans Tezi), İstanbul Üniv. Türkiyat Enstitüsü, T.1283; Hacer YAMANER, *Hikmetnâme Transkripsiyonlu Metin ve Gramatikal İndeks*, (Basılmamış Lisans Tezi), İstanbul Üniv. Türkiyat Enstitüsü, T.1279; Nuray TUZCU, *Hikmetnâme Transkripsiyonlu Metin ve Gramatikal İndeks*, (Basılmamış Lisans Tezi), İstanbul Üniv. Türkiyat Enstitüsü, T.1281; Yıldız EĞRİBOZ, *Hikmetnâme Transkripsiyonlu Metin ve Gramatikal İndeks*, (Basılmamış Lisans Tezi), İstanbul Üniv. Türkiyat Enstitüsü, T.1373; Ayşe KAHRATLI, *Hikmetnâme Transkripsiyonlu Metin ve Gramatikal İndeks*, (Basılmamış Lisans Tezi), İstanbul Üniv. Türkiyat Enstitüsü, T.1405; Suat PARMAKSIZOĞLU, *Hikmetnâme Transkripsiyonlu Metin ve Gramatikal İndeks*, (Basılmamış Lisans Tezi), İstanbul Üniv. Türkiyat Enstitüsü, T.1450; Şelik ONAT, *Hikmetnâme Transkripsiyonlu Metin ve Gramatikal İndeks*, (Basılmamış Lisans Tezi), İstanbul Üniv. Türkiyat Enstitüsü, T.1284; Sabahat KIYAK, *Hikmetnâme Transkripsiyonlu Metin ve Gramatikal İndeks*, (Basılmamış Lisans Tezi), İstanbul Üniv. Türkiyat Enstitüsü, T.1449; Ayler ÖGÜT, *Hikmetnâme Transkripsiyonlu Metin ve Gramatikal İndeks*, (Basılmamış Lisans Tezi), İstanbul Üniv. Türkiyat Enstitüsü, T.1285; Süheyla SEYHAN, *Hikmetnâme Transkripsiyonlu Metin ve Gramatikal İndeks*, (Basılmamış Lisans Tezi), İstanbul Üniv. Türkiyat Enstitüsü, T.1286; Nesrin KANDEMİR, *Hikmetnâme Transkripsiyonlu Metin ve Gramatikal İndeks*, (Basılmamış Lisans Tezi), İstanbul Üniv. Türkiyat Enstitüsü, T.1502; Yücel TAN, *Hikmetnâme Transkripsiyonlu Metin ve Gramatikal İndeks*, (Basılmamış Lisans Tezi), İstanbul Üniv. Türkiyat Enstitüsü, T.1287; İbrahim AĞAR, *Hikmetnâme Transkripsiyonlu Metin ve Gramatikal İndeks*, (Basılmamış Lisans Tezi), İstanbul Üniv. Türkiyat Enstitüsü, T.1391; Pervin DOĞUKAN, *Hikmetnâme Transkripsiyonlu Metin ve Gramatikal İndeks*, (Basılmamış Lisans Tezi), İstanbul Üniv. Türkiyat Enstitüsü, T.1577; Fikret TURAN, *Hikmetnâme Transkripsiyonlu Metin ve Gramatikal İndeks*, (Basılmamış Lisans Tezi), İstanbul Üniv. Türkiyat Enstitüsü, T.1583; Mustafa ÇELİL, *Hikmetnâme Transkripsiyonlu Metin ve Gramatikal İndeks*, (Basılmamış Lisans Tezi), İstanbul Üniv. Türkiyat Enstitüsü, T.1578; Ayta TERCAN, *İbrahim Bâlî'nin Hikmetnâmesi*, (Basılmamış Lisans Tezi), İstanbul Üniv. Türkiyat Enstitüsü, T.1662; Haluk GÜRE, *İbrahim Bâlî'nin Hikmetnâmesi*, (Basılmamış Lisans Tezi), İstanbul Üniv. Türkiyat Enstitüsü, T.1282; İsmail ÜNVER, "Mesnevi", *Türk Dil, Türk Şiiri Özel Sayısı II*, (*Divan Şiiri*), S.415-416-417, Temmuz-Ağustos-Eylül 1986, s.440; Hasibe MAZIOĞLU, "Türk Edebiyatı-Eski", *Türk Ansiklopedisi*, C.32, s.93,109.

XVI.YÜZYIL

KEVSERİ: Antep'li olup Kanûnî Sultan Süleyman dönemi şairlerindedir. Hayatı hakkındaki fazla bir malumata sahip değiliz. **Latîfi Tezkiresi**'nde şiir örnekleri vardır. Latîfi, şiirlerinin güzel olduğunu, fakat derinlik ifade etmediğini söylemektedir. Fethî'nin bir gazelini tahmis etmiştir⁴.

SÂBİRİ: XVI. yüzyıl şairlerinden olup Antep'lidir. Hayatını Takyecilik ederek sürdürmüş ve geçimini bu yolla sağlamıştır. Lâtîfi, Sâbir'in Halep yakınlarından ve sofu taifesinden sabırlı, salih, nefsiyle mücadelede kendine hakim birisi olarak tanımlamaktadır. O kadar haramdan kaçan takva sahibi birisi imiş ki, haram olabilir diye kimse yemeğinden yemediği, kimse hakkında hayır veya şer hiçbir şey söylemediği çok bilgili ve dervişçe yaşayan birisi olduğu kaynaklarda yazılıdır⁵.

ŞAHVELİ : XVI. yüzyılda yaşamış Halvetîye tarikatının şeyhlerinden faziletli birisidir. Oğuzeli ilçesine bağlı Ağca höyük köyünden Mehmet Bey adında birinin oğludur. Doğum tarihi belli değildir. Ancak XV. yüzyılın ilk yarısında doğduğu sanılmaktadır. Ölüm tarihi hakkında kaynaklarda tutarsızlıklar vardır. Cemil Cahit Bey ölümünün H.1013/M.1604 tarihinde olduğunu **Şer'i Mahkeme Sicilleri**'ne dayanarak açıklamaya çalışmıştır. Hakkında en geniş bilgileri veren Sadettin Nuzhet Bey, annesi Emine Hatun'un Alaüddevle neslinden olduğunu söylemektedir. Şiirde mahlası Askerî'dir. Halvetî tarikatının meşhur şeyhlerinden Şeyh Yakup'a 956/1549 tarihinde intisap ettiği Kevâkib adlı eserinin önsözünde yazılıdır. Gazi Antep'te kendi adıyla anılan camiyi mürşidi Şeyh Yakup yaptırmış, kendisi onu tamir ettirmiştir. **Gunyetü's-Salîkîn** isimli Arapça mufassal **Vird-i Settâr** şerhi vardır. **El Kevâkibü'l-müdie fi-Tarikâtü'l-Muhammediye** adlı mensur ve **Risâletü'l-Bedriye Fi Beyân-ı Tarikatü'l-Marzîye** adında iki eseri daha vardır. Bu eseri 1582'de Antep'te Bedriye Mescidinde kaleme aldığı için bu ismi vermiştir⁶.

⁴ Haluk İPEKTEN v.d. **Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, KTB Yay., s.254; **Latîfi Tezkiresi**, Haz. Mustafa İsen, KB. Yay., Ankara 1990, s.275-276.

⁵ DAĞLIOĞLU, **Gaziantep Meşâhiri**, s.67-68 ; Şemseddin SAMİ, **Kâmûsu'l- A'lâm**, İstanbul 1306, C.4, s.2910; **Latîfi Tezkiresi**, Haz. Mustafa İsen, s.387.

⁶ Mehmet SOLMAZ-Hulusi YETKİN, **Gaziantep Çevre İncelemeleri**, Gaziantep Kültür Derneği Yay., Gaziantep 1969, s.90; KOMİSYON, **Cumhuriyetin 50.Yılında Gaziantep,1973 İl Yılığ**, Gaziantep Valiliği Yay., s.92; Cemil Cahit GÜZELBEY **Gaziantep Evliyalari**, G.Antep 1990, s. 58-64; Cemil Cahit GÜZELBEY, "Ziyaretler ve Meşhur Şeyhler", **Başınar**, S.21, İkinci Teşrin 1940, s.8-9; S.23, İkinci Kanun 1941, s.5-6; S.24, Şubat 1941, s.12-13; C.Cahit GÜZELBEY, "Şahveli Hangi Tarihte Yaşadı", **GKD**, Ekim 1967, C.10, s.237-238; Hikmet Turhan DAĞLIOĞLU, **Gaziantep Meşâhiri**, s.129-130; Şakir SABRİ, **Gaziantep Bîyüklüleri**, Gaziantep Halk Fırkası Matbaası, Gaziantep 1934, s.9; Bursalı Mehmet TAHİR, **Osmanlı Müellifleri**, 1333, C.1, s.97; Sadettin Nuzhet ERGUN, **Türk Şairleri**, İstanbul 1936, C.2, s.510; Bağdath İSMAIL PAŞA, **Hediyetü'l-Arifin**, C.2, s.510; Şükrü ERDOĞAN, "Şahveli", **GKD**, Mayıs 1965, C.8, s.127-8,137; M. Oğuz GÖGÜŞ, **İlk İnsanlardan Bugüne Çeşitli Yönleriyle Gaziantep**, (Basım Yeri ve Tarihi Yok), s.340; **Gaziantep Halkevi Broşürü**, Gaziantep Halk Fırkası Matbaası, Gaziantep 1935, s.206; KOMİSYON, **Cumhuriyetin 50.yılında Gaziantep,1973 İl Yılığ**, s.92; Cemil Cahit GÜZELBEY, "Şahveli", **19 Mayıs Lisesi Dergisi**, Mart 1990, s.3.

FÂTİHİ: (Şeyhzâde) Doğum ve ölüm tarihi belli olmamakla beraber XVI. yüzyılda yaşadığı sanılmaktadır. Şeyhzâde diye tanınmıştır. Kafkazâde'de şiir örnekleri bulunmaktadır. Ne zaman ve nerede öldüğü belli değildir⁷.

XVII.YÜZYIL

ABDÜLMECİTZDE HAFİZ EFENDİ: XVII. yüzyılda yaşamıştır. Hayatı hakkında fazla bilgimiz yoktur. Divanının dil özelliklerinden ve divanı istinsah eden Bursalı Mehmet Emin isminde bir zatın Divanının sonuna kaydettiği H.1113/1701 tarihinden XVII. yüzyılda yaşadığı anlaşılmaktadır. Cemil Cahit Bey, zamanında Hüseyin İlhan isimli bir zat da gördüğü bu divanın bir nüshasını **Gazi Antep Kültür Dergisi**'nde tanıtmıştır. Fatih Millet Kütüphanesi Mnz. 92'de Hafız Efendinin divanının bir nüshası bulunmaktadır. **Nazmü'l-Fevaid** isimli bir eserinden bahsedilse de şimdi nerede olduğu bilinmemektedir⁸.

KADRİ: Asıl adı Abdülkadir Çelebi olan şairimiz, XVII. yüzyıl yaşamış Antepli şairlerdendir. Gençliğinde İstanbul'a gitmiş Ruznâme-i Evvel hulefâsına geçmiş ve Ruznâmçe katibi olmuştur. Daha sonraları bazı padişah evkâflarına mütevellî olmuştur.1082/1671-2'de vefat etmiştir. Şiirleriyle, meşhur Nedimi hatırlatır. Şiir örnekleri Şeyhi'nin **Vakâyitü'l-Fuzalâ**'sında mevcuttur. Kendisinden bahseden kaynaklar mürettep bir divanı olduğundan bahsetseler de bugün için bu eser mevcut değildir⁹.

FEDÂİ: XVII. yüzyıl şairlerinden olup Anteplidir. Asıl adı Mehmet'tir. III. Mehmet devri şairlerindendir. Trablusşam Mevlevi Tekkesinin postnişinliğini yapmıştır. 1065/ 1654 senesinin 15 Recebinde orada vefat etmiştir. Feridüddin Attar'ın **Mantku'l-Esrârı**'nı, **Tercüme-i Mantikut-Tayr El Müsemmâ bi Mantku'l-Esrâr** adıyla 1635'te Türkçe'ye çevirmiştir.(İ.Ü. Ktp., T.Y., No:767) Fedâî'nin 1011/1603 de kaleme aldığı **Tuhfe-i Fedâî** adlı bir eseri daha vardır. (Bu eserin bir nüshası Bayezid Devlet Ktp.'dedir.) Bu eserde kendisinin Antepli olduğunu birçok seyahatler yaptığını ve Trablusşam'da Farsça okuttuğunu yazmaktadır¹⁰.

⁷ Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi., C.3, Dergah Yay., s.165 ; Haluk İPEKTEN v.d., **Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, s.130; İçinde Antepli Divan Şairlerinin de şiirleri bulunan şahsımıza ait Cönk, s.109; Hikmet Turhan DAĞLIOĞLU, **Gaziantep Meşâhiri**,s.23; **Kafkazâde Faiz Tezkiresi**, İ.Ü. Ktp., T.Y. 2726, v.108 . Haluk İPEKTEN v.d., **Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, s.130.

⁸ Hikmet Turhan DAĞLIOĞLU, **Gaziantep Meşâhiri**, s.59-61; M.Öğüz GÖĞÜŞ, **Gaziantepi Tanıtıyoruz I**, Gaziantep 1962 , s.169; **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, C.2, Dergah Yay., s.400; Emin KURNAZ, **Abdülmecidzâde Hafız Divanı**, İ.Ü. Türkiyat Tez. No. 824; Mehmet SOLMAZ- Hulusi YETKİN, **Gaziantep Çevre İncelemeleri**, Gaziantep Kültür Derneği Yay., Gaziantep 1969, s.91; Cemil Cahit GÜZELBEY, "Abdülmecitzade- Meziyoğlu Divanının Yeni Bir Nüshası", **Gaziantep Sabah Gazetesi**, 19.7.1978; **İstanbul Ktp. Bulunan Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu**, İstanbul 1947, C.2, s.519; KOMİSYON, **Cumhuriyetin 50.Yılında Gaziantep. 1973 İ Yılığ**, s.92; Cemil Cahit GÜZELBEY, "El Yazma Bir Divan" **GKD**, C.2, S. 23, Eylül 1959, s.4, 22.

⁹ Hikmet Turhan DAĞLIOĞLU, **Gaziantep Meşâhiri**, s.45-46 ; **Safâî Tezkiresi**, Bayezit Devlet Kütüphanesi, Veliyyüddin Efendi Ktp., Nr. 2585, vr.341a; GÖĞÜŞ, **Gaziantepi Tanıtıyoruz I**, s.169; SOLMAZ-YETKİN, **Gaziantep Çevre İncelemeleri**, s.91; Cemil Cahit GÜZELBEY, "Kadri Çelebi", **Gaziantep Sabah Gazetesi**, 26.11.1978; Haluk İPEKTEN v.d., **Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, s.239; Şeyhi Mehmet Efendi, **Vakâyitü'l-Fuzalâ**, 3 Cilt-Şakâik-i Numaniye Zeyilleri, Neşreden, Abdülkadir Özcan, Çağın Yay., İst 1989, C.1, s.687-8; İsmail BELİĞ, **Nuhbetü'l-Âsar Li-Zeyli Zübde'ti'l-Eş'ar**, (Haz. Abdülkerim ABDULKADİROĞLU), AKM Yay., Ankara 1999, s. 341-3.

¹⁰ Hikmet Turhan DAĞLIOĞLU, **Gaziantep Meşâhiri**, s.24-29 ; Mehmet SÜREYYA, **Sicil-i Osmanî**, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul 1996, C.2.s.514; GÖĞÜŞ, **Gaziantepi Tanıtıyoruz I**, s.168 ; **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, C.3, s.175; SOLMAZ - YETKİN, **Gaziantep Çevre İncelemeleri**, s.90; KOMİSYON, **Cumhuriyetin 50.Yılında Gaziantep, 1973 İ Yılığ**, s.92.

ARZİ MEHMET DEDE (ŞABANZÂDE): XVII. yüzyılda Antep'te yaşayan ve 1622'de ölen Antep Mevlevi Şeyhi Şabanzâde diye şöhretli İbrahim Efendinin oğludur. Şabanzâdenin Antep Tarla-yı Atik Mahallesinde mezarı vardır. Mehmet Dede Antep ulemasından tahsil gördükten sonra İstanbul'a gitmiş, devrin müderrislerinden Kara Musa Efendinin hizmetine girmiştir. İlk görevi Galata Mahkemesi başkatipliğidir. **Esrar Dede Tezkiresi**'nde Devlet-i li'de mütevellidir diye yazar ve Mehmet Dedenin İstanbullu olduğundan bahseder -ki memleketi hakkında verilen bu bilginin doğru olmadığını kendisinden söz eden diğer kaynaklar doğrulamaktadır-. Sivashlı Şeyh Abdülhamid Efendiden feyz alarak Mevleviliğe intisap etmiş ve Galata Mevlevihanesi Şeyhi, Adem Dede'nin yanında bulunarak, ona mürit olmuştur. Arzî mahlasını kendisine Adem Dede vermiştir. Mevlevihâne'de kendisine ilk defa kıraatçilik vazifesi verilmiştir. 1063/1652'te Adem Dede hacca gidince onun yerine vekil tayin edilir. Aynı sene içinde Adem Dede ölünce onun yerine Galata Mevlevihânesi şeyhi olur. 12 sene bu vazifeyi yapan Arzî Dede Zilkade 1075/Haziran 1664'te vefat eder. Galata Mevlevihanesine defnedilir. Bütün kaynaklarda kendisinden övgüyle bahsedilmiştir. Lirik gazel ve rubailerıyla ün salmıştır. Birçok gazeli tahmis edilen birçokları da bestelenen Arzî'nin bir divan tertip ettiği tezkirelerde kayıtlı olsa da divan bugüne kadar bulunamamıştır. Muhtelif mecmualarda şiirleri vardır. (Millet Ktp. mnz.647, 755, 792; Veliyüddin Efen., Ktp., nr.3191, Topkapı, Revan, nr.1965) Yine muhtelif mecmualarda bestelenmiş şiirleri vardır.(Topkapı Revan K.1724.) Arzî Mehmet Dede hoş sohbet, iyi huylu, ilim ve fazilet sahibi, üç lisanda şiir yazacak kadar mahir, nezih ve zarif bir zat imiş. Şiirleri kuvvetli, ahenkdar ve olgundur¹¹.

ŞEYH AHMET : Antep'in köklü aileleri olan Cenânilerden olup XVII.yüzyılda yaşamıştır. Mütercim Asım'ın altı göbek öncesi dedesidir. Baba adı Şeyh Mehmet'tir. Hayatı hakkında bilgimiz azdır. Doğum ve ölüm tarihleri belli değildir. Şeyh Ahmet'in beş göbek öncesi dedesi Şeyh Osman Semerkandî, Orta Asya'dan göçüp gelmiş ve Maraş'a yerleşmiştir. Şeyh Osman'ın çocukları Şeyh Mehmet'le Şeyh Ahmet, Antep'te Çarpın Köyünde yurt tutmuşlardır. Babası Şeyh Mehmet ile kendi mezarının Antep te Balıklı ile Kozanlı arasında bir yerde olduğunu, 1940'lara kadar bu mezarın korunduğunu, sancılanan atları rahatlatmak için bu mezarların etrafında döndürüldüğünü Cemil Cahit Bey söylemektedir. Şeyh Ahmet'in usta bir hattat olduğu, hatta IV. Murat'ın Bağdat seferine giderken uğradığı Antep'te, bir gece içinde bir Kur'ân-ı Kerim yazarak ona hediye ettiği padişahın da kendine arpalık olarak Çarpın köyünü verdiği rivayet edilir. 1641'de yazdığı **Nazmü'l-Le'al** adlı yapıtta hayatının bazı noktaları hakkında bilgiler verir. Ebcet hesabıyla telif tarihi olan

¹¹ DAĞLIOĞLU, *Gaziantep Meşâhiri*, s.13-20; Mehmet SÜREYYA, *Sicil-i Osmanî*, C.1, s.325; *Esrar Dede Tezkiresi*, (Sefine-i Mevleviye) İ.Ü. Ktp., nr. 890; Şeyhi MEHMET EFENDİ, *Vakayitü'l-Fuzala*, 3 Cilt-Şakaik-i Numanîye Zeyilleri, C.1, s.561-2; GÜFTİ, *Teşrifat-ı Suara* İ.Ü. Ktp., T.Y. 1533, vr.7a; *Asım Tezkiresi*, İ.Ü. Ktp., T.Y., nr. 2401, v.44b; Ali ENVER, *Semahane-i Edeb*, s.154; S.Nuzhet ERGUN, *Türk Şairleri*, C.2, s.501-505; Atilla ÖZKIRIMLI, *Türk Edebiyatı Ans*, Cem Yay., İstanbul 1990, C.1, s.128; GÖÇÜŞ, *Gaziantepi Tanıyıyoruz I*, s.170; *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, C.1, Dergah Yay., İstanbul 1977, s.168; *Yurt Ansiklopedisi*, "Gaziantep", C.2, s.3077; SOLMAZ-YETKİN, *Gaziantep Çevre İncelemeleri*, s.90; KOMİSYON, *Cumhuriyetin 50.Yılında Gaziantep 1973 İl Yılığ*, s.92; Şakir Sabri YENER, *Gaziantep Kitabeleri*, Kardeşler Matbaası, Gaziantep 1958, s.41; Haluk İPEKTEN v.d., *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, s.43; GÜZELBEY, *Gaziantep Evliyalari*, 75-76; *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, C.1, s.168; İsmail Belig, *Nuhbetü'l-Âsar Li-Zeyli Zübde'ti'l-Eş'ar*, s.266-8.

H.1051/1641 tarihini veren bu Arapça-Türkçe manzum sözlükte, Türkçe karşılıklarında Antep ağzından da örnekler vardır. Eserde kendisi hakkında bilgi verirken, küçük yaştan itibaren ilim tahsil etmeye başladığını, babasını küçük yaşta kaybettiğini söyler. Bu eser yazılışından 113 yıl sonra Antepli şair ve alim Abdurrahman Hakî Efendi tarafından *Zuğul-Melal Fi Şerh-i Nazmü'l-Le'al* adıyla şerh edilmiştir¹².

BEDRÎ MEHMET EFENDİ: XVII. yüzyıl şairlerindedir. Gençliğinde İstanbul'a giden Bedrî Efendi Harem-i Humâyûna girerek içoğlanları zümresine ayrılır. İlmî konulara olan ilgisi ve kabiliyeti sebebiyle kısa zamanda dikkati çekerek Enderundaki derslere devam eder. İlim tahsil etmek için Karaçelebizâde Abdülaziz Efendiye mülazim olur. Derece derece yükselerek Muharrem 1058/Şubat 1648 tarihinde Esatzâde Mehmet Sait Efendi yerine, efendisi Kara Çelebizâde Abdülaziz Efendi medresesine müderris olur. Aynı yıl, IV. Mehmet'in tahta çıkışının ardından Rumeli Kazaskerliğine tayin edilen Kara Çelebizâde Abdülaziz Efendi'nin tezkirecisi olmuştur.1060/1650 Ramazanında Musa Paşa imamı Ahmet Efendi yerine Hafız Paşa Medresesi'ne Müderris olur. 1062/1651 Şabanında Tezkireci Mehmet Efendi yerine Kılıç Ali Paşa Medresesi'ne müderris olur. Aynı göreve devam ederken Rebiü'l-evvel 1065/Ocak1655'te ölür. Devrinin önemli ilim adamları arasında yer alan Mehmet Efendi musiki ile de meşgul olmuş, bu sahada verdiği eserlerle de tanınmıştır. Bedrî mahlasıyla şiirler yazmıştır. Tezkireci Şeyhî, mürettep divanı olduğundan bahsetse de bugüne kadar ele geçirilememiştir. Safâî, kendisinden "*ilm ü irfân ile meşhur bir şâir-i şirin-kâr*" diye bahsetmektedir. Dini musiki sahasında bestelediği Tesbihlerle tanınmakla beraber bunlardan hiçbiri zamanımıza ulaşmamıştır¹³.

XVIII. YÜZYIL

NA'TÎ: XVIII. yüzyıl şairlerindedir. Ayakkabıcılıkla uğraşmıştır. Döneminin güçlü şairlerindedir. Karatarla Camiine düştüğü bir tarihten yola çıkarak 1189/1775 yılına kadar hayatta olduğu bilirse de daha sonraki hayatı hakkında malumat yoktur¹⁴.

¹² GÜZELBEY, *Gaziantep Büyüklüğü ve Gaziantep Meşâhîrine Ek*, s.278-281; GÜZELBEY, *Gaziantep Evliyalrı*, s.46-49; GÖĞÜŞ, *Gaziantepi Tanıtıyoruz I*, s.168; Cemil Cahit GÜZELBEY, *Cenariler*, Gaziantep 1984, s.18-20; SOLMAZ-YETKİN, *Gaziantep Çevre İncelemeleri*, s.90; Ömer Asım AKSOY, "Nazmü'l-Leali Buldum", *GKD*, C.1, s.248; KOMİSYON, *Cumhuriyetin 50.Yılında Gaziantep, 1973 İl Yılığ*, s.92; Ömer Asım AKSOY, "Şeyh Ahmet ve Nazmü'l-Leal", *TDAY Belleteri* 1959, Ankara 1988, s.205-248; aynı yazar, *Şeyh Ahmet ve Nazmü'l-Leal Üzerine Tamamlayıcı Bilgiler*, *GKD Broşür Yay.*, Gaziantep 1961; Atilla ÖZKIRIMLI, "Nazmü'l-Leal", *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, C.3, s.900; *Tarama Sözlüğü I*, *TDK Yay.*, Ankara 1988, s.LVIII; Bağdatlı İSMAIL PAŞA, *Hediyetli'l-Arifin*, C.2, s.660; Ömer Asım AKSOY, "Şeyh Ahmet Ve Nazmü'l-Leal Üzerine (Tamamlayıcı Bilgiler)", Ocak 1961. *GKD*, C.4, s.11-20.

¹³ DAĞLIOĞLU, *Gaziantep Meşâhîri*, s.39-40 ; ŞEYHİ, *Vekayü'l-Fuzala*, İ.Ü.Kütüphanesi, T.Y. nr.81, vr. 268a ; Safâî Veliyüddin Efendi Ktp., nr. 2585, vr.52a. İ.Ü.Ktp. T.Y. nr.1353, vr. 13b-14a ; BELİĞ, *Nuhbetü'l-Asar*, İ.Ü Ktp., TY, nr. 1182, vr. 7a; GÜFTİ, *Teşrifatı'ş-Şuara*, Millet Ktp., Mnz. nr. 1324, vr.19a, 21b ; GÖĞÜŞ, *Gaziantepi Tanıtıyoruz I*, s.175; Sadettin Nüzhet ERGUN, *Türk Şairleri*, C.II, s.760, İstanbul 1936; aynı yazar, *Antoloji I*, s. 33,71: "Bedri, (Ayıntabi)", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, I, s.373 ; Nuri ÖZCAN, "Bedri Mehmet Efendi", *Türkiye Diyanet Vakfı İ.A.*, C.5, s.335 ; Mecmua, Süleymaniye Ktp., Lala İsmail Paşa, nr.593, vr.8a; İPEKTEN v.d., *Tezkiirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, s.69; İsmail Belig, *Nuhbetü'l-Asar Li-Zeyli Zübdetü'l-Eş'ar*, s.27-8.

¹⁴ GÜZELBEY, *Gaziantep Büyüklüğü ve Gaziantep Meşâhîrine Ek*, s.214-216; YENER, *Gaziantep Kitabeleri*, s.20,64; İPEKTEN v.d., *Tezkiirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, s.323; Şakir Sabri YENER, "Kitabeler". *Başpınar Dergisi*, Nisan 1943, S.47, s.14; Rahmetli Dr. Mehmet KUTLAR'a ait Cönkte üç tane şiiri (s.7-8) bulunmaktadır. İçinde bir çok Antepli şairin şiirlerini barındıran bu cöngün fotokopisini verme kütunda bulunan Mehmet KUTLAR'ın eşi sayın Kamile KUTLAR Hanımefendiye şükranlarımızı sunuyoruz.

HÜSREVİ: Antep'te doğmuştur. Mütercim Asım Efendinin dedesidir. Hayatı hakkında çok az bilgi vardır¹⁵.

BEHCETİ HASAN EFENDİ: XVIII. yüzyıl Antep şairlerindedir. Doğum ve ölüm tarihi belli değildir. Tahsilini Urfa'da yapmış, Arapça ve Farsça öğrenmiştir. Antep'ten İstanbul'a giden Behçetî, asrın alimlerinden Kara Halilzâde Mehmet Said Efendi'nin mektupçuluk kalemine önce mülazım olarak girmiş, sonra Anadolu Kalemine intisap ederek 1189/1775'te vakanüvis olmuştur. Bu zatın nüfuzunun kırılması üzerine İvaz Paşazâde İbrahim Efendinin yanında mektupçuluk etmiştir. 1776'da azledilmiştir. Şiirlerinde yurt hasreti çektiği gözlenmektedir. Ramiz şiir ve inşada başarılı olduğunu yazar ama şiir örneği vermez. **Âyine-i Zürefâ**'da ve **Sicilli Osmânî**'de şairimizin memleketi hakkında verilen bilgiler yanlıştır. Zürefâ'da kendisinin Rumeli eşrafından olduğu yazılıdır ki, yazar Rumeli Razgathı Behçetî Hüseyin ile şairimizi birbirine karıştırmıştır. Tarihçi Enverî, Küçük Kaynarca Anlaşmasını meydana getiren hadiseleri tarihinde yazarken, bu bilgileri şairimizden almış olduğunu BABINGER yazmaktadır. Behçetî'nin Ali Emiri Ktp. Mnz.717 nolu mecmuada şiirleri vardır. Mezarının nerede olduğu bilinmemektedir¹⁶.

REFET : Dr. Kemal KUTLAR'a ait cönkte iki şiiri bulunan bu şairin Antepli olup olmadığını tam olarak belirleyemedik. Antep'i öven bir şiiri vardır, buradan yola çıkarak Antepli olabileceğini tahmin etmekteyiz. Tespit edebildiğimiz kadarıyla muhtemelen XVIII.yüzyılın ikinci yarısına yaşamıştır. Elimizde bulunan iki şiirinden birini Mehmet Münip Efendi tahmis etmiştir¹⁷.

SENAİ : Elimizde bulunan şiir örneklerinden anlaşıldığına göre XVIII.yüzyılda yaşadığı tahmin edilmektedir. Gazi Antep'in Şehreküstü Mahallesinde doğmuştur ve bugün Gazi Antep'te Öğücü soyadını taşıyan ailenin anne tarafından atalarıdır. Asıl adı Şeyh Ali'dir. Doğum ve ölüm tarihi belli değildir. 1125/1712-3 tarihlerinde yaşadığını Ahmet Çelebi (Ramazaniye) Medresesi'nin üzerine yazdığı tarih beyitlerinden anlıyoruz. Müderrislik etmiş, alim ve şair bir kişidir. Şakir Sabri, Senai'nin yazma divanını gördüğünü ve bütün şiirlerinin baştan aşağı tasavvufla dolu olduğunu, coşkun bir vecdin ilahi bir terennümle ifade edildiğini söylemektedir. Bütün araştırmalarımıza rağmen maalesef bu divanın nerede olduğunu tespit edemedik¹⁸.

¹⁵ İPEKTEN v.d., *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, s.218.

¹⁶ DAĞLIOĞLU, *Gaziantep Meşahiri*, s.5-8; CEMALEDDİN EFENDİ, *Ayine-i Zürafa (Osmanlı Tarih ve Müverrihleri)*, Bastıran Ahmet Cevdet, İkdâm Ktp., 1314, s. 56; *Sicilli Osmânî*, C.2, s.364; Franz BABINGER, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, (Çeviren: Coşkun UÇOK) K.B. Yay., Ankara 1992 s.331; *Ramiz ve Adâb-ı Zurafâsı*, (Haz. Sadık ERDEM), Ankara 1994, s.47-48; Hikmet Turhan DAĞLIOĞLU, "Behçetî Hasan Efendi", *Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Mecmuası*, S.6, 1 Ağustos 1939 s.3-5; GÖĞÜŞ, *Gaziantepi Tanıtıyoruz I*, Gaziantep 1962, s.169 ; ERGUN, *Türk Şairleri*, C.2, s.782-783; İPEKTEN v.d., *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, s.71; Cemil Cahit GÜZELBEY, "Behçetî Hasan Efendi ile İlgili Bir Belge", *GKD*, Aralık 1968, C.11,s.273-4,280; *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, C.1, s.376.

¹⁷ GÜZELBEY, *Gaziantep Bâbüklere ve Gaziantep Meşâhîrine Ek*, s.239-240.

¹⁸ Şakir SABRİ, *Gaziantep Bâbüklere*, s.10-12. GÖĞÜŞ, *Gaziantepi Tanıtıyoruz I*, s.169; SOLMAZ-YETKİN, *Gaziantep Çevre İncelemeleri*, s.91.

ABDURRAHMAN HAKİ EFENDİ: Şimdilerde Kozanlı, İştman soyadlarını taşıyan ve eskiden Ali Efendioğulları diye anılan ailenin atalarıdır. XVIII. yüzyılda yaşamış ve müftülük etmiş olan Hakî Efendi'nin ölüm tarihi tam olarak bilinmese de 1770'lerde vefat ettiği tahmin edilmektedir. Şeyh Ahmet'in **Nazmü'l-Le'al** adlı sözlüğünü **Zugu'l-meal fi Şerh-i Nazmü'l-Le'al** adıyla 1754'te şerh etmiştir. Fatih Millet Ktp. Mnz. 649 nolu yazma **Mecmua-i Eşâr**'da şiirleri mevcuttur. Belli aralıklarla Antep'te uzun süre müftülük etmiştir¹⁹.

CENÂNİ MEHMET EFENDİ: Gazi Antep'in XVIII. yüzyılda yetiştirdiği ünlü kişilerdendir. **Nazmül-Le'al** adlı bir sözlük yazan Şeyh Ahmet'in 5.kuşaktan torunu ve Mütercim Asım'ın babasıdır. Asıl adı Mehmet Sait'tir. Doğum tarihi tam olarak tespit edilememesine rağmen **Şer'i Mahkeme Sicilleri**'ndeki kayıtlara göre 1145/1732'de henüz reşit olmadığından 1130/1717'lerde doğmuş olması muhtemeldir. Ölüm tarihi de doğumu gibi tam olarak belli değildir. Yine mahkeme kayıtlarına göre yaşamını sürdürdüğüne dair son belge 1194/1780 tarihlidir. Bu tarihten sonra yaşayıp yaşamadığını bilemiyoruz. Tezkireci Arif Hikmet'in ifadesine göre ömrünün sonunda delirerek ölmüştür. Medrese eğitimi görmüştür.1156/1743'te katiplik yapmıştır. 1161/1748'te Eyüboğlu Camii mütevellisinde, 1174/1760'da Sacur Suyu vakfı mütevellisinde görev yapmıştır. **Şeri Mahkeme Sicilleri**'ne göre, 13 Rebiülevvel 1188'/1774'ten 27 Rebiülahir 1188'e kadar Antep kadısı Ali Esberi'ye vekillik etmiştir. 1191/1777'de ise Antep Naibi olmuştur. Mütercim Asım'dan başka Emin ve Osman Husûlî adında bir oğlu ile Ayşe adında bir kızı bulunmaktadır.1154/1741'de medreseyi bitirmiş olmalıdır. Elimizde şu an 12 adet şiiri bulunan Cenânî Mehmet Efendi'nin şiirlerinden 7 tanesi **Antep Şer'i Mahkeme Sicilleri**'nde kayıtlıdır ve tarih manzumesidir. Karatarla Cami minare kapısı üzerine yazdığı bir tarih manzumesi vardır. Şiirlerinde Cenânî mahlasını kullanmıştır²⁰.

RASİM FEYZULLAH EFENDİ: XVIII. yüzyıl şairlerindedir. Şabanzâde sülalesinden olup, bugün Antep'te OCAK soyadını taşıyan ailenin dedelerindedir. Doğum tarihi belli değildir. **Sicill-i Osmanî**'de kadı olduğu ve 1206/1791-2'de vefat ettiği yazılıdır. Hikmet Turhan Bey, bu zatın Arzî Mehmet Dede'nin torunu olduğunu söylemektedir. Gönül ehli bir kişi olduğu tezkirelerde kayıtlıdır. **Silahtar Tezkiresi**'nde ne zaman doğduğu ve öldüğü hakkında bilgi olmamasına rağmen, iki gazeli mevcuttur²¹.

¹⁹ DAĞLIOĞLU, *Gaziantep Meşâhiri*, s.70-71; SOLMAZ - YETKİN, *Gaziantep Çevre İncelemeleri*, s.98; Ö.Asım AKSOY, "Şeyh Ahmet ve Nazmü'l-Le'al", *TDAY Belleten 1959*, Ankara 1988, s.244-246; GÜZELBEY, *Gaziantep Büyüklere ve Gaziantep Meşâhirinine Ek*, s.298; aynı yazar, "Hakî Abdurrahman Efendi", *Gaziantep Sabah Gazetesi*, 15-19 Temmuz 1979; GÖĞÜŞ, *Gaziantepi Tanıtıyoruz I*, s.169.

²⁰ GÜZELBEY, *Gaziantep Büyüklere ve Gaziantep Meşâhirinine Ek*, s.103-111; GÜZELBEY, *Cenaniler*, s.26-34 ; İPEK TEN v.d., *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, s.89; Ö.Asım Aksoy, "Şeyh Ahmet ve Nazmü'l-Le'al", *TDAY Belleten 1959*, Ankara 1988, s.206-207; YENER, *Gaziantep Kitabeleri*, s.19; Cemil Cahit GÜZELBEY, "Cenaniler ve Cenânî Mehmet Efendi", *GKD*, Eylül 1967, C.10, s.210-214; Şahsımızda bulunan *Şiir Defteri*, s.2,3,4; Dr. Mehmet Kutlar Cöngü, s.49.

²¹ DAĞLIOĞLU, *Gaziantep Meşâhiri*, s.21-23 ; *Silahtar Tezkiresi*, İ.Ü. Ktp.T.Y., nr. 2557, vr.13a; GÖĞÜŞ, *Gaziantepi Tanıtıyoruz I*, s.170; Mehmet SÜREYYA, *Sicill-i Osmanî*, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul 1996, C.4, s.1352; GÜZELBEY, *Gaziantep Evliyalari*, s.76.

KUSÛRÎ ÖMER EFENDİ: Asıl adı Ömer olup uzun süre Antep Mahkemesinde başkatiplik yapmıştır. 1145/1732 senesinde Antep'te vefat etmiştir. Karşılıklı mütalefeleri ile meşhurdur. Ramiz kendisinden kusursuz ve güzel söz söyleyen şair diye bahsederken, şiirleri tahmis etme kabiliyetinde olduğundan da söz eder. Sâlim de edasının hoş olduğunu söyleyip Nâbî ile hem-asır olduğunu, Nâbî'nin bir gazelini tahmis edip, gazellerine nazireler yazdığından bahsetmektedir. Diğer yandan Ramiz, Lugât-ı Şâhidî'yi tahmis ettiğini bazı eserleri bulunduğundan bahsetse de maalesef bu eserler bugün mevcut değildir. Ramiz Tezkiresinde şiir örnekleri de yoktur. Salim de ise birkaç beyti vardır. Kusûrî, tarih manzumesi yazmada mahir bir şairdir. Antep'te Hüseyin Paşa Bedestenin (Zincirli) Kunduracılar pazarı yönüne bakan büyük kapısı üzerinde Kusûrî'nin dört mısradan oluşan bir tarih manzumesi vardır. Caminin içeri kapısı üzerinde yine bir tarih manzumesi bulunmaktadır. Şairimiz Antep'teki cami, hamam, çeşme gibi tarih manzumesi düşülen eserlere en çok manzume yazmış bir şahsiyettir²².

ŞEYHÎ-ŞEYH SALMAN : XVIII. yüzyıl şairlerindedir. Hayatı hakkında çok az bilgimiz vardır. Kayıtlarda iki Şeyh Salman vardır. Birinci Şeyh Salmanın babası Bağdatlı Karcının oğlu Abdülkadir'dir. Bu da Veysel Karani'nin amcası oğlu İsa evlatlarındandır. Birincisi XVI. yüzyılda yaşayan Kadiri Tekkesi şeyhi, ikincisi bunun soyundan gelen ve XVIII. yüzyılda yaşayan aynı zamanda şair olan Şeyh Salman'dır. Elimizde şu an iki gazeli vardır ve yazımıza dahil ettiğimiz kimsedir. Cemil Cahit Bey birinci Şeyh Salmanın tekkesini zamanında görmüş ve üzerindeki kitabede H.965/M.1559 tarihini tespit etmiştir. Bu tekke Şehitler caddesi üzerinde bulunan Ağa Caminin batısındaki Kalender Sokağının batısında Tahtacı Sokağıyla birleştiği yerde imiş. Duvarında da 967 tarihiyle birlikte inşa sözleri varmış. Bu tekkenin varlığı sicillerde kayıtlıdır. Bu tekkeye bağlı dört tanede dükkan varmış. Şairimiz Şeyh Salman'ın soyundan gelenler bugün Akbaba soyuyla anılmaktadır. Kayıtlarda divanı olduğu söylene de maalesef bugün elimizde yoktur²³.

ZÜHDÎ: XVIII. yüzyıl şairlerindedir. Hayatı hakkında fazla bilgimiz yoktur. Gazi Antep Tahtalı (Tahtani) Camininin Batı kapısının solunda bulunan kitabedeki 1204 tarihli tarih manzumelerinden yola çıkarak XVIII. yüzyılda yaşadığını tahmin etmekteyiz²⁴.

²² DAĞLIOĞLU, *Gaziantep Meşâhiri*, s.32-33 ; *Ramiz Tezkiresi*, İ.Ü. Ktp., T.Y., 91, vr.232b; *Ramiz ve Adab-ı Zürefası*, (Haz. Sadık ERDEM), AKM Yay., Ankara 1994, s.249; *Salim Tezkiresi*, İstanbul 1315, s.569 ; *Sicill-i Osmanî*, C.4, s.60; YENER, *Gaziantep Bütükleri*, s.25-27; *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergah Yay., C.6, s.10; İPEKTEN v.d., *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, s.257; YENER, *Gaziantep Kitabeleri*, s.16,17,36,48,54,67; Cemil Cahit GÜZELBEY, "Gaziantep Suyuna Ait Birkaç Tarih ve Birkaç Şair", *GKD*, Şubat 1962, C.5, s.33; GÖĞÜŞ, *Gaziantepi Tanıtıyoruz I*, s.169; Cemil Cahit GÜZELBEY, "Şeri Mahkeme Başkatibi Şair Ömer Kusurî", *Gaziantep Sabah Gazetesi*, 23-26.8.1978; KOMİSYON, *Cumhuriyetin 50.yılında Gaziantep, 1973 İl Yılığ.*, s.92; Dr. Mehmet Kutlar Cöngü, s.102-4.

²³ GÜZELBEY, *Gaziantep Bütükleri ve Gaziantep Meşâhirine Ek*, s.281-284; aynı yazar, *Gaziantep Evliyalari*, s.82-85.

²⁴ GÜZELBEY, *Gaziantep Bütükleri ve Gaziantep Meşâhirine Ek*, s.284; 286; Şakir Sabri YENER, *Gaziantep Kitabeleri*, s.27; Zühdî'nin, GÜZELBEY'in yayınlanmamış notları arasında Müderris Zaifî Mehmet Efendinin ölümüne düşülmüş bir manzumesi mevcuttur. Rahmetli Cemil Cahit Beyin özel çalışma odasını bize açan ve çalışmamıza imkan veren oğlu sayın Ragıp GÜZELBEY'e teşekkür ediyoruz.

OSMAN HUSÜLİ: XVIII. yüzyıl şairlerinden. **Nazmü'l-Leal** yazarı Şeyh Ahmet'in torunlarından. Şair ve hukukçu Cenani Mehmet Efendinin babası, Mütercim Asımın dedesidir. Baba adı Hamza'dır. Doğum tarihi tam olarak belli değildir. Şeri Mahkeme Kayıtlarına göre 1695 tarihlerinde orta yaşta bulunduğuna göre bu yüzyılın ikinci yarısında dünyaya gelmiş olmalıdır. Şeri mahkeme sicillerinden öğrenildiğine göre 1107'de Eyüboğlu Camii, 1120'de Tahtani Camii mütevellliğinde bulunmuştur. 1121'de Kadı Abdullah Mahir Efendinin Antep'e getirdiği Sacur Suyuna tarih manzumesi yazmıştır. 1144/1730 tarihinde Kadı Vekilliği (naiblik) yapmıştır. Ölüm tarihi tam olarak bilinmese de 1144-6/1730-2 yıllarında olmalıdır. **Şer'iyye Sicilleri'**nden anlaşıldığına göre 13 sefer 1145 tarihinde mahkemece verasetinin saptandığına dair karar çıkmıştır. Buradan hareketle bu tarihlerde vefat ettiği ortaya çıkmaktadır. Memuriyetleri arasında amcası oğlu Ahmet Çelebi'den sonra 1117/1705 tarihinde Eyüboğlu Cami imamlığı, Eyüboğlu cami vakfı mütevellliği (Rebiülevvel 1107), Tantani Cami vakfı mütevellliği (Recep 1120), mahkeme katipliği (Muharrem 1718), kadı naipliği (1143, ikinci vekillik 25 Ramazan 1145) görevleri vardır. Osman Husuli, Kusûrî Ömer Efendi ile aynı mahkemede görev yapmışlardır. Şu an elimizde çok az şiiri bulunan bu zatın şiirleri Mütercim Asım'ın Üsküdar'daki evinin yanması sonucu ve Antep savunmasında Ali Cenani Beyin evinin Ermeniler tarafından yağmalanması sonucu yok olup gitmiştir²⁵.

TAHİR: 1133/1720'de Antep'te doğmuştur. Ölüm tarihi tam olarak bilinmemektedir. Yalnız Tahir'in Mehmet adlı oğlundan doğup, ismi Ahmet konan torununun doğumuna yazdığı bir tarihten yola çıkarak 1184/1770'lerde hayatta olduğunu söyleyebiliriz. Baba adı İbrahim'dir. Tahirin alim, fazıl bir zat olduğunu, incelediği bir mecmuadan yola çıkarak veren Şakir Sabri, zamanında kendisinden üstad diye bahsedildiğini kaydetmektedir. Tahir'in Kilisli Mevlî, Hakî Abdurrahman, Kilisli Ruhî efendilerle müşâare ve haberleşmeleri bulunduğunu yine aynı yazar bildirmektedir. Tahir Efendi, Kilisli Haki Efendinin bir gazelini tahmis etmiştir. 1173 tarihinde kış mevsimi Antep'te çok çetin geçmiş, müthiş bir kar yağmıştır. Tahir'in ifadesiyle yeryüzü "*gümüş tepsi*"ye dönmüş, Tahir Efendi bu olaya bir tarih düşmüştür. Yazdığı bir tarih manzumesinden anlaşıldığına göre Tahir Efendi 1175 yılının 12 Saferinde 43 yaşında medreseden icazet almıştır. Çevresinde yaşanan pek çok olaya tanıklık eden şair, bunlar hakkında tarihler yazmıştır²⁶.

²⁵ GÜZELBEY, *Gaziantep Bütükleri ve Gaziantep Meşâhirine Ek*, s.223-228; Cemil Cahit GÜZELBEY, *Cenaniler*, s.21-25; Cemil Cahit GÜZELBEY, "Gaziantep Suyuna Ait Birkaç Tarih ve Birkaç Şair", *GKD*, Şubat 1962, C.5, S.50, s.10.

²⁶ Şakir Sabri, *Gaziantep Bütükleri*, s.13-19.; GÖĞÜŞ, *Gaziantepi Tanıtıyoruz I* s.170; C. Cahit GÜZELBEY, "Geçmiş Yıllarda Gaziantep'e Düşen Büyük Karlar", *GKD*, Mayıs 1967, C.10, s.101.

AYNÎ HASAN EFENDİ: XVIII. yüzyılın sonları ile XIX. yüzyılın başlarında yaşayan ve devrinde büyük şöhret yakalayan Antepin yetiştirdiği büyük şairlerden Aynî 1180/1766 yılında Antep'te doğmuştur. Antep'li Dikeçzâde Hasan Çelebinin oğludur. Tezkireci Esad Efendi onun memleketinde kunduracı çıraklığı yaptığını söyler. Arif Hikmet Antep'teki Emir-Yeniçeri ayaklanmasında korkarak 1783'te Maraş'a geçtiğini burada 4 yıl kaldığını, 'Elbistan ve Darende'de ikişer yıl kaldığını ifade eder. 1790'da İstanbul'a gitmiştir. 1791'de Sultan Ahmet Medresesine devam eder. Şeyhülislam Dürrîzâde rif Efendi zamanında mülâzamet ruûsu almıştır. Eseri **Dürrü'n-Nizâm**'da kendisi hakkında bilgi verirken, yedi yıl medresede okuduğunu, 1210/1795'te evlenip aynı yıl mülâzım olduğunu, üç yıl sonra ise kadılığa geçtiğini ve onbeş yıl kadı olarak hizmet verdiğini yazmaktadır. Saraya ve devlet ricaline sunduğu şiirler Aynî'nin hayatında şairliğinin önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Nitekim II. Mahmut'a sunduğu bir kaside dolayısıyla padişah tarafından nişanla taltif edilerek mümeyyiz-i şuarâ tayin edilmiştir. Katiplikle memuriyete başlayan Aynî, Devlet Matbası musahhihliği de yapmıştır. Meşhur Kırmıllı Abdullah Ramiz Paşa'nın kitapçılığında bulunmuştur. Bu sayede devrinin ricalini yakından tanımıştır. 1831 tarihinde emekli edilerek Bâb-ı âli Arapça ve Farsça hocalığına tayin edildi, bu vesile ile II. Mahmut'un iltifat ve himayesine nail oldu. 1837 yılında vefat etti. **Esad Efendi Tezkiresi**'nde Aynî'den bahsederken küçük düşürücü ifadelerle yer verir onu küçümser. Bu durumun kasıtlı olduğunu ve bir husumetten kaynaklanmış olabileceğini ifade eden S.Nuzhet Ergun, Esad Efendinin şairin **Sakinâme** adlı eserine yazdığı takrizde Aynî'yi takdir ettiğini yazmaktadır. Devrin Divan şairleri arasında önemli bir yere sahip olan Aynî, manzum tarih düşürmede Surûri'den sonra en başarılı şair kabul edilmektedir. Divanının yarıya yakını tarih manzumeleriyle doludur. Ahmet Hamdi TANPINAR onun bariz bir şekilde Şeyh Galip tesirinde olduğunu söyler. Nefî ve Nâbî'den de etkilenen Aynî'nin diğer şiirleri tarih manzumeleri kadar başarılı olmasa da devrinde itibar görmüştür. Divanında Nedim, Sâmi, Bağdatlı Esad, Vakânüvis Pertev, Fitnat Hanım, Halet Efendi ve İzzet Molla'ya nazireleri vardır. İzzet Molla ile müşterek gazel yazmıştır.

Kabri Galata Mevlevihanesindedir. Aynî'nin **Türkçe Divan, Farsça Divançe Sakinâme** adlı eserleri bilinmektedir. Türkçe Divanı basılmıştır. Bu baskıda **Türkçe Divan, Farsça Divançe** ve **Sakinâme** bulunmaktadır. Oldukça hacimli olan **Türkçe Divan**'da 17 kaside, 229 gazel, 522 tarih manzumesi yer almaktadır. **Farsça Divançe**'de ise 4 kaside, ve 32 gazel yer almaktadır. **Türkçe Divan**'daki manzumelere bakıldığında tarih kıtalarının çokluğu dikkat çekmektedir. Bilindiği gibi divanlarda nazım şekilleri içinde gazeller sayısal olarak birinci sırada yer alır. Fakat Aynî'de tarih kıtaları sayısal olarak ilk sırayı alır. Tarih manzumelerine bu kadar çok yer vermesinin sebebini şairin sosyal hayatla ne kadar içice olduğunu izah ederek açıklayabiliriz. İzzet Molla onu asrın Bakisi olarak görmüştür.

Sakinâme: Divanıyla birlikte basılan ve içinde yer yer değişik nazım şekilleri kullanılmakla beraber aruzun mefâilün mefâilün mefâilün kalıbıyla yazılmış olan 1500 beyitlik bir mesnevidir.

Dürrü'n-nizâm, Nazmü'l-Cevâhirin ilk şeklidir. Eserin adı ebce hesabıyla yazılış tarihi olan 1226/1811 tarihini göstermektedir. Mesnevi tarzında yazılmış olan **Nazmü'l-Cevâhir**, 1300 beyitlik bir sözlüktür. Her mısradaki Arapça Farsça ve Türkçe eş anlamlı sözlerin sıralandığı bu lügat iki defa basılmıştır (İst.1241, 1250).

Nusretnâme, Aynî'nin yenîçeriliğın kaldırılması ile ilgili mesnevi tarzında kaleme aldığı bir eserdir²⁷.

NURİ MEHMET PAŞA: 1173/1763 tarihinde Antep'te doğmuştur. Antep ve Kiliste mütesellimlik etmiş olan ve Antep'te Karagöz Camiini yaptıırıp, Bostancı Camiini ve Fethiye Medresesini onartmış bulunan ve yaşadığı dönemde Antep kaderine çeşitli hükmeden Kocabattal diye tanınan Hacı Mehmet Ağanın torunudur. Babası Battalzâde Mehmet Ağa diye tanınmıştır. Çok kuvvetli bir zekaya sahip olduğundan 20 yaşında eğitimini tamamlayan paşa üstün zekası sayesinde kısa sürede devlet kademelerinde görev almıştır. 1196/1781'de mirilivahlıkla 1199/1784'de mirimiran rütbesi ile Antep mutasırrıflığına tayin edilmiştir. Doğum ve ölüm tarihleri arasında bazı çelişkiler vardır. Cemil Cahit Bey, **Şer'i Mahkeme Sicilleri**'ne dayanarak doğum tarihine dair bir bilginin bulunamadığını, ölüm tarihinin ise H.1205'te olduğunu ortaya koymuştur. **Kamusü'l-Alâm**'da 1173'te doğduğu H.1201'de vefat ettiği yazılıdır. Bağdatlı İsmail Paşa **Hediyetü'l-Ârifin**'de doğumundan söz etmezken 1206'da öldüğünü belirtir. Şakir Sabri doğumu 1173, ölümünü ise 1205 olarak verir. Fatin doğumunu 1173, Ölümünü ise 1201 olarak vermiştir. Rus savaşına katılmak üzere görevlendirildiği vekili, kendisine ihanet etmiş, Sadrazama yolladığı para ve hediyelerle başında bulunduğu askerleri bırakıp kaçmıştır. Bu durumu fırsat bilen Antepteki düşmanları ile Maraş ve Kilis Mütesellimleri Padişahı sürekli kışkırtmışlar ve bunun sonucunda da hakkında idam kararı çıkmıştır. Antep Kalesine sığınarak 7 ay boyunca kendini savunmuş, bir yandan da suçlu olmadığını ortaya koymaya çalışmış ama kendini ifade edememiştir. 1205/1790'da henüz 28 yaşında iken Halep Valisi Divrikli Köse Mustafa Paşa tarafından Antep'te idam edilmiştir. Ölümü hakkında değişik rivayetler mevcuttur. İdam edildikten sonra derisi yüzülerek içine saman doldurularak İstanbul'a gönderildiği söylenmektedir. Başka bir rivayet ise başı kesilmiş ve İstanbul'a gönderilmiştir.

²⁷ Şakir SABRİ, **Gaziantep Büyüklere**, s.14; ERGUN, **Türk Şairleri**, C.2. s.602-607; F. Abdullah TANSEL "Aynî", **MEB İA**, İstanbul 1979,C.2, s.73-74; **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, Cilt:1, s.248-9; **Büyük Türk Klasikleri**, "Aynî", Ötügen Söğüt Yay., İstanbul 1988, C.8. s.137-140; Mine MENGİ, **Eski Türk Edebiyatı Tarihi**, s.234-5; İsmail ÜNVER, "Aynî", **Türkiye Diyanet Vakfı İA**, İstanbul 1991, C.4, s.270-271; FATİN, **Hatimetü'l-Eşar**, İstihkam, Alayları Litoğrafya Destgahı, İstanbul 1271, s.309; Mehmet ARSLAN, "Ayninin Şairime Özelliği Taşıyan Mesnevisi Üzerine", **Yedi İklim Dergisi**, İkinci Dönem, S.4, Temmuz 1992, s.21-27; Mehmet ARSLAN, "Yeniçeriliğın Kaldırılmasına Dair Edebi Bir Metin: Ayninin Manzum Nusretnâmesi", **Türklük Bilimi Araştırmaları**, S.3, Sivas 1996, s.13-56. Atilla ÖZKIRIMLI, **Türk Edebiyatı Ansiklopedisi**, C.1, s.164; **İstanbul Ktp.Tarih Coğrafya Yazmalar Kataloğu**, s.153; **Konya Mevlana Müzesi Yazmalar Kataloğu**, C.2 s.357; GÖĞÜŞ, **Gaziantepi Tanıtıyoruz I**, s.171; İsmail ÜNVER, **TDVİA**, İstanbul 1988, C.1,s. 271; ESAD EFENDİ, **Bağçe-i Safa-enduz**, İ.Ü.Ktp.T.Y.nr.2095, vr.54a-b; **Şeyhü'l-İslam Arif HikmetBey Tezkiresi**, Millet Ktp., Ali Emiri,T. Nr. 789, vr 50a-b; **Cevdet Tarihi**, V,260; VI,291; VII, 95, 219, **LütfiTarih V**,s.27,42, ; **Sicil-i Osmanî**, C.2, s.342; Bursalı Mehmet TAHİR, **Osmanlı Müellifleri**, Meral Yay., İst 1972, C.II, s.31 (Bu eserde şairimizin ismi Aynî Hasan Efendi yerine, Aynî Hüseyin Efendi olarak geçmektedir ki, bu doğru değildir.) ; **Kamüstü'l- Alam**, IV,3233; ERGUN, **Türk Şairleri**, 602-607; Vasfı Mahir KOCATÜRK, **Türk Edebiyat Tarihi**, s.589-590; Özege, **Katalog I**, 286, III, 1309; Ahmet Hamdi TANPINAR, **19. Asır Türk Edebiyat Tarihi**, Çağlayan Kitabevi, Yedinci Baskı, İstanbul 1988, s.92, 93, 252; Fevziye Abdullah TANSEL, "Aynî", **İA**, II, 72/73; Ö.Asım AKSOY, **Hasan Aynî ve Nazmü'l-Cevahir**, Gaziantep 1959, aynı yazar, "Dürrü'n-nizam ve Nazmü'l-cevahir", **TDAY Belleten** 1960, S.144-171; aynı yazar, "Dürrü'n-nizam-Nazmü'l-cevahir", **Başpınar**, S.29, Temmuz 1941, s.713; aynı yazar, "Nazmü'l-Cevahir" **GKD**, C.2. S.15. s.53; Atilla ÖZKIRIMLI, "Nazmü'l- Cevahir", **Türk Edebiyatı Ansiklopedisi**, C. 3, s.900; Mehmet SOLMAZ-Hulusi YETKİN, **Gaziantep Çevre İncelemeleri**, s.93; Ö. Asım AKSOY, "İki Dost Kenitaşımız Mütercim Asım-Hasan Aynî", **Yöre Dergisi**, S.5, Şubat 1991, s. 9; **Gaziantep Halkevi Broşürü**, Gaziantep Halk Fırkası Matbası, 1935, s.209; KOMİSYON, **Cumhuriyetin 50.yılında Gaziantep, 1973 İli Yılığ**, s.92; M. Oğuz GÖĞÜŞ, **İlk İnsanlardan Bugüne Çeşitli Yönleriyle Gaziantep**, (Basım Yeri ve Tarihi Yok), s.339; İPEKTEN v.d., **Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, s.57; **Divan-ı Aynî**, İstanbul 1258 (1842), Matbaa-i Bab-ı Hazret-i Ser-Askeri; Hasibe MAZIOĞLU, "Türk Edebiyatı-Eski", **Türk Ansiklopedisi**, C.32,s.133; C. Cahit GÜZELBEY, "Dürrü'n- Nizam ve Nazmü'l-Cevahir", **GKD**, Kasım 1960, C.3, s. 263-4; Gaziantep Üniversitesi Kütüphanesinde bulunan **Cenk**, s12,43.70, 127; Dr. Mehmet Kutlar'da bulunan ve yirminci yüzyıl Antep'ine dair değerli bilgiler içeren notlar, s.116. Bu notların fotokopini bize veren sayın Kamile KUTLAR Hanımefendiye teşekkür ediyorum.

Yine bir rivâyete göre idam edildikten sonra, Antep halkı şehit oldu diyerek büyük bir kalabalık cenaze namazı kılmış ve kendi yaptırdığı camiye defnedilmiştir. Antepî şair Saib'in yazdığı mezar taşındaki kitabede maktûl olduğu yazılıdır. Bu mezar yakın zamanlara kadar bir türbe gibi halk arasında itibar görmüş ve Boğmacık öksürüğü tabir edilen çocuk hastalığı için bir şifa yeri olarak görülmüştür. **Kamustî'l-Âlâm**'da ve kendisinden bahseden kaynaklarda mürettep divanı olduğu yazılıdır. Diğer Yandan Cemil Cahit Bey'e Nuri Paşanın torunlarından Ahmet ORHAN adlı birinin Paşa'nın Divanı olduğuna dair bilgiyi şifahi olarak söylemiştir. Bu bilgiyi destekleyen başka bir kaynak da Bağdatlı İsmail Paşanın yazdığı **Keşfü'z-zünûn** zeylinde mürettep bir divanı olduğudur. Mahlası Nuri'dir. Hece ve aruzla yazılmış şiirleri vardır. Ölümünü anlatan ve Antep'te meşhur olan bir niyazının kendisinin yazdığı rivayet edilse de bu bilgi yanlış olup ölümünden sonra kendi ağzındanmış gibi başkaları tarafından söylenmiştir. Cemil Cahit Bey 16'sı aruz 14'ü hece olmak üzere toplam 30 şiirini toplamıştır. Paşa, devrinin kuvvetli alim ve şairlerindendir²⁸.

MEHMET MÜNİP AYINTÂBÎ: Antep'in yetiştirdiği büyük alimlerdendir. Kendisinden bahseden kaynaklarda doğum tarihi verilmemiştir. Hikmet Turhan Bey 25, 30 yaşlarında İstanbul'a gitmiş olabileceğini kabul ederek doğumunun 1150/1737'lerde olabileceğini tahmin etmektedir. Babasının mesleği nedeniyle Debbağzâde diye tanınmıştır. Hikmet Turhan Bey, Mehmet Münip'in Antep'te Bayramzâdeler ailesine mensup olduğunu söylemektedir. Zeki bir çocuk olduğu için henüz dört yaşında iken babası onu mektebe yazdırmıştır. Zamanın hocalarından iyi derecede dersler almıştır. Mevlana Abdurrahman Haki'den edebiyat, ilahiyat ve riyaziyyat dersleri almıştır. Kaynakların belirttiğine göre 1182/1768'de İstanbul'a gitmiş, Kadı Beyzâvî tefsirine hâşiye yazan meşhur âlim İsmail Konevî'den birkaç sene ders almıştır. 1182/1768'de Esmahan Sultan Medresesinde müderrislik etmiştir. Meşhur müderris Ebu İshakzâde Ataullah Efendi'ye 1189/1175'te muallim olmuştur. Bundan sonra saray-ı humâyûn hocası olmuş, 1209/1794te Kudüs, İzmir, Mekke ve Bilâd-i Hamse Mollalığı payesine yükselmiştir. 1214/1799-1800'de Mekke payesini almıştır. 1219/Ağustos 1804'te İstanbul payesine yükselip Muharrem 1222/Mart 1807'de bir müddet Meclis-i mukâleme memurluğu yapmış, 1222/1807'de Anadolu Kazaskerliğine nail olmuştur 29 Cemaziyelvel 1223/23 Temmuz 1808'de Ataullah Efendi ile birlikte İstanbul'dan sürülmüştür. Bu sürülmenin sebebi olarak Ataullah Efendi ile birlikte III. Selim'i tahtan indirenlere yardım ettiği iddiasıdır. 1224/1809'da Ankara'ya gönderilmiştir. Ankara'da çok sıkıntılı günler geçirmiş, Sultan Mahmut'a yazdığı bir kasidesinde durumunun kötülüğünden bahsederek yardım talep etmiş, olumlu karşılanan bu talep sonucu, kendisine ayda bin kuruş maaş tahsis edilmiştir.

²⁸ Şakir SABRİ, *Gaziantep Büyüklere*, s.19-25; s.26; FATİN, *Hatimettü'l-Eşar*, s.421-2; *Cevdet Tarihi*, C.5, s.203; *Kamusu'l-Âlâm* C.6, s.4618; GÖĞÜŞ, *Gaziantepi Tanıtıyoruz I*, s.170; SOLMAZ - YETKİN, *Gaziantep Çevre İncelemeleri*, s.92; *Gaziantep Halkı ve Broşürü*, s.207; C.Cahit GÜZELBEY, "Nuri Mehmet Paşa Divanı ve Bazı Şiirleri", *GKD*, Ocak 1969, C.12, s.17-23; aynı yazar, "Nuri Mehmet Paşanın İdamının Gerçek Sebepleri", *GKD*, C.7, S.77, s.107; aynı yazar, *Gaziantep Camileri Tarihi*, Gaziantep 1984, s.133; GÖĞÜŞ, *İlk İnsanlardan Bugüne Çeşitli Yönleriyle Gaziantep*, s.399; Mehmet Hayri BAYRİ, *Halk Şairleri Hakkında Küçük Notlar*, s.14; Bağdatlı İsmail Paşa, *Hediyyetül-Arifin*, C.1, s.535; C.2, s.350; İPEKTEN v.d., *Tezkiirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, s.351; Cemil Cahit GÜZELBEY, "Nuri Mehmet Paşanın Bilinmeyen Bazı Yönleri", *Yöre Dergisi*, S.6, Mayıs 1991, s.15-16; Dr. Mehmet KUTLAR'da bulunan ve yirminci yüzyıl Antep'ine dair değerli bilgiler içeren notlar, s.126; İçinde Antepî Divan Şairlerinin de şiirleri bulunan şahsımıza ait *Cönk*, s.82,94,113,129,170,171; Yine içinde Antepî Divan şairlerinin de bulunduğu *Şiir Defteri* s.11.

Birkaç yıl sonra Ankara'da çıkan bir karışıklık kendisine isnat edilmiş, 1227/1812'de Antep'e gönderilmesine karar verilmiştir. Antep'e gelirken yolda Cabbarzâde Celalettin Paşa'ya tesadüf etmiş, onun şefaatiyle Aydın- Güzelhisar'da oturmasına müsaade edilmiştir. 20 Şevval 1238//30 Haziran 1823 tarihinde ikamet ettiği Aydında vefat etmiştir. Aydın'da Eski Yenicami kabristanının caddeye bakan tarafında medfundur. Hemşehrisi Mütercim Asım'la İstanbul'da ilk yıllarda aralarının iyi olması rağmen, sonraları araları fena halde açılmıştır. Hatta Hoca Münip Mütercim Asım'ın **Burhân-ı Katı** isimli eserine bir takriz yazmıştır. Asım, **Tarihi**'nde hem Münib'i hem Ataullah'ı ağır bir dille eleştirir, ağza alınmayacak sözler sarf eder. Asım, bu çatışmayı her ikisinin de kendisini çekememelerini olarak yorumlar. Müstakimzâdenin **Devhâtü'l-Meşâyih**'ne 1121/1807 tarihine kadar gelen bir zeyl yazmıştır. İmam Muhammet'in **Siyer-i Kebir** adlı eserini Türkçe'ye çevirmiştir. Eserlerini Arapça ve Türkçe yazan Mehmet Münib'in şiirleri genelde tarih manzumeleri şeklindedir. Fatin'de şiir örnekleri mevcuttur.

Eserleri :

1) Tercüme-i Siyer-i Kebir 2) Zeyl-i Devhâtü'l-meşâyih, 3) Fezâilî'l-Cihat (El-Hikmetü'l-Garra fi Ahkami'l-Gaza 4) Hulâsâtü'n-nukûl fi'l-edeb 5) Münşeat Tevârih-Kasâid ve eşar Mecmuası 6) Temhidü'l-mevlüt fi mehdî'l-vücut 7) Teysürü'l-mesir fi şerhi's-siyerî'l-kebir 8) Dürrü'n-nizâm fi Alsuni't-Türkiyyati ve'l-Arabiyyati ve'l-Acem 9) Risaletü'l-aruz²⁹.

Bunların dışında Prof. Dr. Tayyib OKIÇ'ın kaydettiği ve Kütüphane numarası vererek açıkladığı şu eserleri de vardır. 1) Manzume-i Viladet-i Hatice Sultan 2) İcazetnâme 3) İmtihan Risalesi 4) sâru'l-Hikem Fi Nakşi'l-Kadem 5) Nohud Yakısı Risalesi³⁰.

MEHMET FÂİZ : Asıl adı Mehmet'tir. 1203/1788-9 tarihlerinde Antep'te Naiblik yapmıştır. **Siciller**'den anlaşıldığına göre Şakir Efendi diye birinin 10 Şevval 1191/1777'de Antep Kadılığına atanması üzerine bir tarih manzumesi yazmıştır³¹.

²⁹ Şakir SABRİ, *Gaziantep Büyükleri*, s.28-30; Bursalı Mehmet TAHİR, *Osmanlı Müellifleri*, C.1, s.406-7; *Türk Dili ve Edebiyat Ansiklopedisi*, C.6, s.470; SOLMAZ - YETKİN, *Gaziantep Çevre İncelemeleri*, s.87.91; KOMİSYON, *Cumhuriyetin 50.yılında Gaziantep, 1973 İl Yılığ*, s.92; GÖĞÜŞ, *İlk İnsanlardan Bugüne Çeşitli Yönleriyle Gaziantep*, s.399; İPEKTEN v.d., *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, s.308; BABİNGER, *aynı eser*, s.375. FATİN, *Hatimeti'l-Eşar*, s.382-3; *Cevdet Tarihi*, C.12, s.76; *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, C.6, İstanbul 1986, s.470; *Kamusu'l-Âlam*, C.6, s.4458; *Sicil-i Osmanî*, C.4, s.1224-1225; *Ramiz ve Adâb-ı Zürefası*, s.131; Cemil Cahit GÜZELBEY, "Bülbülzâde Hacı Abdullah Edip Bayram ve Bayram Soyundan Gelenler", *Gaziantep Sabah Gazetesi*, 1-3/3/1977; GÖVSA, *Meşhurlar* s.266; Ö. Asım AKSOY, "Mütercim Asım-Hoca Münip Çatışması", *Yöre Dergisi*, S.4, Kasım 1990, s.7; Cemil Cahit GÜZELBEY, "Hoca Mehmet Münip", *Gaziantep Sabah Gazetesi*, 1-3 Mart 1979; Dr. Mehmet KUTLAR'da bulunan ve yirminci yüzyıl Antep'ine dair değerli bilgiler içeren notlar, s.120.

³⁰ Muhammed Tayyib OKIÇ, "Mehmet Münib Ayıntabi", *GKD*, Şubat 1969, C.12, s.33, 34,57,58,81,82,106,111-113.

³¹ GÜZELBEY, *Gaziantep Büyükleri ve Gaziantep Meşâhîrine Ek*, s. 176-179; sayın Ragıp GÜZELBEY'den fotokopisini aldığımız *Cönlkte* 43 adet şiiri bulunmaktadır.

XIX. YÜZYIL

REŞİT : Antep'li Çekemzâdelerdendir. Babasının adı İhlas Ağadır. 1234/1818 tarihlerinde yaşamıştır. Haleb Valisi Ali Rıza Paşa'nın divan katibi olmuştur. Antep'li şairlere ait şiirlerin bulunduğu cönklerde şiirleri vardır. Yazılı kaynaklarda hakkında fazla bilgi olmadığı için şifahi durumda olan bilgileri Antep'li Hacı Halil Ağazâde Zeki ile Mısırlı oğlu Ariften alan Şakir Sabri, Reşit Efendi hakkındaki malumatı Gazi Antep Büyüklüğü adlı kitabına almıştır. Ölümü bir alemde basılması sonucu olmuş ve hiç hoş karşılanmamıştır. Elde bulunan şiirlerine bakarak kuvvetli bir şair olduğunu söyleyebiliriz. Gül redifli Hz. Peygamberi öven ve kaside tarzında yazılan 45 beyitlik bir nat-ı resulu vardır. Gerek Hikmet Turhan Bey kitabında gerekse de **Sicill-i Osmanî** ve Fatih'de Divan sahibi olduğu yazılı ise de eser bugün ortada yoktur. **Sicilli Osmanî**'de 1249 (1822-24)'da vefat ettiği yazılıdır³².

MÜTERCİM ASIM: Cenâni Mehmet Efendi'nin oğludur. 1755'te Antep'te doğmuş, 27 Kasım 1819'da İstanbul'da ölmüştür. Asıl adı Ahmet Asımdır. Kendi çağına göre çok güçlü bir eğitim almıştır. Arapça'yı Ömerzâde Hafız'dan, Kelâm ve Hadisi Şafizâde Hacı Ahmet ve kardeşi Mehmet efendilerden; şiir ve inşâyı babası ile Kilisli Ruhi Efendi'den tahsil etmiştir. Yetişmesinde Antep'in büyük alimlerinden Necip Abdullah Efendi'nin de büyük etkisi olmuştur. Fransızca'yı da öğrenmiştir. Ahmet Asım bir süre babasının ikinci katip olarak bulunduğu mahkemede çalışmıştır. Sonra Antep sancak beyi Nuri Mehmet Paşa'nın divan katipliğini yapmıştır. Antep'te vuku bulan Emir-Yeniçeri çekişmesi sonucu Mehmet Nuri Paşa'nın idam edilmesi üzerine Kilis'e gitmiş ve orada 8 ay kaldıktan sonra tekrar Antep'e dönmüş ve 34 yaşında iken 1204/1789'da İstanbul'a gitmiştir. Reisü'l-küttâp ve vakanüvis Vasıf Efendi vasıtasıyla Kazasker Tatarcık Abdullah Efendi'ye intisap etmiştir. Onun yardımıyla 1796'da Müderris ünvanını almıştır. Asım Efendi'den önce İstanbul'a gelen Hoca Mehmet Münip Efendi'nin önceleri Asım'ı koruduğu, Asım III. Selim'in gözüne girince de onu kışkırdığı ve bundan dolayı da aralarının fena halde açıldığı söylenir. Şaban 1222/Ekim 1807'den başlayarak vakanüvistlik de yapmıştır. 1806-1808 tarihleri arasında anlattığı Tarihi de önemlidir. Zıştov anlaşmasıyla başlayan ve 1223/28.7.1808 yılında II. Mahmut'un tahta çıkışına kadarki olayları tarihinde ruznâme biçiminde yazar ve birçok yerlerde basit bir ruznâmecî seviyesinden gerçek bir tarihçi mertebesine yükselir. Alim şair hepsinden önemlisi de büyük bir dil bilginidir.

Kendisine ün kazandıran eserleri Arapça ve Farsça iki sözlüğüdür. Bu çevirilerden sonra Mütercim Asım adını almıştır. 1791'de Tebrizli Halefoğlu Hüseyin'in **Burhan-ı Katsı**'nı Türkçe'ye tercüme etmeye başlamış ve bu eseri 6 yılda bitirmiştir. 1796'da III. Selim'e sunulan eser karşılığında bir ev, bir medrese ruusu, yüklü bir para ve ailesini İstanbul'a getirmek üzere 300 kuruş maaş bağlanmıştır. Eser 1214/1799'da basılmıştır. 1213/1798'te Arabça-Türkçe manzum lügat olan **Tuhfe-i Asım**'ı yazmıştır. Bunun ardından Hz. Peygamberin hayatını, savaşlarını konu alan Halepli İbrahim

* DAĞLIOĞLU, *Gaziantep Meşâhiri*, s.49-50; Şakir SABRİ, *Gaziantep Büyüklüğü*, s.30-34; GÖĞÜŞ, *Gaziantepi Tanıtıyoruz I*, s.171; *Sicill-i Osmanî*, C.5, 1379; SOLMAZ - YETKİN, *Gaziantep Çevre İncelemeleri*, s.93; FATİH, *Hatimettü'l-Eşar*, s.139; Gaziantep Üniversitesi Kütüphanesinde bulunan Cönk, s.66. -

Efendinin *Siyer-i Halebî*'yi Türkçe'ye tercüme etmiş ve III. Selim'e sunmuştur. 1220/1805'te meşhur Arap âlimlerinden Necdettin Firûzabâdî'nin altmış bin madde-den oluşan *Kamusu*'nu tercümeyle başlamış ve 1225/1810 yılında bitirerek II. Mahmut'a takdim etmiştir. Padişah Mütercim Asım'ı âlimlikte bir aşama sayılan Süleymaniye müderrisliğine yükseltmiş ve Selanik Kadısı payesini vermiştir. Bu görevlerde ölümüne kadar görev yapmıştır.

Sözlüklerinde kullandığı dil Ziya Paşa ve Namık Kemal tarafından Tanzimat nesrine örnek olarak gösterilmiştir. Diğer yandan bu sözlüklerin Türk dilinin anlaşılmasına ve gelişmesine ne kadar katkıda bulunduğu, bütün uzmanların hemfikir olduğu bir durumdur. Üsküdar Nuh Kuyusundaki evinde 9 Safer 1235 /27 Kasım 1819 vefat edip, Karacaahmet'te Harmanlıktan Miskinlere giden yolun sağ tarafındaki set üzerine defnedilmiştir. Oğullarından kendinden az evvel ölen Müderris İsmail Nevres ile şair Hamit Efendi ve eşi Kerime Hanım da aynı yerde gömülüdür. Şiirleri, sözlükleri kadar edebi açıdan fazla değerli olmasa da başarılı bulunmuş gazelleri vardır. İstanbul'a gidiş nedenlerini bildiren ve Burhân-ı Katı tercümesinin önsözüne aldığı gazeli meşhurdur:

*Kalmadan hâk-i mezellekte hemân ey Asım
Âzim-i sû-yi semâsa-yi Stanbul olalım*

Mütercim Asımın Gazi Antep'teki Nuri Mehmet Paşa Camiinin kapısı üzerine ve mihrabın üst ve sol tarafına yazdığı tarih manzumeleri de vardır.

Eserleri:

1) *El-Okyanusu'l-Basit Fi Tercümetü'l-Kamusü'l-Muhit* 2-) *Tibyân-ı Nâfi'* der *Tercüme-i Burhân-ı Katı* 3-) *Tercüme-i Siyer-i Halebî* 4-) *Merâhü'l-Mealifi şerh-i kasideti'l-meâli* 5-) *Tuhfe-i Lugât-i Arabiye (Tuhfe-i Asım)*- 19.yüzyıl şairlerinden Esad Muhammet Efendi tarafından şerh edilmiştir. 6-) *Asım Tarihi (Tarih-i Osmanî)* 7-) *Tercüme-i muzhîrüt-Takdis bi Hurûc-i Taifeti'l-Fransis* 8-) *Manzumeler (Beyazıt Devlet Ktp. 834 numaralı Mecmua)*³³.

³³ Sakir SABRİ, *Gaziantep Bütükleri*, s.34-38; aynı yazar, "Mütercim Asım", *GKD*, Ekim 1962, C.5, s.234-5; Ö. Asım AKSOY, *Mütercim Asım*, (İkinci Baskı), Gaziantep Matbaası, Gaziantep 1993; Ö. Asım AKSOY, *Mütercim Asım*, TDK Yay., Ankara 1962; aynı yazar, "Mütercim Asım'ın Lügatçiliği ve Lügatleri", *Başınar Dergisi*, C.1, S.8, Haziran 1958, s.9; aynı yazar, "İki Dost Kenttaşımız Mütercim Asım-Hasan Aynî", *Yöre Dergisi*, S.5, Şubat 1991, s.9; F. Kadri TİMURTAŞ, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, s.333; Necmettin ŞAHİNLER, *Türk Dilinin Mimarı Antepli Mütercim Asım*, Gaziantep İslami Hizmetler Vakfı Yay., Gaziantep 1996; Atilla ÖZKIRIMLI, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, C.3, s.380; GÖĞÜŞ, *Gaziantepi Tanıtıyoruz I*, s.170; GÜZELBEY, *Cenaneler*, s.39-53; ERGUN, *Türk Şairleri*, C.1, s.266-269; İbnü'l-Emin Mahmut Kemal İNAL, *Son Asır Türk Şairleri I*, İstanbul 1330, s.66-72; Ebuzziya TEVFIK, *Numune-i Edebiyat-ı Osmanîye*, s.95-98; *Büyük Türk Klasikleri*, "Mütercim Asım", C.8, İstanbul 1988, s.247-250; TANPINAR, 19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi, s.60,111-113,115,119,337; LEVEND, *Türk Edebiyatı Tarihi*, s.197,236,386,480,482-3,520; Hasibe MAZIOĞLU, "Türk Edebiyatı-Eski", *Türk Ansiklopedisi*, C.32, s.93,109; SOLMAZ-YETKİN, *Gaziantep Çevre İncelemeleri*, s.87,91; İPEKTEN v.d., *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, s.46; Şahabeddin SÜLEYMAN, *Tarih-i Edebiyat-ı Osmanîye*, Sancakyan Matba., İst 1328, s. 47; Ali Ekrem BOLAYIR, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Darülfünun Matb., İstanbul 1339-1340, s.54; Veysi SEVİNÇLİ, *Burhân-ı Katı*, Mütercim Asım, Metin ve Lügat, İ.Ö. Türkiyat Araştırmaları, (Basılmamış Lisans Tezi), T.2047; Fuad KÖPRÜLÜ, "Asım Efendi (Mütercim)", *MEB İA*, C.1, İstanbul 1940, s.665-673; YENER, *Gaziantep Kitabeleri*, s.21,22; *Gaziantep Halkevi Broşürü*, s.207; GÖĞÜŞ, *İlk İnsanlardan Bugüne Çeşitli Yönleriyle Gaziantep*, s.399; KOMİSYON, *Cumhuriyetin 50.yılında Gaziantep, 1973 İl Yılığ*, s.92; BABINGER, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, s.369-70; Sicill-i Osmanî, C.1, s.326; FATİN, *Hatimettü'l-Eşâr*, İstanbul 1271, s.226; *Osmanlı Müellifleri*, C.1, s.268-271; CEMALİDDİN, *Ayine-i Zürefa (Osmanlı Tarih ve Müderrisleri)*, İstanbul 1314, s.65 v.d.; İhsan (SIK, *Yazarlar Sözlüğü*, Risale Yay., İstanbul 1990, s.313; Bağdatlı İSMAİL PAŞA, *Hediyyetti'l-Arifin (Kilisli Rifat BİLGÉ ve İbnü'l-Emin Mahmut Kemal İNAL Neşri)*, İstanbul 1951, C.1, s.184; *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergah Yay., C.1, İstanbul 1977, s.177; *Yurt Ansiklopedisi*, s.3079; C. Özkaya MUTAFOĞLU, "Mütercim Asım Efendi", *GKD* S.49-50, H.t 1943, s.17-19; Nihat Sami BANARLI, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, C.II, MEB Basımevi, İstanbul 1987, s.755, 820,823-4, 872, 899; Muzaffer AKALAR, "Mütercim Asım", *GKD*, Eylül 1961, C.4, s.197-8; Dr. Mehmet KUTLAR'da bulunan ve yirminci yüzyıl Antep'ine dair değerli bilgiler içeren notlar, s.121; Ömer Asım AKSOY, *Usûh-i Tahriir ve Edebiyat Dersleri*, 1340/1924, s.267-271, Ö. Asım Bey, 1924 yılında Gaziantep Lisesinde edebiyat öğretmeni iken kompozisyon ve edebiyat konularını geniş ölçüde içeren bu kitabı el yazısı ile yazmış ve öğrencilerin faydalanması için seksen adet çoğaltmıştır. Bu değerli yazma kitabın ortaya çıkmasında büyük yardımlarını gördüğüm Gaziantep Üniversitesi Kütüphanesi memurlarından sayın Devrit KUNU'ya teşekkür ediyorum. İncelemekte olduğumuz bu eseri yakında bir makale ile tanıtacağız.

ALİ RÂŞİT BEY: Halk arasındaki şöhreti Ali PEKMEZ'dir. Doğum tarihibilinmemektedir. 1313/1895'te vefat etmiş olup öldüğü zaman yaşı 90'ı aşmış durumda imiş. Divan katipliklerinde bulunmuş, bir ara Nuri Mehmet Paşa'nın da katibi olmuş bir şahıstır. Fatî, Raşit'in Maraş Kaymakamı Fevzi Paşa'nın divan katibi olduğunu yazmaktadır. Evi Antep'te Karatarla Cami civarında imiş. Gençliğinde arkadaşları ile bir eğlence tertip etmişler, aralarında çıkan bir kavga sonucu Raşit arkadaşlarından birini yaralamış, Mahkemece aranınca Bağdat'a kaçmış, orada yine Antep'li şairlerden yukarıda anlatılan Reşit ile buluşmuştur. Reşit'in öldürülmesi sonucu onun yerine Maarif Mektupçusu olmuştur. Ömer Asım Bey Kapı Kethüdalığında da bulunduğunu ve İstanbul'a gidip orada yaşadığını, İstanbul'da öldüğünü mezarının ise Üsküdar'da bulunduğunu belirtmektedir. Hasırcızâde ile sıkı dostluğu bulunan Raşit'in, Ağa'ya yazdığı bir mektup vardır. Hasırcızâde Hafız Ağa'nın da Raşit'e yazdığı üç mensur mektup ve bir kasidesi vardır. Ayrıca Raşit'in bir gazeline naziresi, iki gazeline tahmininin (görünür redifli) yanında Hasırcızâde, Vatan redifli gazelinin de Raşite ithaf etmiştir. Antep'li cönklerde güzel şiirleri vardır. Şiirlerinde duygularını ifade etmekte zorlanmaz, heyecanlı, kudretli ve kuvvetli kalem sahibi bir şairdir. Fatî, Fatîha-i Şerifi tazmin ettiği bir kasidesi olduğunu belirtir³⁴.

HÂMÎT EFENDİ (HOCA): XIX. yüzyıl şairlerindedir. Mütercim Asımın Fatlacızâde Hacı İsmail Efendi kızı Kerime Hanım'dan doğan büyük oğludur. Doğum tarihi belli değildir. Babası Mütercim Asım hac farizasını yerine getirmek için 1217/1802 tarihinde hacca gitmiş, dönüşte Antep'e uğrayarak ailesini İstanbul'a götürmüş Hamit Efendi de bu vesileyle İstanbul'a gitmiştir. Arapça ve Farsça'daki mahareti sebebiyle bir müddet Bâb-ı âlide çalışan bazı katiplere Beşir Ağa Caminde ders vermiştir. 1820'de baş mukataacı (Kiralama yoluyla yönetilen devlet gelirlerine bakan memur) katibi olmuştur. Bir yıl sonrada Gurabâ-i Yemin katibi olmuştur. Daha sonra Üsküdar'da inzivaya çekilmiştir. 1258/1842'de vefat etmiştir. Mezarı Üsküdar Karacaahmet'tedir. Babasının çevirdiği **Kamûs Tercümesi**'ne yardımcı olmuştur. Fatî'de şiirleri vardır. Arapça meşhur sözleri Türkçe'ye çevirdiği **Tercüme-i Mezâminü'l-Emsâl** (İ.Ü.Ktp.247/3004 numaradadır) adlı eseri vardır³⁵.

KÜLLİZÂDE SÂİB EFENDİ: Küllüoğlu (AKSOY) ailesine mensuptur. Doğum völüm tarihi belli değildir. Antep'li meşhur alim Küçük Hafız Efendi'nin talebesi olmuştur. Buradan hareketle 19.yüzyıl şairi olduğunu tahmin ediyoruz. Küçük Hafız'dan sonra Antep'te müftülük yapmıştır. Tarih söylemede çok maharetli imiş. Antep'teki cami, mescit, çeşme gibi yerlerde tarih manzumeleri vardır. Alaybey Camiine yazdığı bir tarih manzumesine dayanarak 1224/1809 yıllarında kişiliğinin olgunlaştığını söyleyebiliriz. Nuri Mehmet Paşa'nın mezar kitabesi, Alaybey ve Hacı Nasır Cami kitabeleri Saip Efendiye aittir. 1823'te çıkan Emir-Yeniçeri çatışmasında

³⁴ Şakir Sabri, *Gaziantep Büyüklüğü*, s.32, 38-40; *Osmanlı Müellifleri*, C.1 s.337 ; *Gaziantep Halkevi Broşürü*, s.208; *Sicill-i Osmanî*, C.4,s.1354; FATİN, *Hatimettü'l-Eşar*, s 114; GÖĞÜŞ, *İlk İnsanlardan Bugüne Çeşitli Yönleriyle Gaziantep*, s.399; Ö. Asım AKSOY, *Hasırcızâde Hafız Mehmet Ağa*, C.H.Partisi Basımevi-Gaziantep 1941, s.61,111-2,116, 161-165, İçinde Antep'li Divan Şairlerinin de şiirleri bulunan şahsımıza ait Cönk, s.120.

³⁵ Şakir SABRİ, *Gaziantep Büyüklüğü*, s.40; GÜZELBEY, *Cenaneler*, s.54-57; *Kamûsü'l-Âlam*, C.3, s.1918 ; GÖĞÜŞ, *Gaziantepi Tanıtıyoruz I*, s.171; *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergah Yay., C.4, s.85; Dr. Mehmet KUTLAR'da bulunan ve yirminci yüzyıl Antep'ine dair değerli bilgiler içeren notlar, s.128; FATİN, *Hatimettü'l-Eşar*, s.57; SOLMAZ-YETKİN, *Gaziantep Çevre İncelemeleri*, s.93; *Gaziantep Halkevi Broşürü*, s.210; GÖĞÜŞ, *İlk İnsanlardan Bugüne Çeşitli Yönleriyle Gaziantep*, s.399; İPEKTEN v.d., *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, s.182; AKSOY, *Mütercim Asım*, s.16.

11 arkadaşı ile birlikte tutuklanmış, sonra öldürülmüştür. Eserleri de bu kargaşada kaybolmuştur³⁶.

KÜLLİZÂDE ŞEVKET EFENDİ: Küllizade Saip Efendi'nin yeğenidir. MüftüHacı Emin Efendinin oğludur. Alaybey ve Hacınasır Camilerinin kapılarında hem Saib'in hem de Şevket'in tarihleri vardır. Elimizde az fakat güçlü şiirleri mevcuttur. Yeniçeri-Emir çatışmasında Halep'e gitmiş, orada kendine Halep Divan efendiliği verilmiştir. Doğum ve ölüm tarihleri bilinmemesine rağmen 1248/1832'lerde yaşadığı tahmin edilmektedir. Mezarı Halep'tedir³⁷.

KADRİ PAŞA: Gazi Antep'ten çıkan üç sadrazamdan sonuncusudur. 1249/1832'de Antep'te doğmuştur. Babası, Kıbrıs Mutasarrıfı İshak Paşa, Antep Nakibüleşrafi Emin Efendi'nin oğlu ve Mütercim Asımın biraderidir. Kadri Paşa öğrenimini Antep'te yaptı. Arapça ve Farsça'yı öğrendi Bir süre Antep'te resmi görevde bulunduktan sonra 1858 yılında babasının daveti üzerine İstanbul'a gitti. Aynı yıl Bâb-ı âli tercüme odasına girdi, sonra Meclis-i âli Tanzimat Mütercimliğine getirildi. Ocak 1861'de Sâniye rütbesine yükseltilerek Girit Valisi Hekim İsmail Paşa'nın Kapı Kethüdalığına atanarak bu görevde 3 yıl kaldı. Ocak 1864'te Meclis Ticaret riyasetine getirildi. Şubat 1865'te ulâ rütbesine yükseltilerek Postane-i Amire Nezaretine atandı. Ağustos 1867'de ula birinci sınıf rütbesine yükseltilerek Tersane meclisi İdare-i Bahriye Reisi oldu. Eylül 1869'da İran devletiyle olan bir anlaşmazlığın çözümü için Bağdat'a gönderildi. Bu vesile ile Antep'e de uğradı. Kadri Bey İran'daki görevini tamamlayarak 18 Ekim 1870'de İstanbul'a döndü. Dönerken tekrar Antep'e uğradı. 1874'te İstanbul Şehremanetine, 1876'da Bahriye Nezaretine atandı. 1877'de rütbesi vezirliğe yükseltilerek sanı Paşa oldu. İbnül Emin 1 Recep 1297-1880 Başvekil olup 7 Şevval 1297/1880 bu görevden ayrılmış olduğunu yazmaktadır. 7 Ocak 1882'de Edirne valiliğine atandı. 11 Şubat 1884/ 14 Rebiülahir 1301'de Edirne'de vefat etti. Mezarı Edirne Sezai Dergahı civarındadır. Arapça Farsça, edebiyat ve İslam ilimlerini Antep'te tahsil etmiş, İstanbul'a gittikten sonra İngilizce ve Fransızca'yı da öğrenmiştir. Kadri Paşa'dan söz eden kaynaklar onun dürüst, vakur ve bilgili bir devlet adamı olduğunda birleşmektedirler. Şehirler içi posta işleri, hukuk mektebi onun zamanında kurulmuştur. Elimizde çok az şiiri vardır. Hasırcızâde ile de dostluğu bulunana Paşa'nın bir gazelini Ağa tanzir etmiştir. Bunun yanında Ağa Paşanın rütbe alışına, vezirliğine ve vefatına tarih düşmüştür. Alim ve edebiyata düşkün bir kişiymiş³⁸.

³⁶ Şakir Sabri, *Gaziantep Bütükleri*, s.40-44 ; GÖĞÜŞ, *Gaziantepi Tanıtıyoruz I*, s.172 ; *Gaziantep Halkevi Broşürü*, s.208; M. Oğuz GÖĞÜŞ, *İlk İnsanlardan Bugüne Çeşitli Yönleriyle Gaziantep*, s.399; C. Cahit GÜZELBEY, "Küllizâde Saip ve Şevketin İki Manzumesi", *GKD*, Eylül 1965, C.8, s.213-214; YENER, *Gaziantep Kitabeleri*, s.7,15,40; Dr. Mehmet Kutlar Cöngü, s.106

³⁷ Şakir Sabri, *Gaziantep Bütükleri*, s.44-52; GÖĞÜŞ, *Gaziantepi Tanıtıyoruz I*, s.172; *Gaziantep Halkevi Broşürü*, s.209; C. Cahit GÜZELBEY, "Küllizâde Saip ve Şevketin İki Manzumesi", *GKD*, Eylül 1965, C.8, s.213-214; GÖĞÜŞ, *İlk İnsanlardan Bugüne Çeşitli Yönleriyle Gaziantep*, s.399; YENER, *Gaziantep Kitabeleri*, s.16.

³⁸ Şakir Sabri, *Gaziantep Bütükleri*, s.52-54; DAĞLIOĞLU, *Gaziantep Meşâhiri*, s.75-84; İbrahim Alaettin GÖVSA : *Türk Meşhurları*. Yedigün Neşriyat, İstanbul 1946, s.202; Osman Nuri ERGİN, *Şehreminleri*, s.142-143; Hikmet Turhan DAĞLIOĞLU, *Edirne Mezarları*, İstanbul 1936, s.21; *Sicill-i Osmanî*, C.3, s.857; *Kamusu'l-Âlam*, C.5, s.3904; C.Cahit GÜZELBEY, "Kadri Paşa Hakkında Yeni Bilgiler". *GKD*, Mayıs 1962, C.5, s.107-109 ; C.Cahit GÜZELBEY, *Cenaniler*, s.70-81; SOLMAZ - YETKİN, *Gaziantep Çevre İncelemeleri*, s.94; GÖĞÜŞ, *İlk İnsanlardan Bugüne Çeşitli Yönleriyle Gaziantep*, s.399; *Gaziantep Halkevi Broşürü*, s.211; GÖĞÜŞ, *Gaziantepi Tanıtıyoruz I*, s.171; AKSOY, *Hasırcıoğlu Hafız Mehmet Ağa*, s.72.97.175.

RAHMİ: Doğum tarihi bilinmeyen bu şairin çok az şiiri elimizdedir. Hayatı hakkında da fazla malumata sahip değiliz. Antep'li şair Zühdi ölümüne 1201/1786 tarihini düşmüştür. Gülahmetzâde diye tanınmıştır. Mesleği attarlık imiş. Kaynaklar iyi derecede Farsça bildiğini yazmaktadır. Hattatlık da yapmıştır³⁹.

HÜSNÜ EFENDİ: Hoca Mehmet Münip'in torunu Mustafa Rifat'ın oğludur. Adı Ahmet Hüsnüdür. Bayramzâdelerdendir. Babası Mustafa Rifat da olduğu gibi oğlu Hüsnü Efendi hakkında da fazla bilgiye sahip değiliz. Hüsnü Efendi Trablus ili defterdarlığında bulunmuş burada zehirlenerek ölmüştür. Sicillerde kayıtlı 15 Zilhicce 1299/1883 tarihli veraset belgesi ölüm yerinin Trablusgarb olduğunu doğrulamaktadır. Yine belgelere göre Mustafa Rifat'ın karısı Fatma hanımla oğlu Zeynelabidin (Salih) Rifat'ı mirasçı bırakmıştır. Hüsnü Efendi de ataları gibi şairdir. Cemil Cahit Bey, Hüsnü Efendiye ait 1291/1877 tarihli Hab-ı Hayal isimli 29 bölümden oluşan 924 beyitlik bir risalesi olduğunu bildirmektedir. Cemil Cahit Bey Bu risalenin bölümlerini tanıtmıştır. 14 gazel ve bir risalesi bulunan Hüsnü Efendinin şiirlerinde az da olsa aruz kusurlarına rastlanmaktadır. Yine cönklerden yola çıkılarak tesadüf edilen şairlerden biridir. Hasırcızâde ile aynı asırda yaşadığı gazellerinden anlaşılmaktadır. Eldeki veriler 1877 ile 1883 tarihleri arasında ölmüş olabileceğini göstermektedir⁴⁰.

MUSTAFA NAZİF EFENDİ: Hoca Münip Efendi'nin oğludur. Bayramzâdelerdendir. Oğlu Mustafa Rifat, **Siciller**'den anlaşıldığına göre 1272/1855/6 yıllarında Akka Kaymakamı Sait Paşanın katibi olarak görev yapmıştır. Oğlunun yaşamı çeşitli devlet görevlerinde geçmiştir. Mustafa Nazif'in hayatı hakkında fazla bilgimiz yoktur. Antep'li şairlerin şiirlerinin bulunduğu cönklerden yola çıkılarak tesadüf edilen şairlerden biridir. Mısrızade Abdullah Necip Efendinin doğumuna düştüğü bir tarih manzumesi mevcuttur. Nazif mahlasıyla şiirler yazmıştır. Eldeki veriler XIX. yüzyıl Antep şairlerinden olduğunu ortaya koymaktadır⁴¹.

GÂMİ: Şakir Sabri Bey'in, Antep hakkında yazmış olduğu güzel bir bahariyyesinineşrettiği bu şair hakkında da çok az bilgimiz mevcuttur. Antep'te doğmuş, uzun süre bu şehirde Alay Beyliği yapmıştır. Burada fakirlerin ve şairlerin koruyucusu olarak tanınmıştır. Tezkireci Ahdi, **Gülşen-i Şuarası**'nda, almış olduğu mahlasının tam tersi güler yüzlü, zarif, nazik ve her zaman neşeli bir kişiliğe sahip olduğunu bildirmektedir. Elimizde bulunan şiirlerine bakarak akıcı bir üslubu bulunduğunu söyleyebiliriz⁴².

³⁹ Şakir Sabri, **Gaziantep Büyüklüğü**, s.56-57; Cemil Cahit GÜZELBEY, "İki Vesika ve Rahmi Bey", **GKD**, Mayıs 1961, s.105-6; İPEKTEN v.d., **Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, s.363; Cemil Cahit GÜZELBEY, "İki Şairimizin Hısmılığı (Hasırcızâde ile Rahmi Bey)", **Gaziantep Sabah Gazetesi**, 26.11.1978; Gaziantep Üniversitesi Kütüphanesinde bulunan **Cönk**, s.42.

⁴⁰ Şakir Sabri, **Gaziantep Büyüklüğü**, s.57-58; Müderris Bülbülzâde Hacı Abdullah Edip Bayram, Şehitkamil Belediyesi Kültür Yay., Gaziantep 1996, s.13; Cemil Cahit GÜZELBEY, "Bayramoğlu Hüsnü Efendi", **Gaziantep Sabah Gazetesi**, Yıl:20, sayı, 6648; C.Cahit GÜZELBEY, "Bülbülzâde Hacı Abdullah Edip Bayram ve Bayram Soyundan Gelenler", **Gaziantep Sabah Gazetesi**, 28.29.30, Mart; 1-7 Nisan 1977, (toplam 10 sayı).

⁴¹ Şakir SABRİ, **Gaziantep Büyüklüğü**, s.58; Müderris Bülbülzâde Hacı Abdullah Edip Bayram, Şehitkamil Belediyesi Kültür Yay., Gaziantep 1996, s.13; C.Cahit GÜZELBEY, "Bülbülzâde Hacı Abdullah Edip Bayram ve Bayram Soyundan Gelenler", **Gaziantep Sabah Gazetesi**, 28.29.30, Mart 1977; İbrahim Tefvik KUTLAR, **Kutlar Ailesi**, İstanbul 1991, s.15. Bu eser Antep'in köklü ailelerinden Kutlar ailesini kapsamlı olarak ortaya koyan güzel bir çalışmadır; yalnız, eser piyasaya sunulmak için yayınlanmamış sadece aile fertlerine verilmek üzere kaleme alınmıştır. İçinde Antep ile ilgili değerli bilgileri ihtiva eden bu kitabı istifademize sunan sayın Akten KÖYLÜOĞLU Hanımefendiye teşekkürlerimizi sunuyoruz.

⁴² Şakir SABRİ, **Gaziantep Büyüklüğü**, s.59-60; İPEKTEN v.d., **Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, s.157; Süleyman SOLMAZ, **Ahdi Gülşen-i Şuara**, (Yayınlanmamış Doktora tezi), s.430-1; Cemil Cahit GÜZELBEY, "Gami Bey", **Gaziantep Sabah Gazetesi**, 16-7.2.1982.

AYDİ BABA: Asıl adı Hacı Mehmet'tir. 1227/1810 tarihinde Antep'in Tabakhane Semtindeki Gepgep mahallesinde doğmuştur. Haşhaş Fakısı oğullarından Mehmet Nami Efendinin büyük oğludur. Babası alim bir zat olup H.1243'te Antep'te salgın şekilde cereyan eden kolera hastalığından ölmüştür. Aydi kelimesi bayram anlamına gelen 'iyd kelimesinin nisbet almış halidir. Doğrusu 'Ydi'dir, fakat halk arasında Aydi diye tanınmıştır. Aydi Baba tahsiline Antep'te başlamış, Halep, Kayseri ve İstanbul'da da öğrenim görmüştür. İstanbul dönüşünde Kayseri'ye uğramış, orada az bir süre müderrislik yapmıştır. Aydi Baba ikinci bir İstanbul seyahati daha yapmış ve bu seyahatinde Halvetî meşâyihinden Kuşadalı İbrahim Efendi'den nasip alarak Halveti hâlifeliği ile Antep'e dönmüştür. İki şerefeli Camide hem imamlık hem de hatiplik yapmakla beraber evinin bir kısmını bölerek tekke haline getirmiş, bu tekke Halvetî tarikatını yaymaya başlamıştır. Bu tekke Aliyyü'n-Neccar Camiinin doğusunda bulunan, kapısı camiye açılan ev imiş. Bir müddet sonra ilahi bir coşkunluğa kapılmış imamlığı, hatipliği ve şeyhliği bırakarak coşkulu bir derviş olmuştur. En güzel şiirlerini bu devreden sonra yazmış, ömrünün sonuna kadar da bu hal ile yaşamıştır. Aydi Baba bu vecd hali ile Antep ulemasının eleştirisine uğramış, hakaretlerine maruz kalmış; ama bu büyük derviş insan her defasında onları hoş karşılamıştır. Fakat ulema kesimi kendisine bu kadar musamâhakâr olmamışlar; Müftü Hacı Osman Efendi ve diğer hocalar onu Birecik'e sürgün etmişlerdir. Bir müddet orada kalan Aydi Baba tekrar Antep'e dönmüştür. 1282/1865 yılında 55 yaşında iken vefat etmiştir. Mezarı Antep'tedir. Mesleği tabaklık (deri imalatçısı) idi. Divanı üç kere basılmıştır (1937, 1954, 1997). Ömer Asım Bey kitabın ilk baskısında üç yazma nüshayı esas alırken, ikinci baskısında beş nüshayı esas alarak Divanı bastırmıştır. Son baskısını Necmeddin ŞAHİNER yapmıştır. Şiirlerinin tamamı tasavvufi öğelerle dolu olup, şiirleri ilahi aşkın dışı yansımalarıdır. Divanında üç mahlas kullanmıştır. Çoğu zaman Aydi, Bazen Ayanî, bazen de Aydi Ayanî⁴³.

HASIRCİZÂDE HAFIZ MEHMET AĞA: 1218/1803'te Antep'te doğmuştur. Handan Bey camiini yeniden yaptıran Hacı Abdullah Ağanın oğludur. Kendisi doğmadan evvel babası, dört yaşında iken de annesi vefat etmiştir. Büyük kardeşi Hacı Mustafa Ağanın yanında büyümüştür. Daha 8 yaşında iken Kur'an'ı hifz etmek suretiyle zekasını göstermiş ve bundan dolayı Hâfız lâkabını almıştır. Manzumelerinde Hafız mahlasını kullanması da buradan gelmektedir. Hâfız Mehmet Ağa yirmi yaşına kadar Antep'te tahsil görmüş, Halep ve Şam'da dört yıl kalmış, oradan Mısır'a geçerek altı ay da burada bulunmuştur. 1279/1862 yılında 59 yaşında iken vali ve kaymakam zulmünden şikayet için İstanbul'a gitmiş ve bir yıl orada kalarak tekrar Antep'e dönmüştür. Memleketine döndükten sonra yedi sene evinden dışarı çıkmadığı söylense

⁴³ Şakir Sabri, *Gaziantep Büyüklere*, s.60-67; GÜZELBEY, *Gaziantep Evliyalari*, s. 111-119 ; GÖĞÜŞ, *Gaziantepi Tanıtıyoruz I*, s.172; SOLMAZ-YETKİN, *Gaziantep Çevre İncelemeleri*, s.95; KOMİSYON, *Cumhuriyetin 50.Yılında Gaziantep,1973 İl Yılığ*, s.92; AKSOY, *Aydi Divanı*, Gaziantep Halkevi Yay., Gaziantep 1937 ; Ö.Asım AKSOY, *Aydi Divanı*, Desen Matbaası, Ankara 1954, GÖĞÜŞ, *İlk İnsanlardan Bugüne Çeşitli Yönleriyle Gaziantep*, s.399; Necmeddin ŞAHİNER, *Aydi Divanı*, Gaziantep 1997; İçinde Antepli Divan Şairlerinin de şiirleri bulunan şahsımıza ait Cönk, s.45, 47,51,57-8, 75-76, 81,84,90,106-7, 135,139, 143, 153-4, 159,163,167; Yine içinde Antepli Divan şairlerinin de bulunduğu *Şiir Defteri* s.2; Gaziantep Üniversitesi Kütüphanesinde bulunan Cönk, s.58; Aydi Baba divanının yazma bir nüshasını elinde bulduran ve bize fotokopi verme lutfunda bulunan sayın Ömer ÖZSOY'a teşekkür ediyoruz.

de sebebi izah olunamamaktadır. Şam'da Mevlana Halit Ziyaeddin Nakşibendîye intisap etmiştir. 29 Cemaziyelahir 1304/25 Mart 1887'de vefat etmiştir. Arapça ve Farsça'ya son derece hakimiyeti vardır. Şiir ve inşadaki maharetinin yanısıra nüktedanlığı da fevkaladedir. Gerek nesirlerinde gerek nazımlarında Arapça, Farsça kelimeler ile terkipler ve lafız sanatları bol yer tutar. Mektup örneği olan nesirlerinde seci ön plana çıkar. Eski edebiyattaki bütün nazım tür ve şekillerinden şiir örnekleri vardır. Bu şekiller arasında ilk sırayı tarih manzumeleri alır. Divan edebiyatının klasik mazmunları şiirlerinde hakimdir. Tarih söylemede Surûrî kadar başarılı olmuştur. Hiciv tarihleri halk arasında çok tutulmuştur. Antep'li şairlerden Hüseyin Aşkî ile olan muhabereleleri halkın çok hoşuna gitmiş ve Pirenâme adıyla şöhret bulmuştur. Hasırcızâde gerek kendi dönemi gerekse de kendinden sonra gelenlere hocalık etmiş bir şahsiyettir. Hasib Dürri, Refet, Bayramzâde Hüsnü, Küçük Hafız Ahmet, bunlardan bazılarıdır. Hasırcızâdenin İstanbul'da bulunduğu sıralarda divanını bastırmak istediği fakat meşhur şair Ziya Paşa'nın olumsuz etkisi yüzünden bu baskının gerçekleşemediği söylenmektedir⁴⁴.

HÜSEYİN AŞKÎ EFENDİ: (Hâcetçizâde), anne tarafından Gaziantep'li araştırmacı Şakir Sabri YENER'in dedesidir. Babası Mustafa⁴⁵ isminde bir zat olup, kendisi küçükken vefat etmiştir. Doğumunun 1224/1809 olduğu tahmin edilmektedir. Annesi, Hüseyin Efendi'yi çıraklığa vermiş olmasına rağmen, gizli gizli mahalle mektebine devam etmiş ve güç şartlar altında kendini yetiştirmiştir. Zamanında Antep'in en güzel hattatıymış. Mısırlı İbrahim Paşa, Antep'ten çekilerken Hüseyin Aşkî Efendi'yi beraberinde Mısır'a götürmüş, yedi sene orada kalan Aşkî Efendi, İbrahim Paşa'ya katiplik yapmıştır. Antep'e geldikten sonra değişik devlet memuriyetlerinde bulunmuştur. Hasırcızâde Hafız Mehmet Efendinin candan dostu olan Hüseyin Aşkî, Arapça ve Farsça'ya çok hakimmiş. 1889/1304 tarihinde Antep'te vefat etmiştir. Şiirlerinden anlaşıldığı göre Nakşî tarikatına mensuptur. Hüseyin Efendinin sağlığında

⁴⁴ Bursalı Mehmet TAHİR, *Osmanlı Müellifleri*, İstanbul 1972, C.2, s.157; Şakir SABRİ, *Gaziantep Büyükleri*, s.72-94; Ö. Asım AKSOY, "Hasırcıoğlu (Ağa) I", *Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Mecmuası*, S.2 1 Nisan 1939, s.15-16; Ö. Asım AKSOY, "Hasırcıoğlu (Ağa) II", *Başpınar Aylık edebiyat ve Kültür Mecmuası*, S.3 , 1 Mayıs 1939.s.9-11; Ö. Asım AKSOY, "Hasırcıoğlu (Ağa) III", *Başpınar Aylık edebiyat ve Kültür Mecmuası*, S.4, 1 Haziran 1939 s.9-13 Ö. Asım AKSOY, "Hasırcıoğlu (Ağa) IV" *Başpınar Aylık edebiyat ve Kültür Mecmuası*, S.5, 1 Temmuz 1939, s.9-12, Ö. Asım AKSOY, "Hasırcıoğlunun bir nüshası daha", *Başpınar Aylık edebiyat ve Kültür Mecmuası*, S.61, Ağustos 1939, s.9,10,15 ; Hulusi YETKİN, "Hasırcıoğlu Hafız Mehmet Ağa", *GKD*, Ocak 1969, C.12 S.133, s.4 ; C.Cahit GÜZELBEY, "Hasırcı Hoca Kimdir", *GKD*, Ağustos 1972, C.13, S.8, s.19-23; GÖGÜŞ, *Gaziantepi Tanıtıyoruz I*, s.172; Necmeddin ŞAHİNER, "Hasırcızâde Muhammed Ağanın Fıkraları", *Yöre Dergisi*, S.9, Ocak-Şubat 1992, s.22-23; Hafız Ali BİLİCİOĞLU, "Hasırcızâde'ye ait Bazı İlave Bilgi ve Fıkraları", *Yöre Dergisi*, S.11, Temmuz-Ağustos-Eylül 1992, s.38; Cemil Cahit GÜZELBEY, "Hasırcızâde ile İlgili Üç Belge", *Gaziantep Sabah Gazetesi*, 2.11.1978; SOLMAZ-YETKİN, *Gaziantep Çevre İncelemeleri*, s.95; *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergah Yay., C.4, İstanbul 1981, s.15; Ahmet TEVHİT, "Hasırcızâde Hafız Mehmet Ağa", *Türk Tarih Encümeni Mecmuası*, Temmuz 1926, Nr.16, s.211; GÖGÜŞ, *İlk İnsanlardan Bugüne Çeşitli Yönleriyle Gaziantep*, s.399; *Gaziantep Halkevi Broşürü*, s.211; KOMİSYON, *Cumhuriyetin 50.Yılında Gaziantep,1973 İl Yılığ*, s.92; Şakir SABRİ, "Gaziantep Hattatları ve Hakkıkları", *GKD*, Ekim 1968, C.11,s.227; Muallim NACI, *Osmanlı Şairleri*, (Haz. Cernal Kurmaz),İstanbul 1995, s.310; YENER, *Gaziantep Kitabeleri*, s.24,50,68,77; İ.Ü. Ktp., T.Y., No:491; Süleymaniye Ktp. Nafiz Paşa, Nr. 541, v.r.22; Millet Ktp., Mnz. 93; TYDK IV/1, İstanbul 1947, s.685; İçinde Antep'li Divan Şairlerinin de şiirleri bulunan şahsımıza ait **Cönk**, s.92,96,119,136; Yine içinde Antep'li Divan şairlerinin de bulunduğu şair defteri s.11; Şahsımızda bulunan bir başka şiir defteri s.1,8; C. Cahit GÜZELBEY, "Hasırcıoğulları", *GKD*, Mart 1961, C.4, s. 63-66; Necmeddin ŞAHİNER, *Antep'li Hasırcıoğlu Ağa*, Form Matbaacılık, Gaziantep 1996; Dr. Mehmet Kutlar'da bulunan ve yirminci yüzyıl Antep'ine dair değerli bilgiler içeren notlar, s.130.

⁴⁵ Şakir Sabri Bey Gaziantep Büyükleri isimli kitabına (s.97) baba adının Kulekçi Ali olduğunu yazmış, fakat daha sonra çıkan bir makalesinde ("Haceti zâde Hüseyin Aşkî Efendi", *GKD*, C.10,s.77-8,91-2) bu ismin Mustafa olduğunu belirterek bunu düzeltmiştir.

şairlerini topladığı bir şiir mecmuası varmış, Antep’li bir çok şair de olduğu gibi o da şiirlerini, bilerek yok etmiştir. Şu an elimizde Hasircızâde’ye yazdığı manzum bir mektubu ve az sayıda gazeli mevcuttur⁴⁶.

MAZHAR EFENDİ: Küllizâde (AKSOY) ailesine mensup olup 1266/1850’de doğmuş, 1889 tarihinde 39 yaşında iken kolera hastalığından vefat etmiştir. Antep Rüştüyesinde hocalık yapmıştır. Arapça ve Farsça’yı anadili gibi konuşur ve yazarmış. Antep’in yetiştirdiği kuvvetli şairlerdendir. Aynı zamanda hattatlık da yapmıştır. Şahsındaki incelik ve zerafet şiirlerine yansımıştır. Herkesçe sevilen, hürmet edilen kibar, bilgili bir insanmış. Ruhi ıztıraplarını şiire yansıtmakta çok başarılı olmuştur. 1887 tarihlerinde Antep’te Kaymakamlık yapan Abdülaziz Sabri Efendi, şiirden anlayan münevver bir kimse imiş. Sevdiği hoşsohbet kimseleri akşamları evine çağırır gece yarılarna kadar onlarla şiir ve edebiyat sohbetleri yaparmış. İşte bu insanlar arasında, Mazhar Efendi ilk sıraları almış. Kaymakam Sabri Efendi Antep’te bulunduğu sırada, sevdiği şairlerden Hasircızâde’nin şiirlerini toplatıp bastırmak niyetinde imiş, bu şiirleri toplatma görevini Mazhar Efendi’ye vermiş, o da bu görevi yerine getirmiş ve yaptığı bu işe bir de tarih düşürmüştür. Antep’li şairlerin bir çoğunda olan hastalık Mazhar Efendi’de de mevcut, yazdıklarını ortaya çıkarmamakta çok mahirler. Yazdıkları hep kendileriyle kalmış, bu ürünleri çevreyle paylaşmakta biraz cimri kalmışlardır. Hasircızâde’den kalan bu hastalık ondan sonra bir çok şairde kendini göstermiştir. Hasircızâde ile dostluğu bulunan Mazhar Efendinin evlenmesine ve annesinin vefat etmesine Ağanın yazmış olduğu tarihleri vardır. Şakir Sabri Bey, Mazhar Efendinin torunundan öğrendiğine göre , şairimiz ölümüne yakın, bir mecmuada bulunan şiirlerini benzin döküp yakmıştır⁴⁷.

BEKTAŞ BABA: Arpacı Ragıp Efendinin babasıdır. Tahminen 1249/1833 tarihinde doğmuş, 1309/1892’de vefat etmiştir. Antep’in en kudretli şairlerinden Hasip Dürri’nin torunlarından. Antep’in Uzunçarşı denilen yerinde attarlık edermiş. Ömrünün son demlerini fakr u zaruret içinde geçirmiştir. Yaşadığı dönemdeki Antep’li şairler, şiirlerinde Bektaş Baba ile ilgilenmişlerdir. Bu durum bize şairimizin zamanında sevildiği göstermektedir. Bülbülzâde Abdullah Edip Efendi, Bektaş Baba’ya manzum bir mektup yazmıştır⁴⁸.

HALİL RİFAT EFENDİ: 1245/1829 ’te Antep’te doğdu. Asil mesleği çiftçi olup, Arapça ve Farsça’yı kendi gayretiyle öğrenmiştir. Babasının ismi Hacı Halil Ağa olup Savcılı aşiretinin reisidir. Anne tarafından soyu **Nazmü’l-Leal** yazarı Şeyh Ahmet’e dayanmaktadır. Dayı Ahmet Ağanın kardeşi, şair Zeki SAVCI’nın

⁴⁶ Şakir Sabri, *Gaziantep Bütükleri*, s.95-101; GÖĞÜŞ, *Gaziantepi Tanıtıyoruz I*, s.172; SOLMAZ-YETKİN, *Gaziantep Çevre İncelemeleri*, s.95; KOMİSYON, *Cumhuriyetin 50.Yılında Gaziantep*, 1973 İl Yıllığı, s.92; Şakir Sabri YENER, "Haceti zâde Hüseyin Aşki Efendi", *GKD*, C.10,s.77-8,91-2; AKSOY, *Hasircioğlu Hafız Mehmet Ağa*, s.122, 126, 137, 145,171.

⁴⁷ Şakir Sabri, *Gaziantep Bütükleri*, s.102-106; M.Öğuz GÖĞÜŞ, *Gaziantepi Tanıtıyoruz I*, s.172 ; YENER, *Gaziantep Kitabeleri*, s.59; GÖĞÜŞ, *İlk İnsanlardan Bugüne Çeşitli Yönleriyle Gaziantep*, s.399; *Gaziantep Halkevi Broşürü*, s.213; Ş. Sabri YENER, "Antep’li Şairlerden Güzel Parçalar", *Başpınar Dergisi*, S.3, 1 Mayıs 1939, s.23; Şakir SABRİ, "Gaziantep Hattatları ve Hakkıkları", *GKD*, Ekim 1968, C.11,s.227; AKSOY, *Hasircioğlu Hafız Mehmet Ağa*, s.29-34, 38, 175, 177.

⁴⁸ Şakir Sabri, *Gaziantep Bütükleri*, s.106-108.

babasıdır. 1298/1881'de Antep'te nüfus memuru olmuş, 23 yaşında babasına danılarak Mısır'a gitmiştir. Hidiv Abbas Paşa zamanında Başağa muavinliği yapmıştır. Babasının yazdığı acılı mektup üzerine Antep'e dönmüştür. 40 yaşından sonra Kuran'ı hıfz etmiştir. Halit Ziyaeddin Nakşibendî'ye intisap edip Nakşi olmuştur. Hasırcızâde'nin Halil Rifat Efendi'ye yazdığı bir kasidesi ile bir de mesnevi tarzında yazılmış manzum mektubu vardır. Kadri Paşa'nın sadareti zamanında rütbe-i salise ile taltif edilmiştir. 1310/1893 tarihinde vefat etmiştir. Mezarı Saçaklızâde'nin mezarı civarındadır. Şiirleri meşhur Nedim'i andırmaktadır. Hece ve aruz vezniyle yazılmış şiirleri vardır. Nedim'in meşhur gazeli "*Haddeden geçmiş nezaket'e nazire*" yazmıştır. Divanı yoktur. Şiirlerini bir mecmua içinde topladığını ve oğlu Zeki Bey'de bulunduğunu Şakir Sabri söylemekte ise de bütün gayretlerimize rağmen maalesef elde edemedik⁴⁹.

MÜFTÜ BAHAEDDİN EFENDİ (HAYRET): Buhara'dan göçüp gelerek Antep'e yerleşen Nakşibendî şeyhi Hüseyin Efendinin oğludur. Müftü Bahaeddin Efendinin oğlu Mehmet Nizameddin, Müftüzâde diye şöhret bulmuştur. Oğlu uzun zaman Antep Şeri Mahkemesinde katiplik yapmıştır. Tahsilini Kayseri'de tamamlayan Bahaeddin Efendi on sene kadar Antep Evkaf Müdürlüğü görevini yürütmüştür. 21 Ramazan 1298 /1880 tarihinde Antep Müftüsü olup, 13 Ramazan 1297/1879 tarihli fermanla İzmir Mevleviyeti payesine mazhar olmuştur. Hayret mahlasıyla şiirler yazan Bahaeddin Efendi 23 Şevval 1304/Haziran 1886 tarihinde 75 yaşında iken vefat etmiştir. Belediye Hanının güney kapısı üzerine yazdığı bir tarih manzumesi vardır. Mezarı postnişini olduğu Antep Şeyhican Mahallesi'nde bulunan Uşşâkî Köse Mehmet Paşa Dergahında imiş. Bu dergah yıkılmış, yerine yapılan binada şimdi İktisat Bankası bulunmaktadır. Bahaeddin Efendinin devam eden soyu şimdilerde ÖZGÜL soyadlarını taşımaktadırlar⁵⁰.

MÜNİF MEHMET PAŞA: 1829 tarihinde Antep'te doğdu. Antep ulemasından olup, aynı zamanda şair de olan Müftü Abdünnafi Efendinin oğludur. İlk tahsilini Antep'te yapmıştır. Tahsilini ilerletmek için Mısır'daki Kasr-ı âli mektebine ve Şam'da bulunan Emeviye medresesine devam etti. 1851 tarihinde memuriyete başladı. 1852'de İstanbul'a gitti. İstanbul'a gittiği zaman Arapça ve Farsça'yı iyi bildiği için Bâb-ı âli tercüme odasında mütercimlik yaptı. Burada Ali ve Fuat Paşaların dikkatini çekti ve bunlar tarafından korundu. 1854 tarihinde Berlin Sefareti ikinci Katipliğine atandı. 3 yıl yaptığı bu görev sırasında üniversiteye devam etti, Almanca öğrendi. 1858'de Karadağ sınırı için çalışan heyette başkatip, 1860 yılında ise İstanbul Ticaret

⁴⁹ Şakir Sabri, *Gaziantep Büyükleri*, s.108-115; GÖĞÜŞ, *Gaziantepi Tanıtıyoruz I*, s.172 ; *Gaziantep Halkevi Broşürü*, s.213; GÖĞÜŞ, *İlk İnsanlardan Bugüne Çeşitli Yönleriyle Gaziantep*, s.399; AKSOY, *Hasırcızâde Hafız Mehmet Ağa*, s.122, 165; Bülbülzade Abdullah Edip BAYRAM'a ait *Şiir Defteri*, s.44,45,49,50,56; Gaziantep Üniversitesi Kütüphanesinde bulunan *Cönk*, s.13,49,62.

⁵⁰ Şakir Sabri, *Gaziantep Büyükleri*, s.115-116; GÖĞÜŞ, *Gaziantepi Tanıtıyoruz I*, s.173 ; GÖĞÜŞ, *İlk İnsanlardan Bugüne Çeşitli Yönleriyle Gaziantep*, s.399; YENER, *Gaziantep Kitabeleri*, s.52; GÜZELBEY, *Gaziantep Şeri Mahkeme Sicilleri*, Fasikül 1, s.52; Cemil Cahit GÜZELBEY, "Müftü Bahaeddin Efendi ve Oğlu Nizamettin Efendi", *Gaziantep Sabah Gazetesi*, 5-12.10.1979;

Müftü Bahaeddin Efendinin torunlarından olan Dr. Nizamettin ÖZGÜL, Bilge KAZAZ ve Belkis KAZAZ'a vermiş oldukları değerli bilgiler için teşekkür ediyorum. Bahaeddin Efendinin İzmir Mevleviyeti payesine yükseldiğini gösteren belge sayın Bilge KAZAZ'da bulunmaktadır. İstifademize sundukları için kendilerine bir kez daha şükranlarımızı iletiyoruz.

Mahkemesi reis muavini olarak görev yaptı. 1862 tarihinde Bâb-ı âlide başmütercim oldu, **Mecmua-yı Fünun** adlı dergi çıkardı. 1872 yılında Tahran Sefaretine tayin oldu. 1877 tarihinde Maarif Nazırı, 1879'da Vezirlik payesi aldı. 1896'da tekrar ikinci defa Tahran Büyükelçisi oldu. Kızının ölümü üzerine emekliliğini isteyerek İstanbul'a döndü ve bir süre sonra 1910 tarihinde vefat etti. Tarih, edebiyat, dil, hukuk, iktisat gibi sahalarda toplam 27 eser yazmıştır. Münif Paşa'nın Hasırcızâde Hafız Mehmet Ağa ile mektuplaşmaları vardır. Ağa'nın Paşa'ya yazdığı iki mektup ile Bülbül redifli gazeline yazdığı tahmisi mevcuttur. **Dâstân-ı Âli Osman** isimli eseri 1882'de Osmanlı'nın kuruluşunun 600. yıldönümü münasebetiyle aşık edebiyatı tarzıyla yazılmış, Türk edebiyatının yenileşme hareketine güzel bir örnek teşkil edecek değerinde bir yapıttır. Halk şiirinde az kullanılan 10'lu hece vezniyle yazılmış ve her padişah için ayrı bir bölüm ayrılmıştır. Devrin Padişahı II. Abdülhamit'e biraz fazla yer verilmiştir. Paşa'nın şairlikte pek şöhreti yoksa da düşündürücü mahiyette manzumeleri ve bazı hoş kıtaları vardır⁵¹.

HASİP DÜRRİ EFENDİ: Antep'in XIX. yüzyılda yetiştirdiği en kudretli şairlerden biridir. Asıl adı Mehmet Hasip, mahlası Dürrî'dir. 1264/1848'de Antep'te doğmuş, 1329/ 3 Ekim 1913'te, 71 yaşında vefat etmiştir. Ailesi Torunzâde diye tanınmıştır. Babası Hacı Hafız Ahmet Efendi, dedesi Hafız Mehmet Şerif Efendi ve kendisi Pişirici Mescidi'nde imamlık yapmışlardır. Babası Mısır'da ve Şam'da tahsil görmüştür. Annesi Bazoğlu Bekir Bey'in kızı Ayşe Hanım'dır. Antep ulemasından Söylemezzâde Sait Efendi ile Hacı Mustafa Efendilerden ders gördü. Arapça ve Farsça'yı bu dillerde şiir yazacak kadar iyi öğrenmiştir. Kendisine bazı memuriyetler teklif edilse de hiçbirini kabul etmemiştir. Hatta Şeriye Mahkemesi Başkatipliği önerilmiş, onu da reddetmiştir. Medrese tahsilini bitirdikten sonra uzun süre Pişirici Camiinde imamlık yapmıştır. Şairimiz aynı zamanda hafızdır. Şiirlerinde yaşadığı zamanı tamamiyle yansıtmaya muvaffak olmuştur. Bir divan meydana getirmek için manzume yazmayan Hasip Dürrî'nin şiirleri, daha sonra biraraya getirilerek divanı oluşturulmuştur. Bundan dolayı oluşturulan divanında huruf-ı hecenin hepsinden şiir yoktur. Divanındaki şu nazım şekilleri mevcuttur: 14 Kaside (Bu kasidelerden biri Şuarâ-yı Ayıntab ismini taşır ve dört çağdaş Antep'li şair olan Münif Paşa, Mazhar, Abdullah Edip ve Halil Rifat'ı över.); 73 gazel, biri Antep'li Mazhar'ın diğeri Bağdatlı

⁵¹ Şakir Sabri, **Gaziantep Büyüklüğü**, s.120-129; Bursalı Mehmet TAHİR, **Osmanlı Müellifleri**, C.II, s.240-1; ÖZKIRIMLI, aynı eser. C.3.s. 874-875; ERGUN, **Türk Şairleri**, C.2, s.997, TANPINAR, **19.Asır Türk Edebiyat Tarihi**, s.179-182; Ali FUAD, "Münif Paşa", **Türk Tarih Encümeni Mecmuası**, nr.100-4,1930, s.1 v.d.; Ebuzziya TEVFIK, "Münif Paşa, Hayatı ve İşleri", **Yeni Tasvir-i Efkâr**, 1910, No: 251-253; **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, C.6. İstanbul 1986, s.470-2; Mustafa CAN, "Münif Paşa Hayatı, Eserleri, Düşünceleri, Türk Kültür ve Eğitimine Katkıları", **Cumhuriyetin 75.Yılına Armağan Gaziantep**, (Editör: Yusuf KÜÇÜKDAĞ). Gaziantep 1999, s.213-222; GÖĞÜŞ, **Gaziantepi Tanıyıyoruz** I,s.171; Cemil GÜÇYETMEZ, "Münif Paşaya Dair", **GKD**, C.1, S.15, Ocak 1959, s.8; SOLMAZ-YETKİN, **Gaziantep Çevre İncelemeleri**, s.94; Ö. Asım AKSOY, "Dürrî-Münif Paşa", **GKD**, C.2, S.19, Mayıs 1958, s.5-6; **Gaziantep Halkevi Broşürü**, s.213; Şakir Sabri, "Gaziantep Hattatları ve Hakkâklar", **GKD**, Ekim 1968, C.11,S.227; AKSOY, **Hasırcıoğlu Hafız Mehmet Ağa**, s.84, 86-8, 119, 16-171; İPEKTEN v.d., **Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, s.308; GÖVSA, aynı eser, s.267; GÖĞÜŞ, **İlk İnsanlardan Bugüne Çeşitli Yönleriyle Gaziantep**, s.399; C. Cahit GÜZELBEY, "Münif Paşanın Soyuna Hakkında Bir İnceleme", **GKD**, Şubat 1968, C.11,s.36-38; **Antoloji**, Taksim Belediye Ktp., Muallim Cevdet Kitaplığı, No: 119; BANARLI, **Resmî Türk Edebiyatı Tarihi**, C.II, s.956-7; FATİN, **Hatimeti'le Eşar**, s384-5; Uğuroğlu BARLAS, "Münif Paşanın Makaleleri", **GKD**, Kasım 1960, C.3, S.35, s.248,262-9; Ziya SOMAR, "Gaziantep ve Münif Paşa ile ilgili bir Mektup", **GKD**, Ocak 1961, C.4, s.7-8; aynı yazar, "Münif Paşa ve Cemiyet-i İlmîyye-i Osmaniyye", **GKD**, Nisan 1961, C.4, s. 80,101,131-4; Cemil Cahit GÜZELBEY, "Münif Paşanın Soyuna", **Gaziantep Sabah Gazetesi**, 11.11.1973.

Ruhî'nin iki gazeline tahmisi; 5 Terkib-i Bend (bu terkib 6 benttir ve eskiden üzüm kızı diye anılan şarabı, namusu kirlenmiş bir kadın olarak ele almış, buna dayanan birçok nükteler işlemiştir. Orijinal bir Terkib-i Benttir). 7 olay üzerine yazılmış yedi tarih manzumesi; 11 kıta ve 23 müstakil beyit. Şiirde üstadı Hasırcızâdedir. Bunu dile getiren Ağa'yı öven şiirleri mevcuttur. Münif Paşa ile de yakın ilişkileri Dürri'nin **Zübdetül-Ferâiz** isimli İslâm hukukuna göre miras taksimini anlattığı, nazım - nesir karışık bir eseri 1317/1901'de İstanbul'da basılmıştır⁵².

HAFIZ AHMET EFENDİ (KÖRÜKÇÜ) : Fehim mahlası ile şiirler yazmıştır. Şiir tabiatı kuvvetli birisi imiş, fakat şiirlerinin çoğu hicviyye şeklindedir. Kaynakların bildirdiğine göre Meşrutiyet döneminde vefat etmiştir⁵³.

KARAVAZZÂDE HASAN EFENDİ: Mahlası Refet olup şiirde üstadı Hasırcızâdedir. Doğumu tam olarak bilinmese de 1837 tarihlerinde doğduğu sanılmaktadır. Antep'in Teymur ailelerindedir. 1328/1912'de ölmüştür. En son memuriyeti Ticaret Mahkemesi başkatipliği imiş. Antep'in Sururisi diye meşhur olmuştur. Şiirleri hep hicivle doludur. Antep'li şair Menşuri ile müşterek yazdıkları meşhur bir yağmur duası vardır. Zamanında yaşayan bazı kimselerin zikre şayan ne özellikleri varsa hepsini şiirlerinde zikretmiştir. Bunlar o devir sosyalitesini ortaya koymasından önemlidir. Mısırzade Abdullah Necip Efendinin ölümüne düştüğü bir tarih manzumesi vardı. Hasırcızâde'nin hazırcevaplığı bu zata geçmiş ve bu konuda büyük maharet göstermiştir⁵⁴.

MEHMET NAZIM EFENDİ: Antep'te Vüchîzâdeler diye tanınan ailelerindedir. Fatin'e göre memleketinden İstanbul'a gitmiş ve merkezi Rumeli'de bulunan orduya bir vazife için görevlendirilmiştir. Nerede ve ne zaman öldüğü belli değildir. Yalnız Fatin'in **Hatimetü'l-Eşar** adlı tezkiresinin yazıldığı dönem olan 1271/1854 tarihlerinde hayatta olduğuna göre XIX. yüzyıl şairlerinden olduğunu tahmin etmekteyiz. Fatin, Nazım Efendi'nin şiire vakıf bir zat olduğundan bahsetmektedir⁵⁵.

⁵² Şakir Sabri, **Gaziantep Büyüklüğü**, s.131-133; C.Cahit GÜZELBEY, "Hasib Dürri" **GKD**, Mart 1969, C.12 S.135, s.14; GÖĞÜŞ, **Gaziantepi Tanıtıyoruz I**, s.173; **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, C.2, s.400.; SOLMAZ- YETKİN, **Gaziantep Çevre İncelemeleri**, s.96; GÖĞÜŞ, **İlk İnsanlardan Bugüne Çeşitli Yönleriyle Gaziantep**, s.399; **Gaziantep Halkevi Broşürü**, s.214; KOMİSYON, **Cumhuriyetin 50.Yılında Gaziantep,1973 İ Yılığ**, s.92; YENER, **Gaziantep Kitabeleri**, s.44; C. Cahit GÜZELBEY, "Gaziantep Suyuna Ait Birkaç Tarih ve Birkaç Şair", **GKD**, Şubat 1962, C.5,s.33; AKSOY, **Hasırcıoğlu Hafız Mehmet Ağa**, s.10,111-2, 145, 171,176; Ömer Asım AKSOY, **Hasip Dürri**, Gaziyurt Basımevi, Gaziantep 1959; Ö. Asım AKSOY, **Hasip Dürri, Eserlerinin Tahlihi, Hayatı, Eserlerinden Seçilmiş Parçalar**, Gaziantep Halk Fırkası Matbaası, Gaziantep 1933; aynı yazar, "Hasib Dürri", **GKD**, C.2. S.18, Nisan 1959. s.4,22; aynı yazar, "Dürri-Münif Paşa", **GKD**, C.2, S.19, Mayıs 1958, s.5-6; Ayntabi Hacı Hasip Dürri, **Zübdetü'l-Ferâiz**, İstanbul 1317; Necmeddin ŞAHİNER, "M.Hasib Dürri", **Yöre Dergisi**, S.7, Eylül 1991,s.27-28; içinde Antep'li Divan şairlerinin de şiirleri bulunan şahsımıza ait **Cönk**, s.77,87; Şakir Sabri YENER, "Hasip Dürri'nin Divanına Girmemiş Üç Kitası", **GKD**, Ocak 1961, C. 4, s.5-6; Gaziantep Üniversitesi Kütüphanesinde bulunan **Cönk**, s.7, 21, 100; Cemil Cahit yayınlanmamış notları arasında bulunan ve Hasip Dürri'nin Divanını girmemiş bir gazeli vardır.

⁵³ Şakir Sabri, **Gaziantep Büyüklüğü**, s.139; Gaziantep Üniversitesi Kütüphanesinde bulunan ve içindeki şiirlerden yola çıkarak XIX. yüzyılda yazıldığını tahmin ettiğimiz bir **Cönk**'te bir adet gazeli mevcuttur.

⁵⁴ Şakir Sabri, **Gaziantep Büyüklüğü**, s.140-141; DAĞLIOĞLU, **Gaziantep Meşâhiri**, s.47; Şakir Sabri YENER, "Hasan Efendinin Bir Gazeli", **Başınar Dergisi**, S.75-76, C.4, Ağustos-Eylül 1945,s.13; Ö. Asım AKSOY, **Hasırcızâde Hafız Mehmet Ağa**, s.173; İbrahim Tevfik KUTLAR, **Kutlar Ailesi**, İstanbul 1991, s.18.

⁵⁵ DAĞLIOĞLU, **Gaziantep Meşâhiri**, s.34; FATİN, **Hatimetü'l-Eşar**, s.396; GÖĞÜŞ, **İlk İnsanlardan Bugüne Çeşitli Yönleriyle Gaziantep**, s.399.

RAŞİT MEHMET ALİ EFENDİ (AYINTÂBİZÂDE) : Doğum tarih bilinmemektedir. Antep'te Arapça tahsilini tamamlayan Raşit Efendi 1256/1840 yılında İstanbul'a gitmiştir. Divân-ı Humâyûn kalemi katibi olmuştur. 1262/1845'te sadaret mektubu kalemi baş mümeyyizi olmuş, 1264/1847'de meclis-i vâlâ başkatibliğine ve 1273/Temmuz-Ağustos 1857'de ise Maarif Nezareti mektupçuluğuna tayin olunmuştur. Cemaziyelevvel 1285/Ağustos-Eylül 1868 tarihinde bu görevden azledilmiştir. Şaban 1288/Ekim-Kasım 1871'de Kapı Kethudası olmuştur. **Sicill-i Osmanî**'de 6 Cemaziyelevvel 1312/5 Kasım 1894 tarihinde öldüğü yazılmasına rağmen, **Osmanlı Müellifleri** 1313/1895'te vefat ettiğini yazmaktadır. 90 yaşlarında vefat etmiştir. Mezarı Üsküdar'da Hüdaî dergahındadır. Kaynaklar **Divançesi** olduğundan bahsetseler de maalesef şu ana kadar ele geçirilememiştir. Ahmet Resmi Efendi'nin Reisü'l-Küttabları yani eski Hariciye Nazırlarının tercüme-i hallerini anlattığı **Sefinetü'r-rüesâ** adlı zeyline kendisi de bir zeyl yazmıştır. 1282/1865 tarihinde basılan Tarih-i Enbiya adlı eseri vardır. Mustafa Hüsamî Paşa ile beraber Fransızca'dan aslı Hintçe olan ve binbir gece masallarını anlatan bir hikayeyi **Elfünnehar vennehar** adıyla tercüme etmişlerdir. Aruzla yazmış olduğu şiirleri de vardır⁵⁶.

EMİN EFENDİ (ANTEPLİ) : Ayıntabî Hoca Esad Efendi'nin oğludur. Bu şaire sadece **Tarih-i Ata**'da rastlanmıştır. Doğum ve ölüm tarihleri belli değildir. Ata tarihinde şairin birkaç beyit şiiri mevcuttur. Münif Paşa'nın Maarif Nazırı olduğu dönemde Emin Efendi ile çalışmış olduğu bazı olaylardan yola çıkılarak anlaşılmaktadır. Elde bulunan şiirlerine bakarak kuvvetli bir şair olduğunu söyleyebiliriz. Kuvvetli Arapça bildiği, bu dilde şiir yazacak kadar iyi olduğu şiirlerinden anlaşılmaktadır. XIX. yüzyılın sonlarında vefat etmiş olabileceğini tahmin etmekteyiz⁵⁷.

ARİF HİKMET PAŞA : Kibarî müderrislerinden Mısırzâde Abdullah Necip Efendinin oğludur. 22 Ramazan 1263/1843 tarihinde Antep'te doğmuştur. Bu şehirde ilk tahsilini aldıktan sonra Maraş ve Kayseri'de medreselere devam etmiş, daha sonra İstanbul'a gitmiştir. İstanbul'da Bayezit Camiinde Malatyalı Mehmet Feyzi Efendinin derslerine devam ederek 1292/1875 tarihinde icazet almıştır. 1293/1876'da açılan Meclis-i Mebusân'da stenografi baş kitabetine ve yân kaleminde mümeyyiz olarak bulunmuştur. En son görevi Yemen'de Taaz Mutasarrıflığıdır. 1912'de hastalığı nedeniyle emekliye ayrılarak memleketi Antep'e gelmiştir. Antep savunmasında, Besni'de vefat eden oğluna yazdığı manzume elimizdedir. 1.1.1934'te vefat etmiştir. Şair bir zât olduğunu söyleyen Hikmet Turhan Bey, **İstilahât-ı Fünûn** adlı bir eserinin olduğundan bahsetse de bu eserin Antep Savunmasında kaybolduğunu ifade etmektedir⁵⁸.

⁵⁶ DAĞLIOĞLU, *Gaziantep Meşâhiri*, s.37-39 ; *Sicill-i Osmanî*, C.4, s.1354; *Osmanlı Müellifleri*, C.3 s.60 ; FATİN, *Hatimettü'l-Eşar*, s.121-2; ERGUN, *Son Asır Türk Şairleri*, s. 1370; Şakir Sabri, "Raşit Efendi", *Başınar Aylık Edebiyat ve Kültür Mecmuası*, S.4, 1 Haziran 939, s.19; İbrahim Alaaddin GÖVSA, *Meşhur Adamlar Ansiklopedisi* C.4 s.1313; Ö. Asım AKSOY, "Antepli Raşit Hakkında", *Başınar Aylık Edebiyat ve Kültür Mecmuası*, S.5 1 Temmuz 1939, s.4,5,8; GÖĞÜŞ, *Gaziantepi Tanıtıyoruz I*, s.171; SOLMAZ - YETKİN, *Gaziantep Çevre İncelemeleri*, s.93; GÖĞÜŞ, *İlk İnsanlardan Bugüne Çeşitli Yönleriyle Gaziantep*, s.399; İPEKTEN v.d, *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, s.370;

⁵⁷ DAĞLIOĞLU, *Gaziantep Meşâhiri*, s.41-43; *Ata, Tarih*, C.1, s.17; C.4, s. 404-405; içinde Antepli Divan şairlerinin de bulunduğu *Şiir Defteri*, s.8.

⁵⁸ DAĞLIOĞLU, *Gaziantep Meşâhiri*, s.46-47; KUTLAR, *Kutlar Ailesi*, s.30; Cemil Cahit GÜZELBEY, "Arif Paşa", *Gaziantep Sabah Gazetesi*, 23-4.8.1991.

AHMET MUHLİS EFENDİ: Hasırcızâde Mustafa Fehim Efendi'nin oğlu olup 1230/1814 tarihinde Antep'te doğmuştur. Gençliğini burada geçiren ve ilim tahsil eden Muhlis Efendi şahsiyet ve şöhret sahibi olduktan sonra İstanbul'a gitmiş ve Evkâf Nezareti Tahrirât Kalemünde iki sene memur olarak çalışmıştır. Daha sonra 1269/1852 tarihinde Halep'e giderek Süleyman Refet Paşa maiyetinde iki sene Halep Mektupçuluğu görevinde bulunmuş ve Hâcegân rütbesini almıştır. Yine Süleyman Paşa maiyetinde Bursa ve İzmir'e gitmiş, 1273/1856 yılında Antep'e gelerek burada Dava Meclisinde görev yapmıştır. 1295/1878'de Maraş Ceza Riyasetine girmiş, bilâhâre istifa ederek tekrar Antep'e dönmüş ve 1303/1885 tarihinde burada vefat etmiştir. Vefatına amcası Hasırcızâde Hafız Mehmet Ağa "*Göçtü âlemden Ahmet Muhlis Efendi bu sâl*" tarihini düşürmüştür. Birkaç parça şiiri elimizde mevcuttur⁵⁹.

RASİM PAŞA: Kıbrıs mutasarrıfı Cenânîzâde İshak Paşa'nın büyük oğlu ve Kadrî Paşa'nın küçük kardeşidir. Cemil Cahit Bey, Rasim Paşa'nın torunu Ekrem Cenânî'den naklen Rasim Paşa'nın 65 yaşında öldüğünü yazmaktadır. Bu durumda Rasim Paşa 1826 doğumlu olsa gerek. Yazdığı bir kasidede çocukluk yıllarına ait bilgiler vermektedir. Rasim Paşa üç kez evlenmiştir. 1851'de yazdığı 90 beyitlik bir kasideden ilkin meslek olarak askerliği seçtiği anlaşılmaktadır. Kuşadalı İbrahim Efendi'nin Halvetî tarikatına intisap etmiştir. O zamanlar ilmiye sınıfı ile yüksek rütbeli kişilerin çocukları askerlik dışında tutulmuş olmasına rağmen, Rasim Paşa babasından askere alınması konusunda yardım istemiş,, bir yandan da Halep valisine başvurarak asker olmak istediğini bildirmiştir. Sadrazam Koca Reşit Paşa makamından gelen bir emirle Halep kışlasında askerliğe başlar. Oğlu Rıza Cenânî'nin anlattığına göre Rasim Paşa Kırım savaşına katılmıştır. Mütercim Asım'ın Üsküdar'daki aile mezarlığındaki içindeki mezar kitabesinde en son memuriyetinin Malatya Mutasarrıflığı olduğu ve 20 Muharrem 1309/26 Ağustos 1891 yılında vefat ettiği yazılıdır. Malatya'dan önce Urfa ve Rize'de mutasarrıflık yapmıştır. Şairliği hakkında tam bir bilgi veremsek de elimizde bulunan bir kaside bir gazelinden yola çıkarak dile hakim birisi olduğunu belirtebiliriz. Paşa'nın çağdaşı Menşuri Halil Baba ile dostlukları olduğu şiirinden anlaşılmaktadır. Çoğu Antep şairinde olduğu gibi Paşa'nın da şiirleri Antep Savunmasında yok olmuştur. Hikmet Bey kendisinde bulunan ve bazı Antep şairlerinin şiirlerini ihtiva eden bir mecmuada Rasim Paşa'ya ait olduğunu sandığı bir gazelini yayınlamıştır⁶⁰.

⁵⁹ DAĞLIOĞLU, *Gaziantep Meşâhiri*, s.48; FATİN, *Hatimettü'l-Eş'ar*, s.175.; Şakir SABRİ, "Gaziantep Hattatları ve Hakkâkları", *GKD*, Ekim 1968, C.11, s.227; AKSOY, *Hasırcıoğlu Hafız Mehmet Ağa*, s.24, 79,82, : C. Cahit GÜZELBEY, "Hasırcıoğulları", *GKD*, Mart 1961, C.4, s. 65.

Fotokopisi şahsımızda bulunan Hasırcızâde Mustafa Fehim Efendinin *Mecmuatü'l-Letaif Fi Sandukattü'l-Maarif* adlı yazmanın 3. sayfası:

⁶⁰ DAĞLIOĞLU, *Gaziantep Meşâhiri*, s.62-63; GÜZELBEY, *Cenanîler*, s.61-69; YENER, *Gaziantep'in Yakın Tarihinden Notlar*, s.37; Cemil Cahit GÜZELBEY, *Gaziantep Şer'i Mahkeme Sicilleri*, Fasikül 1, Sanat Matbaası, Gaziantep 1966, s.42, 68; Cemil Cahit GÜZELBEY, "Rasim Paşai", *Gaziantep Sabah Gazetesi*, 14-21.11.1977.

LÂMÎ PAŞA: Antep'li olan Lâmi Paşa hakkında fazla bilgimiz yoktur vedolayısıyla doğum tarihini bilememekteyiz. Sicillerden anlaşıldığına göre Gazi Antep'in Çukur Mahallesi'nden Elhac Hoca Mustafa -halk arasında şöhreti Küçük Hafız- oğlu Ali Efendi'nin oğludur. Ölüm tarihini veren kaynaklardaki bilgiler birbirini tutmamaktadır. Büyük devlet dairelerinde hizmet etmiş, kaymakamlık ve mutasarrıflık gibi görevlerde bulunmuş ve mirimiran rütbesini almıştır. Emekli olduktan sonra iki defa seyahate çıkmış, Hindistan, Çin, Avrupa, Asya ve Afrika'yı görmüştür. 25 Cemaziyevvel 1314/1 Kasım 1896 tarihinde İstanbul Beyoğlunda bir otelde vefat etmiştir. Mezannın yeri belli değildir. Bilgili ve tavırları garip bir kimse imiş. Şakir Sabri, Lâmi Paşanın 80 yaşlarında vefat ettiğini, Abdi Bey adında bir kardeşi olduğunu ve **Sicill-i Osmanî**'de yazıldığı gibi garip huyları olan birisi olduğunu yazmaktadır. Yine aynı yazar Lâmi Paşa'nın ölüm tarihini Antep Lisesi eski edebiyat öğretmenlerinden Faruk Bey adındaki birisinin verdiği malumata dayanarak 1324/1906 olarak vermektedir. Gezdiği yerler hakkında bir hatırat ve seyahatnâme yazdığını da belirten yazar bunun kayıp olduğunu da ifade etmektedir⁶¹.

İSHAK PAŞA: Mütercim Asım'ın kardeşi Antep nakıbüleşrafı Kaymakam Emin Efendinin oğlu olup 1223/1808 tarihinde Antep'te doğdu. Antep'li Küçük Hafız Efendiden ders aldı.1254/1838'de Konya valisi Çerkez Hafız Paşaya hazinedar ve sonra dergâh-ı âli kapıcı başlığına terfi etti.1267/1851'de İstablı Amire müdürlüğü payesi aldı ve Kıbrıslı Mehmet Paşaya Kethüda oldu. Mirimirân rütbesi verildi. Kıbrıslı Mehmet Paşa'nın kethüdası olarak Şam tarafına gitti. 1268/1851'in sonlarına doğru Şam valisi İzzet Paşa'nın Ciddé eyaletine nakledilmesi üzerine 4,5 ay kadar vali kaymakamı olarak görev yaptı. İstanbul'a giderek müddet sonra mirimirân rütbesi ile 1270/1853-4'te İzvornik Kaymakamı, 1272/Haziran 1856'da Rumeli rütbesiyle Hersek Mutasarrıfı, ve Rebiyülevvel 1274/Ekim Kasım 1857'de Kıbrıs Mutasarrıfı oldu. 1276/1859-60/ elli yaşında iken vefat etti. Ömer Asım AKSOY, Paşa'nın Kıbrıs'ta Mutasarrıf iken vefat ettiğini söylemektedir. Hasırcızâde Hafız Mehmet Ağa, Paşa'nın aldığı rütbeler dolayısıyla yazdığı tarih manzumeleri vardır. Sadrazam Kadri Paşa ile Malatya mutasarrıfı Rasim Paşa, İshak Paşa'nın oğullarıdır. İyi bir idareci oluğu kadar alim ve şair bir zatmış. Nazım ve nesre muktedir olup divan oluşturacak kadar şiiri olduğu ve hayli tarih manzumesi bulunduğunu Fatin bildirmektedir. Yine Fatin'in bildirdiğine göre sadrazam Mustafa Reşit Paşanın tercüme-i halini yazmıştır. Şiirlerini topladığı bir defteri de bulunmaktadır. Fakat ne yazık ki bu eserler bugün elimizde yoktur⁶².

BEKTÂŞİ AYNÎ : XIX. yüzyıl şairlerindedir. Antep'li şairlerin bulunduğu cönklerden yola çıkarak Antep'li olabileceğini ortaya koyan Hikmet Bey yine de ihtiyatlı davranmaktadır. Şiirlerinden anlaşıldığına göre aynı zamanda Bektaşidir. 1 gazel, 1 nefes, 1 koşma ve 1 murabbai elimizde olan Bektaşî Aynî'nin iyi bir şair olduğu manzumelerinden anlaşılmaktadır⁶³.

⁶¹ DAĞLIOĞLU, *Gaziantep Meşâhiri*, s.63-64; Şakir Sabri, *Gaziantep Büyükdeleri*, s.118-120; *Sicill-i Osmanî*, C.3, s.899; Hulusi YETKİN-Mehmet SOLMAZ, *Küçük Hafız ve Mustafa Yavuz*, GKD Yay., Yeni Matbaa, Gaziantep 1969, s.45-46; Cemil Cahit GÜZELBEY, "Lâmi Paşa ve Hakkında Yeni Bilgiler", *GKD*, C.4, s.46-7.

⁶² DAĞLIOĞLU, *Gaziantep Meşâhiri*, s.73-75. FATİN, *Hatimeti'l-Eşar*, s.24-5; GÜZELBEY, *Cenaziler*, s.57-60; *Sicill-i Osmanî*, C.3, s.806; *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, C.4, s.400; AKSOY, *Hasırcızâde Hafız Mehmet Ağa*, s.97,175;

⁶³ DAĞLIOĞLU, *Gaziantep Meşâhiri*, s.126-129; aynı yazar, "Bektaşî Aynî", *GKD*, Aralık 1966, C.9, s.271-272.

SERACİ SIRACEDDİN EFENDİ: Doğum tarihi belli değildir Antep'li olup Divân-ı Humâyûnda hocalık etmiştir. 1173/1759-60'da vefat etmiştir. İstanbul çeşmeleri isimli kitapta bir tarih manzumesi mevcuttur. İstanbul Vefa civarında medfundur⁶⁴.

NECİP ABDULLAH EFENDİ: Mütercim Asımın üstadıdır. Zamanının değerli alimlerindendir. İlk önce memleketi Antep'te iyi bir tahsil gördükten sonra İstanbul'a gitmiş, orada meşhur alim İsmail Konevî'nin derslerine devam etmiştir. Kısa zamanda sivrilmiş ve Kazaskerlik payesine kadar yükselmiştir. XIX.yüzyılın önde gelen alimlerindendir. 1238/1822-3'de vefat etmiştir. Ölüm tarihi ve öldüğü yer hakkında kaynaklarda tutarsızlık vardır⁶⁵. Arapça, Türkçe ve Farsça'ya olan hakimiyeti mükemmel derecede imiş. Muhtelif konularda yazılmış 8 adet eseri vardır. Şu an elimizde çok az şiiri mevcuttur⁶⁶.

AHMET ŞEVKET EFENDİ: Hıyamlioğlu Ahmet Şevket Efendi XIX.yüzyıl Antep şairlerindendir. Doğum tarihi tam olarak bilinmemesine rağmen 1230-1235 yılları arasında Antep'te doğduğu tahmin edilmektedir. 1303/1885-6'da Antep'te ölmüştür. İlk öğrenimini Antep'te yaptıktan sonra İstanbul'a gitmiş ve orada yüksek öğrenimini tamamlamıştır. Rumeli, Tarsus ve Kilis'te kaymakamlıklarda bulunmuştur. En önemli görevi Halep il mektupçuluğudur. Bu görevlerde bulduktan sonra Antep'e dönmüş ve meclis idare başkatipliği yapmıştır. Fıkıh, Farsça ve Arapça ilimlerinde çok bilgili imiş. Bir kitap dolduracak kadar şiirleri bulunan şairin, şiirlerini bastırmak için İstanbul'a götüren oğlu Halil Fevzi'nin evinde çıkan bir yangın sonucu hepsi de yanmıştır. Elimizde şu an 7 tane şiiri vardır. En meşhuru Antakya Müftüsü Mehmet Sadık Efendinin Halep valiliğinin bir yazısında, kendine karşı kullanılan "Mekremetli" sözüne gücenerek Terci-i Bend şeklinde yazdığı şiire karşılık, Halep Valisi Süleyman Refet Paşa'nın Ahmet Şevket Efendi'ye yazdırdığı Terci-i Benttir. Bu atışmanın öyküsü hayli ilginçtir. Yukarıda bahsettiğimiz gibi Süleyman Refet Paşa 1270/1853-4 tarihinde Halep Valisidir. Paşanın Divan Efendisi Mutizâde Ahmet Efendi Müftü Sadık Efendi'ye yazdığı resmi yazıda müderrislere karşı kullanılan "Mekremetlü" sıfatını kullanır, fakat müftü Efendi kimi başarılı hizmetlerinden dolayı "Faziletli" sıfatının kullanılmasına gücenir ve bu durumu bir şiirle Vali Bey'e iletir. Vali Bey de bu şiirin cevaplandırılmasını o vakit mektupçuluk görevinde bulunan Ahmet Şevket Efendiden ister. Şairimiz bunu yapar ve cevap yollar. Bu ilginç atışmadan sonra Sadık Efendi ile Ahmet Şevket dost olurlar. Ahmet Şevket Efendinin soyu şimdilerde SAYInsoyadları ile devam etmektedir⁶⁷.

⁶⁴ DAĞLIOĞLU, *Gaziantep Meşâhiri*, s.130; Sicil-i Osmanî, C.5, s.1516; İbrahim Hilmi TANİŞ, *İstanbul Çeşmeleri II-Beyoğlu Üsküdar Ciheti*, MEB Eski Eserler Genel Müdürlüğü, İstanbul 1945, s.72; C. Cahit GÜZELBEY, "Şair Siracettin", *GKD*, Ocak 1966, C.9, s.20-21;

⁶⁵ Şakir Sabri Bey ve C. Cahit Bey Ölüm tarihinin 1219/1804 olduğunu ve Medine yakınlarında Asi Hırma denilen yerde öldüğünü söylemelerine rağmen, *Gaziantep Halkevi Broşürü*'nde ölümünün 1238/1822-3 yıllarında olduğu ve Aydın'da vefat ettiği yazılmaktadır. 8 adet eseri bulunduğu kaynakların hemfikir olduğu bir sayıdır.

⁶⁶ GÖĞÜŞ, *Gaziantepi Tanıtıyoruz I*, s.170; *Gaziantep Halkevi Broşürü*, s.208; Şakir Sabri, *Gaziantep Bütükleri*, s.27; GÖĞÜŞ, *İlk İnsanlardan Bugüne Çeşitli Yönleriyle Gaziantep*, s.339; Mehmet KUTLAR'da bulunan ve yirminci yüzyıl Antep'ine dair değerli bilgiler içeren notlar, s.119.

⁶⁷ GÜZELBEY, *Gaziantep Bütükleri ve Gaziantep Meşâhiline Ek*, s. 51-62; GÖĞÜŞ, *İlk İnsanlardan Bugüne Çeşitli Yönleriyle Gaziantep*, s.339; Cemil Cahit GÜZELBEY, "Hiyamizade Ahmet Şevket Efendi", *Gaziantep Sabah Gazetesi*, 10-19 Haziran 1979 tarihinden itibaren toplam 9 sayılık yazı dizisi.

FEZMÎ : Hayatı hakkında hiç bilgimiz olmayan bu şairin Hasırcızâdeye binaen söylediği bir gazelinden yola çıkarak XIX .yüzyılda yaşadığını tahmin etmekteyiz⁶⁸.

GÜCEYLİOĞLU MEHMET RASİH EFENDİ: XIX. yüzyıl şairlerindedir. Hacı Mehmet Münif'in oğludur. Hayatı hakkında fazla bilgimiz yoktur. 5 Recep 1242/1826 tarihli bir icar belgesine göre Rasih Tilbaşar tımarına sahiptir. Ne zaman ve nerede öldüğü belli değildir. C. Cahit Bey'in yazdığına göre Mısırlı İbrahim Paşa ile satranç oynayacak kadar dostluğu olan birisidir. Elimizde Antepli şairlerin şiirleri bulunduğu cönklerden elde edilen birkaç parça şiiri bulunmaktadır⁶⁹.

KATİPZÂDE MEHMET VESİM EFENDİ: Bu şair hakkındaki bilgiler kitabelerden yola çıkarak elde ettik. Fakat hakkında bilgi olmadığı için hayatına dair bir malumata da sahip değiliz. Yazdığı üç tarih manzumesinden anlaşıldığına göre XVIII. yüzyılın sonu veya XIX. yüzyılın başlarında yaşamış bir şairdir. Birinci tarih Şekeroğlu Mahallesiindeki Burhan mescidinde (1241), ikincisi Tahtalı Camiinin yıkılıp yeniden yapılan Minaresinde (1219), üçüncüsü ise Lala Mustafa Paşa Bedestenin caddeye açılan kapısındadır. XIX. yüzyıla ait olduğunu tahmin ettiğimiz şahsımıza ait cönkte iki adet, Gazi Antep Üniversitesi Kütüphanesinde bulunan bir Cönkte de bir adet gazeli mevcuttur⁷⁰.

KATİP MUSTAFA EFENDİ (KÜRTZÂDE): Asıl adı Mustafa Sait Efendidir. Fuzaladan bir zattır. Halk arasında Kör Katip lâkabıyla tanınmıştır. 1202/1787 Antep'te doğmuştur. 1279/1862-3'te Antep'te vefat etmiş, Topalak Taş denilen yere defnedilmiştir. **Mültaka'l-Ebhur** adlı esere 1272/1855 tarihinde **İntihabü'l-Fukaha** isminde bir şerh yazmıştır. Şerhin adı ebced hesabıyla telif tarihini göstermektedir. Cihadın faziletlerine dair bir de **Cihadiye** isimli eseri vardır. **Şer'i Mahkeme Sicilleri**'nden anlaşıldığına göre Fetva Eminliği yapmıştır. Bağdatlı İsmail, Antep Müftülüğü yaptığını söylese de bu bilginin doğru olmadığını Tayyib OKIÇ ortaya koymaktadır. Hikmet Turhan Bey, **Gazi Antep Meşâhiri** adlı kitabının 36. sayfasında Mustafa Sait Efendi diye birisinden bahseder. Bu kişinin Katip Hoca diye anılan aynı kişi olduğu kanaatindeyiz⁷¹.

KIRMANZÂDE HACI İBRAHİM- BEKAÎ : 1273/1856-7 tarihlerinde yaşadığı bilinen bu zat hakkında fazla bilgi yoktur. **Kitab-ı Hasan Hüseyin** adlı el yazma bir kitabı vardır. Şiirlerinde aruz ve kafiye kusurları göze çarpar⁷².

⁶⁸ GÜZELBEY, *Gaziantep Büyüklüğü ve Gaziantep Meşâhîrine* Ek, s.133-136.

⁶⁹ GÜZELBEY, *aynı eser*, s.136-139. İçinde Antepli Divan Şairlerinin de şiirleri bulunan şahsımıza ait Cönk, s.55.

⁷⁰ GÜZELBEY, *aynı eser*, s.163-165; YENER, *Gaziantep Kitabeleri*, s.27,37; İçinde Antepli Divan Şairlerinin de şiirleri bulunan şahsımıza ait Cönk, s.119-120.

⁷¹ GÜZELBEY, *Gaziantep Büyüklüğü ve Gaziantep Meşâhîrine* Ek, s.165-168; YENER, *Gaziantep Büyüklüğü*, s.55-56; DAĞLIOĞLU, *Gaziantep Meşâhiri*, s.36-37,66; Bursalı Mehmet TAHİR, *Osmanlı Müellifleri*, C.1, s.381; GÖĞÜŞ, *İlk İnsanlardan Bugüne Çeşitli Yönleriyle Gaziantep*, s.399; Bağdatlı İsmail Paşa, *Hediyyetü'l-Arifin*, İstanbul 1951, C.2, s.458; Tayyib OKIÇ, "Antepli Fakih Mustafa Sait Efendi", *GKD*, Ağustos 1968, C.11, s.171-2, 203-8; Mehmet KUTLAR'da bulunan ve yirminci yüzyıl Antep'ine dair değerli bilgiler içeren notlar, s.129.

⁷² GÜZELBEY, *Gaziantep Büyüklüğü ve Gaziantep Meşâhîrine* Ek, s. 168-172; Cemil Cahit GÜZELBEY, "Kirmanzade hacı İbrahim- Bekai", *Gaziantep Haber Gazetesi*, 26 Mart 1970.

MEHMET KELİM EFENDİ: Doğum tarihi belli olmamakla birlikte Hasırcızâde'nin yazdığı bir tarihten anlaşıldığına 1268/1851' de vefat ettiği bilinmektedir. **Şer'i Mahkeme Sicilleri**'nden edinilen bilgilere göre babasının adı Hasan Ağadır. Bugün torunları Bilen soyadlarını taşımaktadır. Elimizde az sayıda şiirleri vardır. Mısrızade Mehmet Zihni Efendinin mezar taşına yazdığı tarih manzumesi vardır. Gümüş Kastel'in Battal Bey tarafından yapılışı üzerine Hasırcızâde ile ortak yazdıkları bir tarihi vardır⁷³.

MUSTAFA FEHİM EFENDİ: Şair Hasırcızâde Hafız Mehmet Ağa'nın kardeşidir. 1846'da Antep'te doğmuştur. Babası, şair Ahmet Muhlis Efendidir. Küçük yaşlardan itibaren çocukluğu babasının memuriyeti sebebiyle İstanbul Halep ve İzmir'de geçmiştir. Antep'e döndüklerinde okul çağında olan Fehim Efendi, o zamanki Antep medreselerinde iyi bir öğrenim görmüştür. Antep'te 1284 yılında maaşsız olarak bir yıl Tahrir-i Emlak dairesinde çalıştı. Daha sonra babasının Vakıflar Dairesi vekili bulunduğu sırada buraya girerek dokuz yıl katip olarak görev yapmıştır. 1296'da Belediye Meclisi katipliğinde bulundu. Bundan sonra birkaç memuriyette daha bulunan Fehim Efendi 1324/ 1908'de vefat etmiştir. Şiirlerinde Fehim mahlasını kullanmıştır. Fehim Efendi'nin bir başka özelliği de hattat olmasıdır. Günümüz için çok önemli olan bir özelliği de folklorcülüğudur. **Mecmuatü'l-Letaif**⁷⁴ adlı eseri değerli bir yapıttır. **Risale-i fi Tarif-i Kaza-yı Aynıtâb**⁷⁵ adlı eseri de Antep tarihi için önemli bir eserdir⁷⁶.

MÜFTÜ MEHMET FAİK EFENDİ: Küçük Hafız Hacı Mustafa Efendinin oğludur. Doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir. 9 Zilkade 1238/27 Temmuz 1822'de Küllizâde Osman Saib Efendi yerine müftü olmuştur. Bir süre sonra bu görevinden azledilse de daha sonra 1825,1831 ve 1832 tarihlerinde üç kez daha müftülük yapmıştır. 8 Recep 1249/ 24 Kasım 1833 tarihli sicillerden anlaşıldığına göre sürgün edildiği Akka'dan Antep'e dönerken Humuş'ta vefat etmiştir. Kaynaklarda şiirleri bulunduğu ifade edilse de maalesef şu an elimizde bir adet şiiri vardır. Faik Efendi babası Küçük Hafız gibi, hafızdır⁷⁷.

⁷³ GÜZELBEY, *Gaziantep Büyükleri ve Gaziantep Meşâhîrine Ek*, s.172-176; Şakir Sabri YENER, "Kelîm Efendinin bir Tahmisi", *Başınar Dergisi*, Haziran 1941, S.28, s.12; YENER, *Gaziantep Kitabeleri*, s.68; KUTLAR, *Kutlar Ailesi*, s.15.

⁷⁴ C. Cahit Bey Bu değerli eseri bir kez gördüğünü fakat daha sonra eski kitap alışverişi yapanların, Fehim Efendinin torunlarından Mahmut TÜZÜN Beyin babalarını kandırarak ondan aldıklarını bir yakınma olarak kitabında dile getirmektedir. Antepli Divan Şairleriyle ilgili araştırmamız devam ederken, büyük bir raslantı sonucu, halim selim bir insan olan Eyüboğlu camii eski müezzinlerinden sayın Sait GÖKBULUT amca ile tanıştık. Sait Amca Karagöz Camii karşısındaki küçük mütavazi dükkanında kitapçılık yapmaktadır. Yakın tarihlerde kendisine bir adam gelmiş ve elinde bir yazma olduğunu ifade ederek bir kitap getirmiş. Satmak istediğini söyleyerek yüklü bir para istemiş. Sait amcanın o vakit bu kitabı alacak parası olmadığı için teklifi kabul edememiş, fakat çok büyük bir hizmette bulunarak bu kitabın fotokopisini rica etmiş ve teklif geri çevrilmeyerek kabul görmüş. İşte fotokopisi alınan bu kitap, Cemil Cahit Beyin kaybolduğunu ifade ettiği kitap bu fotokopinin ta kendisidir, yani Mustafa Fehim Efendinin **Mecmuatü'l - Letaif** isimli eseridir. Bize bu fotokopiyi verme lütfunda bulunan Sait amcaya sonsuz teşekkürlerimizi iletiyoruz.

⁷⁵ Gaziantep tarihi için çok büyük önem arzeden bu eser, Gaziantep Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi öğretim üyelerinden sayın Bülent ÇUKUROVA tarafından incelenmiş olup, inceleme ve transkripsiyonlu metin olarak yayımlanmak üzere baskıya verilmiştir. Kitabın yakında bilim dünyasına sunulacağı ifade edilmiştir.

⁷⁶ GÜZELBEY, *Gaziantep Büyükleri ve Gaziantep Meşâhîrine Ek*, s.203-208; Şakir Sabri YENER, "Gaziantep Hattatları", *GKD*, C.4, S.41, s.100; Cemil Cahit GÜZELBEY, "Hasırcıoğulları", *GKD*, 10 Mart 1961, C.4, S.39, s.63-64; aynı yazar, "Gaziantep Folklorcuları ve Gaziantep'in İlk Folklorcusu", *GKD*, 10 Haziran 1967, C.10, S.114, s.131-139; Ö. Asım AKSOY, *Hasırcıoğlu Hafız Mehmet Ağa*, Gaziantep 1941; Şakir Sabri, "Gaziantep Hattatları ve Hakkâklar", *GKD*, Ekim 1968, C.11, s.227.

⁷⁷ GÜZELBEY, *Gaziantep Büyükleri ve Gaziantep Meşâhîrine Ek*, s.212-214; Hulusi YETKİN-Mehmet SOLMAZ, *Küçük Hafız ve Mustafa Yavuz*, *GKD Yay.*, Yeni Matbaa, Gaziantep 1969, s.38.42; Cemil Cahit GÜZELBEY, "Mehmet Faik Efendi", *GKD*, C.10, S.110, s.29-30,46-48; Şakir Sabri, *Gaziantep Büyükleri*, s.52; şahsımıza ait *Şiir Defteri*, s.19.

NAZLIOĞLU MUSTAFA SIRRI BİDÂRÎ : 1254/1839'da Antep'te doğmuş ve 1328/1912'de burada vefat etmiştir. Mezarı Şuaybzâde Ali Akif Efendinin türbesini çevreleyen duvar dahilindedir. İlk önce Behisnili oğlu Mustafa Efendiden, sonra da Antep ulemasından Kanberzâdeden ders almıştır. Şairin el yazma divanı elimizde olmasına rağmen, kaynakların belirttiği **Hikaye-i Garip** adlı eseri bugün ortalıkta yoktur. Divanı tasavvufi unsurlarla dolu olup kudretli bir tasavvuf şairidir. Devam eden nesli şimdilerde NAZLI soyadını taşımaktadır⁷⁸.

REFET : Bu şaire Antepli şairlerin de şiirlerinin bulunduğu bir cönkte tesadüf edilmiştir. Gazelinden anlaşıldığına göre şiirde üstadı Hasırcızâdedir. Bu bilgiden hareket ederek kesin olmamakla birlikte Antepli ve XIX. yüzyıl şairlerinden olabileceğini tahmin etmekteyiz. Hayatı hakkında maalesef hiç bilgimiz yoktur. Şu an elimizde bir tek gazeli mevcuttur⁷⁹.

MUSTAFA ALTINCI : 1877/ 1294'te Antep'te doğdu. Baba adı Mehmet anne adı Hamide Hanımdır. Öğrenim hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. Medrese eğitimi görmüştür. Hayatını öğretmen ve din adamı olarak sürdürmüştür. İki Şerefeli Camii ve Eyüboğlu Camiinde imamlık, müftü katipliği ve kısa sürede müftülük yapmıştır. Yaşadığı dönemde Antep'e ilk defa hopörlörü getirmiş ve bunu camiye takmıştır. Bu hareketi ile bazı meslektaşlarının eleştirisine uğramıştır. 1920 tarihli **Halep Vilayeti Salnâmesi**'ni göre Balıklıdaki Mahmudiye İlkokulundaki üç öğretmenden biridir. Şiirlerinde Necip mahlasını kullanmıştır. Şiirlerinde en göze çarpan özellik içtenliğidir. Az da olsa hece ile yazdığı şiirleri bulursa da genelde aruzla yazmıştır. Cemil Cahit Bey şiir defterinde 85 tane şiir bulunduğunu bildirmektedir. Aruza hakim olmasına rağmen kafiyelerde bazen tutarsızlıklar vardır⁸⁰.

İBRAHİM HEVAÎ : 1290/1873'te İlbeyli nahiyesinin Kurutepe köyünde doğmuştur. Ağcakoyunlu nahiyesinin Yeniyan köyünde 1916'da vefat etmiştir. Halep Sultanisinde okumuş, askeri okula kaydolmak istemişse de babasının buna izin vermemesi yüzünden bu emeline nail olamamıştır. Hayatını zengin ağaların yanında çalışarak kazanmıştır. Pervasızca ve kimseye minnettar olmayarak hayatını geçirmiştir. Kendi el yazısıyla yazılmış **Divançesi** divan şiiri üslubuyla yazılmış olup 39 parça şiiri ihtiva etmektedir. Bu şiirlerden çok azı hece vezniyle yazılmıştır. Bu köylü divan şairinin şiirlerinde klasik şiirimizin klasik mazmunlarını görürüz⁸¹.

⁷⁸ GÜZELBEY, *Gaziantep Bütükleri ve Gaziantep Meşâhîrine* Ek. s.217; Hurşit NAZLI, *Nazhoğlu Mustafa Sirri Bidari Divanı*, C.H.Partisi Basımevi, Gaziantep 1945. Sirri Bidârî'nin yazma divanının fotokopisini şahsımıza veren sayın Tuncer NAZLI'ya teşekkür ediyoruz.

⁷⁹ GÜZELBEY, *Gaziantep Bütükleri ve Gaziantep Meşâhîrine* Ek. s.240-241.

⁸⁰ GÜZELBEY, *Gaziantep Evliyalari*, s.187-192 ; Cemil Cahit GÜZELBEY, "Mustafa Altıncı", GKD, Şubat 1966, C.9, S.98, s.31, 32, 41; YENER, *Gaziantep'in Yakın Tarihinden Notlar ve Hatıralar*, s. 29. GÜZELBEY, *aynı eser*, s.195-198. GÖĞÜŞ, *İlk İnsanlardan Bugüne Çeşitli Yönleriyle Gaziantep*, s.338.

⁸¹ Ömer ÖZBAŞ, *Başpınar Aylık edebiyat ve Kültür Mecmuası*, S.11-12, Şubat 1940, s.12,13,14. ; S.7. s.24, s.13, s.5,6, S.14, Nisan 1940 , s.16; S.15, Mayıs 1940, s.7,8.

ABDÜNNÂFİ : Alim, şair ve devlet adamı Antepli Münif Paşa'nın babasıdır. Abdünnafi Efendi oğlu gibi şair ve alim olmasına rağmen kendisinden bahseden çok az kaynak vardır. İbnülemin, **Son Asır Türk Şairleri**'nde Münif Paşa'nın hal tercümesini verirken babasının Tahir oğlu Abdünnafi olduğunu kaydettikten sonra Mehmet Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa Suriye'yi istila ettiği zaman Abdünnafi Efendiyi oğullarına Farsça talim ettirmek üzere Mısır'a götürdüğünü yazmaktadır. Bağdatlı İsmail Paşanın **Keşfü'z-Zünûn**'a zeyl olarak yazdığı **Hediyetü'l-Arifin**'de fazil ve edip bir kimse olan Abdünnafi Efendinin, hoca olarak 14 sene Mısır'da kaldığı ve 1266/1850'de burada öldüğü yazılıdır, ek olarak da **Türkçe Divanı**'nın olduğu da belirtilir. Doğum tarihi belli değildir. Antep mütesellimi bulduktan sonra Maraş ve Sivas valisi olan Uşaklı Mehmet Paşanın Antep'te yaptırdığı Nakşibendi tekkesi için tanzim ettirdiği 12 Ramazan 1235 tarihli vakfiyeye göre Abdünnafi Efendi mütevellî buraya tayin edilmiştir. Zamanın mütesellisi tarafından mütevellî tayin edilecek durumda olduğunu baz alırsak o tarihlerde orta yaşlarda birisi olduğunu söyleyebiliriz. Cemil Cahit Bey, Antep **Şer'iyye Sicilleri**'ndeki kayıtlardan yola çıkarak Abdünnafi Efendinin 1262/1846'da mütevellîlikten azil edildiğini ve yerine Mehmet Bahaeddin Efendinin geçtiğini ortaya koyuyor. Bu bilgiden yola çıkarak Bağdatlı İsmail Paşanın verdiği ölüm tarihi ve Mısır'da kaldığı sürenin doğruluğu tartışılır hale gelmektedir. Zira yine Şer'iyye kayıtlarına göre Abdünnafi Efendi 5 Zilkade 1250/1835 tarihli bir kararda şahit olarak bulunmaktadır. Kayıtlarda olmasına rağmen divanı bugün ortada yoktur. Ömer Asım Bey bu divanın zamanında Gaziantep Ziraat Bankası müdürlerinden Fahri BİLGE'nin özel kitaplığında bulunduğunu ölümü üzerine mirasçılara kaldığını bildirmektedir. Abdünnafi Efendi ile Hasırcızâde Mehmet Efendi'nin birbirlerine yazdıkları mektuplar ve karşılıklı olarak birbirlerinin gazellerine yazdıkları nazireleri vardır. Abdünnafi Efendinin Aliyünnacar Camii'nin Kuzey kapısı üzerine yazdığı bir tarih manzumesi de vardır⁸².

AHMET MUHLİS: Şair Hasırcızâde Mehmet Ağanın kardeşi Hacı Mustafa Ağanın oğludur. 1815'te doğmuştur. Gazi Antep, İstanbul, ve Halep'te çeşitli devlet görevlerinde bulunmuştur. Sultan Abdülmecit devri şairlerindedir. 1885'te vefat etmiştir. Şiirleri vardır. Oğlu Mustafa Fehim Efendi atasözlerini derlediği bir yapıtıyla Antep'in ilk folklorcüsü olduğu gibi hazırladığı **Risale-i fi Tarif-i Kaza-yı Aynıtâb** adlı eseriyle de Antep'in geçmişine ışık tutan çok önemli bir eser bırakmıştır⁸³.

⁸² C.Cahit GÜZELBEY, "Münif paşanın babası Abdünnafi Efendi", **GKD**, Temmuz 1962 S.55: s.158-160; İbnül Emin Mahmut Kemal İNAL, **Son Asır Türk Şairleri**, C.6,s.996;Bağdatlı İsmail Paşa, **Hediyetü'l-Arifin**, C:1, s.632; C.Cahit GÜZELBEY, "Bir atfama ve Abdünnafi efendiye ait bir Fıkra", **GKD** Mayıs 1963, C.6 S.65, s.18-19.; C.Cahit GÜZELBEY, "Münif Paşanın Babası Abdünnafi Efendinin yazdığı bir kaside", **GKD**, Ağustos 1962, C.5 S.56, s.6.18-20; GÖĞÜŞ, **Gaziantepi Tanıtıyoruz I**, s.171; Şakir Sabri, "Gaziantep Hattatları ve Hakkıkları", **GKD**, Ekim 1968, C.11, s.227 SOLMAZ- YETKİN, **Gaziantep Çevre İncelemeleri**, s.93; Cemil Cahit GÜZELBEY, "Din Bilgini ve Ozan Abdünnafi Efendi", **Gaziantep Sabah Gazetesi**, 23-30.10.1979; KOMİSYON, **Cumhuriyetin 50.Yılında Gaziantep**, 1973 İli Yılığ, s.92; Cemil Cahit GÜZELBEY, "Ahmet Hürşit Paşa ve Abdünnafi Efendi", **Gaziantep Sabah Gazetesi**, Yıl:24, sayı: 7563-5; İPEKTEN v.d., **Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, s.312; AKSOY, **Hasırcıoğlu Hafız Mehmet Ağa**, s.135,137,167-169,182; YENER, **Gaziantep Kitabeleri**, s.10; FATİN, **Hatimetü'l-Eşar**, s.392.

⁸³ GÖĞÜŞ, **Gaziantepi Tanıtıyoruz I**, s.172; **Sicill-i Osmani**, C.4,s.1099; FATİN, **Hatimetü'l-Eşar**, s.371; şahsımızda bulunan Mustafa Fehim Efendinin **Mecmuatü'l-Letaif** adlı eseri, s. 432.

SEYYİT HAFİZ MEHMET EFENDİ (HACI HÜSEYİNZÂDE) : XIX. yüzyılda yaşamıştır. Maveratünnehr alimlerinden Muhammedün Nesfi tarafından Farsça yazılan **Zübdetü'l-Hakâyık** adlı tasavvufi eseri **Gayyetü'l- Dekâyık Der Tercüme-i Zübdetü'l-Hakâyık** adıyla H.1288/1872'de Türkçe'ye çevirmiştir. Bu kitap 1291/1875'te Mısır'da basılmıştır. Eser hakkında manzum , mensur bir çok takriz yazılmıştır, bunlardan biri de Antep şuarasından Rifat Efendi tarafından yapılan manzum takrizdir. Bazı şiirleri vardır⁸⁴.

HULDÎ: Antep'te doğmuştur. Bakkal Ali adlı birinin oğlu olup dönem şairlerindendir⁸⁵.

HAYRET: Antep'te doğdu. Babasının ölümü üzerine Özbekler tekkesine şeyh oldu. İstanbul Üsküdar'a yerleşti. Kaynaklar talik yazıda usta ve divan sahibi bir zat olduğunu belirtmektedirler⁸⁶.

ŞEHDÎ : Antep'te doğdu. Katiplik yaptı ve Sofya'da çalıştı⁸⁷.

ULVÎ: Antep'te doğdu. Hacızâdenin oğludur. 25 yaşında öldü⁸⁸.

XX. YÜZYIL

HAMDÎ BABA : Halk arasında Kara Fakı olarak bilinen Muhammet Hamdi Baba Gazi Antep'te son dönemlerde yetişmiş bir divan şairi, daha doğrusu bir Tekke şairidir. **Hamdi Baba Divançesi**'nin ilk ve son sayfasında yazılı olduğu üzere Miladî 1845-6 (R.1261) tarihinde Antep'te doğmuş Miladî 1908-9 (R.10 Şubat 1324 salı; H. 1 Sefer 1327)'de 63 yaşında Antep'te vefat etmiştir. Gazi Antep Küçük Tabakhane Cami yakınında ve şimdi yerinde bir bina bulunan Kadîrî Tekkesi'nin son şeyhlerinden biri olan Hamdi Baba, gündüzleri mazı değirmeni çekmek , geceleri ise bekçilik yapmak suretiyle geçimini sağlamış ve hayatını idame ettirmiştir. Kendisine halk arasında Baba denmesi tekke şeyhi olmasından dolayıdır. M. Hamdi Baba Saçaklı diye bilinen Mehmet Efendinin oğlu Süleyman Hocaoğlu Molla Mehmet'in oğludur. Rufaî Tarikatına bağlı olmakla beraber Bektaşî erenlerinden İlhamî Baba'dan nasiplidir. Hacı Mehmet İlhamî Baba, 1311 yılında Kerbela'yı ziyarete giderken Antep'e uğramış ve belli bir müddet burada kalmış, hatta yine Antep'li bir divan şairi olan Enderî'nin şiire başlamasına vesile olmuştur. Hamdi Baba uzun boylu, uzun sakallı, iri

⁸⁴ YENER, *Gaziantep Bilyükleri*, s.71-72 ;GÖĞÜŞ, *Gaziantepi Tanıtıyoruz I*, s.173 ; SOLMAZ- YETKİN, *Gaziantep Çevre İncelemeleri*, s.98.

⁸⁵ İPEKTEN v.d., *aynı eser*, s.214.

⁸⁶ İPEKTEN v.d., *aynı eser*, s.200.

⁸⁷ İPEKTEN v.d., *aynı eser*, s.472.

⁸⁸ İPEKTEN v.d., *aynı eser*, s.10.

vücutlu bir yapıda olup; başına külahlı ve yeşil sarık takar vücuduna yelek üzerine fermana ayağına da yaz kış şalvar giyermiş. Halk arasında meşhur olan "Kara Fakı'ya yazdırdık anber (daha) beter azdırdık" sözüne maruz kalmasının hikayesi ise şöyledir:

"Bir kadının sarhoş bir oğlu varmış. Her gece içer, eve gece yarılarında gelirmiş. "Kârafakı'ya gidelim de buna nefes etsin, içkiyi bıraktırsın." diye götürüp tekkeye teslim etmişler. Tekkede sazlar çalınıyor, ilahîler okunuyor, sohbetler sürüyor... Bunlar sarhoşun hoşuna gelmiş, tekkede yatıp kalkmaya başlamış ve oradan hiç bir yere ayrılmamış, eve de gitmemiş. Bir süre sonra "Oğlun nasıl oldu?" diye soranlara, kadın: "Bu defa eve hiç gelmiyor, Kara Fakı'ya yazdırdık, daha beter azdırdık." demiş.

Hamdi Baba'nın **Divançesi** 143 sayfa olup kahverengi deri ciltli ciltlidir. Hamdi Baba'nın kendi el yazısı ile yazılmıştır. **Divançe**'de 8-27-31-32-33-38-66-67-72-75-76-81- 94-98-117-125.şiiirlerin üzerini çizmiştir. Arap alfabesinin her harfinden şiirleri mevcuttur. Şiirlerinin büyük çoğunluğunu aruz vezniyle yazmış, birkaç tane olan nefesleri de hece vezniyle yazmıştır. Şiirlerinde tasavvufi duygu ve düşüncelerin dışında başka konulara yer vermeyen Hamdi Baba Tekke şairleri sınıfına dahil edebileceğimiz bir şahsiyettir. Şiirlerinden yola çıkarak Arapça ve Farsça'yı bildiğini, Tekke şeyhi olacak kadar da tekke adap ve erkanına sahip olduğunu söyleyebilirsiniz. Şiirlerinde Hamdi mahlasını kullanmıştır. Şiirleri ilahi aşkın hedef gösterdiği gayeye ulaşmak için nefsin geçireceği merhaleleri izaha çalışan bir yapıdadır⁸⁹.

MAHREMÎ: Asıl adı Ali olup, arzuhalcilik yaptığı için Arzuhalci Ali Efendi diye tanınmıştır.1265/1849 tarihinde doğmuş, 1330-1914'te vefat etmiştir. Arapça ve Farsça'yı anadili gibi okur yazar ve konuşurmuş. El yazısı çok güzelmiş, el yazma yedi tane Kur'ân'ı varmış. El yazma bir divanın oğlu Arif Erdem Bey'de bulunduğunu Şakir Sabri Bey söylemekte ise de maalesef bu eseri elde edemedik. Şiirlerinden çok az parça elimizdedir⁹⁰.

HALİL MENŞÜRÎ : Asıl adı Halil'dir. 1246/1830'da Antep'te doğmuştur. Antep ulemasından Kamberzâde Ahmet Efendiden tahsil görmüştür. Halk tarafından fazlaca sevildiği için Menşuri mahlasından ziyade Halil Baba diye tanınmıştır. Hece ve aruzla yazmış oldu başarılı şiirleri vardır. Mısriyade Arif Paşanın Bağdattan gelişine ve emekli oluşuna yazdığı bir şiirleri vardır. Kalemî hiciv ve mizaha daha yatkındır. Hayatının sonuna kadar ilk mektep hocalığı yapmıştır.1331/1915'te vefat etmiştir⁹¹.

⁸⁹ H.İbrahim YAKAR, "Mutasavvıf Bir Antep'li Divan Şairi-Hamdi Baba ve Divançesi", *Cumhuriyetin 75. Yılına Armağan Gaziantep*, (Editör: Yusuf KÜÇÜKDAĞ), Gaziantep 1999, s.223-248 ; Necmeddin ŞAHİNER, *Gaziantep'in Yok Edilen Camileri*, Gaziantep 1995, s.23; Cemil GÜÇYETMEZ, "M.Hamdi Baba", *GKD*, Mart 1962, C.5, S.53, s.5 ; GÜZELBEY, *Gaziantep Evliyalari*, s.77; YENER, *Gaziantep Bütükleri*, s.116-117; şahsımızda bulunan *Hamdi Baba Divançesi*.

⁹⁰ Şakir Sabri, *Gaziantep Bütükleri*, s.1129-130; GÖĞÜŞ, *Gaziantepi Tanıtıyoruz I*, s.173; SOLMAZ-YETKİN, *Gaziantep Çevre İncelemeleri*, s.97; YENER, *Gaziantep Kitabeleri*, s.77; içinde Antep'li Divan Şairlerinin de şiirleri bulunan şahsımıza ait Cönk, s.186,187,189-191;

⁹¹ Şakir Sabri, *Gaziantep Bütükleri*, s.134-137; GÖĞÜŞ, *Gaziantepi Tanıtıyoruz I*, s.174; SOLMAZ-YETKİN, *Gaziantep Çevre İncelemeleri*, s.97; *Gaziantep Halkevi Broşürü*, s.214; GÖĞÜŞ, *İlk İnsanlardan Bugüne Çeşitli Yönleriyle Gaziantep*, s.399; KUTLAR, *Kutlar Ailesi*, s.28-9; Cemil Cahit GÜZELBEY, "Ali Rıza Kutlar (Bu yazıda Menşuri'nin Ali Rıza Kutlar'ın doğumuna düştüğü bir tarih manzumesi vardır.)", *Gaziantep Sabah Gazetesi*, 29.8.1991; Cemil Cahit GÜZELBEY, "Menşuri Halil Baba", *Gaziantep Sabah Gazetesi*, 20-24.12.1978; Cemil Cahit GÜZELBEY, "Bir Bektaşî Ozanı Halil Baba", *Gaziantep Sabah Gazetesi*, 20-29.7.1977; içinde Antep'li Divan şairlerinin de şiirleri bulunan şahsımıza ait Cönk, s.93; yine şahsımızda bulunan *Şiir Defteri*, s.25.

MEHMET HAYRİ EFENDİ: Elimizde birkaç beyiti olan bu şair hakkında fazla bilgimiz yoktur. Hayatı memurluk ve hususi öğretmenlikle geçmiştir. Antep Amerikan Kolejinde Türkçe öğretmenliği yapmıştır. Şakir Sabri, kitabını yazdığı dönemde tahminen 15/20 sene evvel vefat etti dediğine göre 1915/1920 yılları arası olmalıdır⁹².

ABDULLAH NECİP EFENDİ (IZRAPZÂDE): 1259/1845 yılında Antep'te doğmuştur. Dr. Mecit Barlas ve Cemil Sait Barlas Bey'in babalarıdır. Antep'in ulemasından Bayramzâde Hacı Mustafa (Bülbülzâde), onun kardeşi Şakir, Müftü Bahaeddin ve Fakih Mehmet Efendilerden medrese ilmini tahsil ettikten sonra 1287/1870 tarihinde İstanbul'a gitmiştir. Orada aldığı tahsil sonucu ilmini ilerletmiştir. Valide Camiinde bir hafızdan Kıraat-i sebayi öğrenmiştir. Yaşadığı dönemde bu ilmi kendisinden başka bilen de yokmuş. Arapça ve Farsça'ya olan hakimiyeti çok kuvvetli imiş. İstanbul'dan döndükten sonra Elhüda Medresesi'ne 7 Cemaziyelevvel 1311/Kasım 1893 tarihinde müderris olarak atanmıştır. 1326/1908 yılında Kozanlı Medresesine müderris olmuş, kendisine nakibü'l-eşraf Kaymakamlığı da verilmiştir. Birçok Antep'li şairde olduğu gibi şiirde üstadı Hasırcızâdedir. Ağa ile yakın dostluğu bulunan Abdullah Necip'in ailesi için Ağa'nın yazdığı beş tane tarih vardır. Mektuplaşmaları da vardır. Basılmamış divanının İstanbul'daki oğlu Sait Bey'de olduğunu bildiren Şakir Sabri bu divanı görüp incelediğini ifade etmektedir. Ağa Camii civarındaki Nesip Bey Mescidinin kapısı üzerinde ve eski Rüştüye Mektebine yazdığı tarih manzumeleri vardır. 1334/1918 Ağustosunda vefat etmiştir. Necip mahlasıyla şiirler yazmıştır. Abdullah Edip Bayram ölümüne şu tarihi düşmüştür⁹³.

Mevt-i âlem gibidir mevt-i Necip

HACI TAHA EFENDİ: Ahmet Muhtar Göğüş'ün babasıdır. Dedesi XIX.yüzyılın ünlü kişilerinden Kethüdazâde Hüseyin Efendidir. Hayatı hakkında fazla bilgimiz yoktur. Şiirlerinden anlaşıldığına göre 19.yüzyılda yaşamıştır. Kendi yaptırdığı köşke yazdığı tarih manzumesi 24 beyittir ve 1845 tarihini göstermektedir. Çocuklarının doğumuna , ev yaptırmasına , hacca gidişine, meclis idare görevinden ayrılmasına ilişkin tarihleri ve gazelleri vardır. Bunlar toplam 11 tanedir. Mahlası Taha'dır⁹⁴.

MUZAFFERZÂDE HAFIZ AHMET EFENDİ: Asıl şöhreti Tuzcuzâdedir. 1282/1866-7'de Antep'te doğmuş, 1334/1918 tarihinde 52 yaşında iken vefat etmiştir. Hayatının büyük bir bölümünü ilkokul muallimliği ile geçirmiştir. Bir yakını için yazdığı mersiye'nin bir bölümü elimizdedir. Az fakat özlü şiirler yazmış, başarılı

⁹² Şakir Sabri, *Gaziantep Bütükleri*, s.1137-138.

⁹³ Şakir Sabri, *Gaziantep Bütükleri*, s.143-149; GÖĞÜŞ, *Gaziantepi Tanıtıyoruz I*, s.173 SOLMAZ-YETKİN, *Gaziantep Çevre İncelemeleri*, s.96; *Gaziantep Halkevi Broşürü*, s.214; GÖĞÜŞ, *İlk İnsanlardan Bugüne Çeşitli Yönleriyle Gaziantep*, s.399; AKSOY, *Hasırcıoğlu Hafız Mehmet Ağa*, s.37, 162, 173, 174; KOMİSYON, *Cumhuriyetin 50.yılında Gaziantep, 1973 İli Yılığ*, s.92; YENER, *Gaziantep Kitabeleri*, s.35,45; aynı yazar, *Gaziantep'in Yakın Tarihinden Notlar ve Hatıralar*, s.16; GÜZELBEY, *Gaziantep Şer'i Mahkeme Sicilleri*, Fasikül 1, s.49, 116; Dr. Mehmet Kutlar Cöngü, s.106. Abdullah Necip Efendinin şiirlerinin fotokopisini bize verme nezaketini gösteren sayın Füsün GÖĞÜŞ Hanımefendiye teşekkürlerimi sunuyorum.

⁹⁴ GÜZELBEY, *Gaziantep Bütükleri ve Gaziantep Meşâhîrine Ek*, s.28-29.

tarih manzumeleri düşmüştür. Hafız Ahmet Efendi, Alaüddevle camiinde bulunan hilye-i saadet için de bir medhiye yazmıştır. Bu medhiye cami içinde bir levha halinde asılıdır. Yine bu camiye ve Tabakhane civarında bulunan Kumandan Çeşmesine yazdığı tarih manzumeleri vardır. Antep'te yetişen ve hepsi de şair olan 4 hafızdan biridir bu zat. Şakir Sabri Bey şiirlerinin mecmua halinde oğlu Vehbi Bey'de olduğunu bildirmektedir. Araştırmalarımız sonucu Hafız Ahmet Efendinin oğulları tarafından bugün neslini devam ettiren gazeteci sayın Mehmet Ali Aykut Tuzcu'ya ulaştık ama maalesef bu şiir defterinin nerede olduğuna dair bir bilgiye sahip olmadık⁹⁵.

SİDKİ : Hayatı hakkında hiç bilgimiz yoktur. Hüseyin Paşa Camiinin batı tarafındaki çeşmede 1289/1872 tarihine tekabül eden tarih manzumesi ve Antep'li şairlerin de şiirlerinin bulunduğu şahsımızda bulunan bir Cönkte de iki adet gazeli mevcuttur. Şiirlerin yazıldığı tarihe bakarak XIX. yüzyılda yaşamış olduğunu tahmin etmekteyiz⁹⁶.

ABDULLAH EDİB EFENDİ (BAYRAMZÂDE- BÜLBÜLZDE): 1272/1856'da Antep'in Çukur Mahallesi'nde doğmuştur. Babası Hacı Mustafa Efendi XVIII. yüzyılın değerli alimlerinden Hoca Mehmet Münip'in torunudur. Hadis ve tefsir üzerine bilgili bir insan olan Hacı Mustafa Efendi aynı zamanda hafızmış. Çok coşkulu ve güzel konuştuğu için kendisine Bülbül Hoca denmiştir. Şairimiz Abdullah Efendinin Bülbülzâde lakabı buradan gelmektedir. Medrese tahsilini kısmen Antep'te yaptıktan sonra 1290/1873 yılında Maraş'a gitmiş, iki sene Beyazıt Medresesinde okuduktan sonra Kilis'e geçmiş Kilisli meşhur Mantık alimi Hoca zâde Abdullah Efendi'nin derslerine devam etmiştir. Oradan Kayseri'ye gidip Eskisaray Medresesinde meşhur **Mecelle**'yi cem eden Mesut Efendi'den dört sene ders almış, ve 1299/1882'de 27 yaşında iken icazet almıştır. Sonra şu beyti söyleyerek ;

*Mahvolur yad olmaz taşrada nâm ü eserin
Yürü azmeyle Stanbula var ise hünerin*

İstanbul'a hareket etmiştir. Fatih dersiamlarından Aynî Vahit ve Hafız Şakir Efendilerin derslerinden feyz alarak 1302/1885 tarihinde müderrislik imtihanına girmiş, imtihanı geçerek Fatih'teki Molla Camiinde ders vermeye başlamıştır. Arapça, Farsça ve Ermenice'yi mükemmel olarak bilirmiş. Üç aylar münasebetiyle tatilden istifade ederek memleketini ziyaret edip tekrar İstanbul'a dönmek maksadıyla Antep'e gelmiş, ihtiyar halde bulunan anne ve babasının ısrarı üzerine tekrar İstanbul'a gitmekten vazgeçip Antep'te Mihaliye ve Zülkadriye medreselerinde müderrisliğe devam etmiştir. Zilhicce 1310/Haziran 1892 tarihinde Alaüddevle Camiine imam tayin edilmiştir. 1317/1899'da Müderris bulunduğu Zülkadriye Medresesi'nde bir kütüphane

⁹⁵ Şakir Sabri, *Gaziantep Bâbüklüleri*, s.149-152; GÖĞÜŞ, *Gaziantepi Tanıyıyoruz I*, s.173; SOLMAZ-YETKİN, *Gaziantep Çevre İncelemeleri*, s.97; YENER, *Gaziantep Kitabeleri*, s.34,60. Tuzcu zâde Hafız Ahmet Efendinin bugün neslini devam ettiren *Gaziantep Sabah Gazetesi* sahibi Aykut TUZCU ve kardeşi Ayfer TUZCU'dur.

⁹⁶ YENER, *Gaziantep Kitabeleri*, Kardeşler Matbaası, Gaziantep 1958, s.63; Antep'li şairlerin de şiirlerinin bulunduğu şahsımızda bulunan *Cönk*, s.46,97.

vücuda getirip altıyüz cilt kitabını oraya vakfetmiştir. 9 Zilhicce 1319/Mart 1901 tarihinde Mihaliye Medresesi müderrisliğine tayin edilmiştir. Cemal Paşa tarafından Şama davet edilerek Gazze cephesindeki ordunun moralini düzeltmek için hutbe verilmesi istenmiştir. Oradaki konuşmasından dolayı Cemal Paşa tarafından taltif edilmiştir. 23 Ocak 1927'de bir suikaste uğrayıp şehit edilmiştir. Abdullah Edib'in dördü basılmış toplam on bir eseri vardır. Aruzla şiirler yazmıştır. Balıklıdaki evinin üst kat salonun dört duvarına çepeçevre bir sıra halinde bir şiir yazdırmıştır. Bu manzumenin hattatlığını Dutkuşu Mustafa Efendi yapmıştır. Arasa Pazarındaki Yeni Cami'e yazdığı tarih manzumesi vardır. Şiir defterinde nazım şekillerinin hepsinden şiirler bulunmaktadır. Şiir defterinde: 35 kaside, 89 tarih manzumesi, 6 terhib-i bend, 4 terci-i bend, 48 gazel, 1 müstezat, 2 nazire (Biri Ruhi Beye, diğeri Agahi'ye), 2 tahmis, 20 tane de kıta ve manzum mektup şeklinde yazılmış parçalar bulunmaktadır. Hacı Abdullah Efendi kendi tercüme-i halini sağlığında 88 beyit halinde nazm etmiştir⁹⁷.

AHMET KEMAL SAYIN : Hıyamizâde Ahmet Şevket Efendinin oğlu Mustafa Efendinin oğludur. Ailenin eski soyadı Hıyamlı olmasına rağmen Ahmet Şevket Efendi'ye bağlantısı sebebiyle ailesi şu anda Şevketzâde diye anılmaktadır. 11 Muharrem 1303/M.20 Ekim 1885 Salı günü doğmuştur. 25 Mayıs 1971'de 86 yaşında iken vefat etmiştir. Rüştüye'yi bitirdikten sonra kendi kendini yetiştirmiştir. Maddi durumu iyi olmasına rağmen bir ara kayınbabasına ait işyerinde muhasebe işlerine bakmış, daha sonra bu işi kendi isteğiyle bırakarak toprak ve bahçe işleriyle uğraşmıştır. Birinci dünya savaşında askere alınmış ve Filistin cephesinde savaşmıştır. İngilizlere tutsak düşerek Kıbrıs'a sürülmüş ve orada sıkıntılı günler geçirmiştir. Cemil Cahit bildirdiğine göre aruz ve heceyle yazılmış 20 tane şiiri vardır. Şiirlerinde yer yer aruz ve kafiye kusurlarına rastlanmaktadır⁹⁸.

ABDULLAH NAİM BAYRAM: 1311/1895'te Antep'te doğdu. 10 Mayıs 1950 'de 55 yaşında iken öldü. Hoca Mehmet Münip Efendinin torunlarından. Eğitimini medresede tamamlamış, 1328/1912'de hacca gitmiştir. Birinci dünya savaşının çıkması üzerine askere çağrılmış ve Şama gönderilmiştir. Burada Küçük Subay Okuluna alınmış, eğitim gördükten sonra Remledeki ordu birliğine katılmıştır.

⁹⁷ Şakir Sabri, *Gaziantep Bütükleri*, s.152-159; GÜZELBEY, *Gaziantep Evliyalari*, s.143-152; aynı yazar, "Abdullah Edip Bayram'ın Düz Yazıları", *Yöre Dergisi*, S.12. Ekim-Kasım-Aralık 1992, s.12; GÖĞÜŞ, *Gaziantepi Tanıtıyoruz I*, s.173; SOLMAZ-YETKİN, *Gaziantep Çevre İncelemeleri*, s.96; *Gaziantep Halkevi Broşürü*, s.215; KOMİSYON. *Cumhuriyetin 50.Yılında Gaziantep, 1973 İli Yılığ*, s.92; *Müdürris Bülbülzâde Hacı Abdullah Edip Bayram*, Şehitkamil Belediyesi Kültür Yay., Gaziantep 1996; GÖĞÜŞ, *İlk İnsanlardan Bugüne Çeşitli Yönleriyle Gaziantep*, s.399; GÜZELBEY, *Gaziantep Şer'i Mahkeme Sicilleri* (Cilt: 144-152), Fasikül 1, s.55,80,98,101; YENER, *Gaziantep Kitabeleri*, s.30,56-57; A. Refik BEÇENE, "Müdürris Bayramzâde Hacı Abdullah Efendi". *GKD*, Mayıs 1969. C.12, s.103-104; Şakir SABRİ, "Gaziantep Hattatları ve Hakkâklar", *GKD*. Ekim 1968. C.11,s.228; İçinde Antepli Divan Şairlerinin de şiirleri bulunan şahsımıza ait *Cönk*, s.214; C.Cahit GÜZELBEY, "Bülbülzâde Hacı Abdullah Edip Bayram ve Bayram Soyundan Gelenler", *Gaziantep Sabah Gazetesi*, 25/3/1977 tarihinden 19/6/1977 tarihine kadar toplam 73 süreyle devam eden yazı dizisi.

Bülbülzâde Abdullah Edip BAYRAM'ın torunlarından olan ve halen Gaziantep Üniversitesi Meslek Yüksekokulunda Öğretim Görevlisi olarak çalışan sayın Emine BAYRAM'a, vermiş olduğu değerli bilgilerden dolayı kendisine teşekkür ediyorum. Ayrıca Bülbülzâde Abdullah Edip BAYRAM'a ait şiir defterinin fotokopisini bize verme lutfunda bulunan Av. Abdullah BAYRAM'a da sonsuz şükranlarımızı sunuyoruz.

⁹⁸ GÜZELBEY, *Gaziantep Bütükleri ve Gaziantep Meşâhîrine* Ek, s.21-26.

Düşmana esir düşüp bir ara tutsak kalan Abdullah Naim daha sonra Antep'e gelmiş, Keçehane (Emirağa) ve Aliyünneccar camilerinde uzun süre imamlık yapmıştır. Hattatlığı da vardır. Abdullah Naim'in kendi el yazısı ile yazılmış risaleleri vardır. Bunlar:

1) 18x12 cm boyunda konusu namaz olan risale 2) **Kitab-ı Risale-i Biyu** 21.50 x 1350 cm boyunda toplam 67 sayfalık Ticaret Hukukunu anlatan risale 3) 392 sayfalık Cuma ve Bayram günlerinde okuduğu hutbeler 4) Aruzla yazılmış şiirlerinin bulunduğu defter.

Şiirlerinde Nami mahlasını kullanmıştır. 43 adet aruzla yazılmış şiirlerinin hepsi şu an elimizdedir. Şairlik yönü bakımından orta dereceli bir şair olup, şiirlerinde kafiye ve aruz kusurlarına rastlanmaktadır⁹⁹.

ABDULLAH NAMIK HACI HANEFİOĞLU: H.1290/M.1874'te Antep'te doğmuştur. Zülkadriye Medresesi'nde öğrenim görmüş, feraiz biliminden icazetnâme almıştır. Zülkadriye Medresesi'nde şair Abdullah Edib Bayram'dan ders görmüştür. Fransızca'yı Kendirli Kilisesi papazlarından öğrenmiş olan Abdullah Bey I. Dünya Savaşının dar günlerinde sahip çiftliğinin gelirini hazineye bırakmıştır. Antep Ticaret Mahkemesi Reisliği ile Antep Sulh Hakimliği görevlerinde bulunmuştur. 1939'da emekliye ayrılan Abdullah Namık 1953'te vefat etmiştir. Namık mahlasını kullanan şair hece ve aruzla şiirler yazmıştır. Antepli şairleri öven parçalar yanında tarih manzumeleri ve 7 yaşında ölen kızı Gülsen için yazdığı Mersiyesi vardır bugün elimizde¹⁰⁰.

ALİ RIZA ERHAN : 1317/1901'de Antep'in Akyol Mahallesinde doğmuştur. Babası Kadızâde Mehmet Efendi, annesi Bedesten şeyhi Hacı Hüseyin Efendi kızı Emiş hanımdır. İlk öğrenimini Çınarlı Camii içinde bulunan Hamidiye mektebinde yapmıştır. Bundan sonra kendi kendini yetiştirmiştir. Antep harbinde değişik hizmetlerde bulunmuştur. Memur olmak için girdiği sınavı kazanarak Akyol ve Tabak Halil camilerinde müezzinlik etmiştir. Mevlevihane Cami imamı Sofu Mehmet Efendinin ölümü üzerine bu camiye imam olmuştur. Bu görevi uzun süre yürüten Ali Rıza Hoca 1970 yılında emekli olmuştur. 19 Şubat 1981 yılında vefat etmiştir. Hece ve aruz vezniyle şiirler yazmıştır. Şiirlerinde kafiye ve aruz kusurlarına rastlanır. Şiirlerinin çoğu tasavvufidir. Divanı ölümünden sonra sevenleri tarafından basılmıştır¹⁰¹.

⁹⁹ GÜZELBEY, *ayrı eser*, s.5-9; GÖĞÜŞ, *İlk İnsanlardan Bugüne Çeşitli Yönleriyle Gaziantep*, s.399; Abdullah Naim BAYRAM'ın torunu olan sayın Ömer BAYRAM amcaya, dedesine ait değerli bilgiler verdiği ve eserlerinin fotokopisini verme lütfunda bulunduğu için kendisine teşekkür ediyorum.

¹⁰⁰ GÜZELBEY, *ayrı eser*, s.9-19; Oğuz GÖĞÜŞ, *Gaziantep'i Tanıtıyoruz*, C.2, S.10, s.9-15; Cemil Cahit GÜZELBEY, "Abdullah Hacı Hanefioğlu Emekli Hakim ve Şair", *Gaziantep Sabah Gazetesi*, 8-19 Eylül 1978 tarihleri arasında yayınlanan toplam 11 sayılık yazı dizisi; Bülbülzade Abdullah Edip BAYRAM'a ait *Şiir Defteri*, s.44,45,49,50,56. Sayın Ahmet İZGİ Bey'e vermiş olduğu bilgilerden dolayı şükranlarımı arz ediyorum.

¹⁰¹ GÜZELBEY, *Gaziantep Bütükleri ve Gaziantep Meşâhîrine Ek*, s. 72-79; GÜZELBEY, *Gaziantep Evliyalari*, s.160-167; Ziya GÜNER, "Ali Rıza Hoca", *Başpınar Dergisi*, S.39, Ağustos 1942, s.3-4; Cemil Cahit GÜZELBEY, "Ali Rıza Erhan", *Gaziantep Sabah Gazetesi*, 7-10 Ekim 1979.

ÇELEBİOĞULLARI NURİ İNAN : Doğum tarihi tam olarak tespit edilememiş olmasına rağmen 1880-1885 yılları arasında doğmuş olabileceğini tahmin etmekteyiz. 1938 yılında Antep'te vefat etmiştir. Babası Çelebizâde Ökkeş Efendidir. 1877 yılında babası, Mısır'da bulunan amcasını ziyarete gitmiş, orada Bahailiği kabul etmiştir. Antep'e dönünce yakınlarına bunu kabul ettirmeye çalışmış, oğullarını da Bahailik üzerine yetiştirmiştir. Nuri İNAN Rüştüyeyi bitirdikten sonra kendi kendini yetiştirmiştir. Geçimini ticaret yerlerinde katip ve muhasebeci olarak sağlamıştır. Birara Haleb'e gitmek zorunda kalmış, daha sonra Antep'e dönmüştür. Şiirleri güçlü bir şair izlenimi vermektedir. Farsça'yı da şiir yazacak kadar bildiği şiirlerinden anlaşılmaktadır. Mahlası Nuri'dir. Ziya paşanın terkibi bendine bir naziresi vardır¹⁰².

MECİDDİN İNAN : Çelebizâde Ökkeş-efendinin ikinci oğlu olan Meciddin 1890 da Antep'te doğmuştur. Rüştüyeyi bitirdikten sonra Amerikan Kolejinde okumuştur. Okulun son sınıfında iken birinci dünya savaşının çıkması üzerine okuldan ayrılarak askere gitmiştir. Filistin cephesinde savaşmıştır. Dil bakımından büyük bir ustadır. **Farsça-Türkçe Sözlük**, **Türkçe Lügat** ve **İngilizce-Türkçe Lügat** yazmıştır. Cemil Cahit Bey bu üç eseri de Nizip Halk Kütüphanesinde görmüş ve bir inceleme yazısıyla bunları tanıtmıştır. Bu üç önemli eseri görmek maksadıyla gittiğimiz Nizip Halk Kütüphanesinden maalesef elimiz boş döndük. Her üç eser de bugün ortalıkta yoktur¹⁰³.

GENERAL FAİK TAŞÇIOĞLU : XIX. yüzyılın ünlü din bilginlerinden Taşçızâde Abdullah Efendi'nin oğludur. 1898'de doğmuştur. İlk öğrenimini Antep'te, lise tahsilini ise İstanbul'da yapmış, daha sonra askeri tıp okula girmiş, burasını bitirdikten sonra ordunun çeşitli kademelerinde, askeri hastanelerde görev yapmıştır. 1958'de emekli olduktan sonra bir süre Ankara'da oturmuş, 1959'da Gazi Antep Belediye Başkanı seçilmiştir. 1960 ihtilaline kadar bu görevini devam ettirmiştir. 25 Mayıs 1962'de vefat etmiştir. Aruz ve hece ile yazılmış şiirleri vardır. Şiirlerinde Faik mahlasını kullanmıştır¹⁰⁴.

ENDERİ: Asıl adı Mehmet Münip'tir. 1271/854'te Antep'te doğmuştur. Doğumuna Meşhur Hasırcızâde Hafız Mehmet Ağa tarih düşürmüştür. Babası Ali Bektaş Ağa, Antep'te Delilbaşılık görevinde bulunmuştur. Bu rütbe lağvedilince ona muadil rütbe olan Zaptiye Kumandanlığına tayin edilmiştir. Hacı Mehmet namında bir hocadan medrese eğitimi almaya başlayan Mehmet Münip daha sonra bu eğitimi yarıda bırakmıştır. 16 yaşında babasını kaybetmiştir. 19 yaşında Antep kaymakamı

¹⁰² GÜZELBEY, *Gaziantep Bütülderi ve Gaziantep Meşâhîrine Ek*, s.94-98.

¹⁰³ GÜZELBEY, *ayrı eser*, 98-103.

¹⁰⁴ GÜZELBEY, *ayrı eser*, s.115-122 ; Ö. Asım AKSOY, *GKD*, Ağustos, 1962 S.56, s.5-6; aynı yazar, "Arkadaşım Faik Taşçioğlu". *GKD*, Ağustos 1962, C.5, s.173-4.

Faik Taşçioğluna ait şiirlerin ortaya çıkmasında büyük yardımlarını gördüğüm saygıdeğer Ahmet İZGİ Bey'e sonsuz teşekkürler ediyorum. Kendisi bununla da kalmamış araştırmakta olduğum bir çok aile için de hem bağlantı kurmama yardım etmiş hem de bana referans olmuştur. Diğer yandan Faik TAŞÇIOĞLU'nun kızı sayın Şule ELMA-CIOĞLU Hanımefendiye ve torunu Meltem ELMACIOĞLU Hanım'a, TAŞÇIOĞLU'na ait vermiş oldukları değerli bilgilerden ve lütfettikleri şiir fotokopilerinden dolayı sonsuz şükranlarımı sunuyorum.

Mürsel oğlu Mustafa Paşa tarafından zaptiye yapılmıştır. Yeni kaymakam gelince görevden alınmış, kolcubaşı olarak 39 sene bu idarenin çeşitli yerlerinde çalışmıştır. Çok süratle terfi ederek Zaptiye kumandanlığı vekilliğine kadar yükselmiştir. 40 yaşında Bektaşî tarikatına girmiştir. O zaman Erenköy Şahkulu Dergâhının postunda oturan Mehmet Ali Dede Babanın halifelerinden İlhami Baba'dan nasip almıştır. Birkaç defa Antep'e uğrayan ve bir seferinde 7 ay Antep'te kalan İlhami Babanın dizinin dibinden hiç ayrılmamış, ona hizmet etmiştir. Şiire İlhami Baba'nın işaretini ve ilhamını almıştır. Hatta mahlasını da bu zattan almıştır. Tarikatta çok çabuk ilerlemiş, İlhami Babanın vefatı üzerine İstanbul'da Balım Sultan Dergahı postnişini Ahmet Burhanettin Babanın izniyle senelerce Antep'te babalık vazifesine vekillik etmiştir. Basılı divanı vardır.²¹ Temmuz 1936'da vefat etmiştir. Enderî bir tarikat şairidir. Tasavvufa olan derin meyli neticesi şiirlerinde ruhi çözümlenmeler görünen şair düzenli bir tahsil almamasına rağmen kendini yetiştirmiş bir şahsiyettir¹⁰⁵.

NADİR : Antep'li şair Enderî'nin oğludur. 1311/1895'te Antep'te doğmuştur. Rüştüyü bitirmiştir. I. Dünya Savaşında Şam'daki küçük subay okuluna gönderilmiş, daha sonra orduya katılarak, savaş sonuna kadar askerlik görevini sürdürmüştür. Suriye ve Mısır'da bulunmuş, orada Arapça öğrenmiştir. Bir ara kunduracılık mesleğini de yapan Nadir, 1925'ten 1943'e kadar gümrük kolculuğu görevinde yapmıştır. Elimizde az sayıda şiiri vardır¹⁰⁶.

HACİHİDİROĞLU TEVFİK YALAP (LÂMÎ) : 1900 yılında Antep'te doğmuş Şubat 1939'da vefat etmiştir. Babası Maliye tahsildarı Hacı Hıdır oğlu Arif Efendidir. Numune Rüştüyesinde okuduktan sonra Ticaret İdadisine girmiştir. Hastalığından dolayı öğrenimini yarıda bırakmıştır. Antep savaşı başladığında görev yaptığı mutasarrıflık yazı işleri görevini savaş boyunca sürdürmüştür. Savaş sırasındaki huruç hareketi sonucu milli kuvvetlerle birlikte şehirden çıkmıştır. İlk defa Halfeti'ye sonra Nizip'e giderek vazifesine devam etti. Savaş sonrası idare heyeti başkatibi oldu. 1927'de istifa ederek Maarif Başkatipliğine geçti. Bu vazifede iken bir iftira sonucu işten çıkarıldı ve ölümüne kadar arzuhalcilik yaptı. Uğradığı iftira kendisinde çok derin izler bıraktı. Kendini iyice içkiye kaptırdı ve sonunda zatürreden öldü. Fransızca ve Farsça'yı biraz Arapça'yı mükemmel bildirdi. Musikide de üstattı. Kendi eseri birçok saz semaisi olduğu gibi şifahi olarak yaşayan yerli Antep türkülerini de armonize etti. Antep'li divan şairi Bektaş Ağaoğlu Mehmet Ağa (Enderî) ile karşılaşması sonucu divan tarzı yazmağa başladı. Mahlası Lami'dir. Elimizde 7 parça şiiri vardır¹⁰⁷.

¹⁰⁵ GÜZELBEY, *Gaziantep Büyükleri ve Gaziantep Meşâhîrine Ek*, s.122-131; *Enderî Divanı*, Burhaneddin Erenler Matbaası, İstanbul 1959; Cemil Cahit GÜZELBEY, "Enderî", *Başınar Dergisi*, S.82-83,C.4. Mart-Nisan 1946, s.7-8; S.86-87,C.4. Temmuz- Ağustos 1946, s.9,11; S.100, Ağustos 1948, s.7-9.

¹⁰⁶ GÜZELBEY, *aynı eser*, s.131- 133.

¹⁰⁷ GÜZELBEY, *aynı eser*, s.140-145; Cemil Cahit GÜZELBEY, "Tevfik Yalap (Lâmi)", *Başınar Dergisi*, Mart 1941, S.25, s.14-15; Nisan 1941, S.26, s.6-8; Cemil Cahit GÜZELBEY, "Hacı Hıdıroğlu Tevfik", *Gaziantep Sabah Gazetesi*, 5 Ağustos 1976.

ZEYNEB-İ AYINTABI : 1898'deki Türk-Yunan savaşının zaferle sonuçlanması üzerine **Zafer Teraneleri** kitaptaki bilgilerden yola çıkarak tespit edilen bu Antep'li kadın şairin Antep'li olduğunun dışında maalesef hiç bilgimiz yoktur¹⁰⁸.

İSHAK REFET İŞITMAN : Din alimi, şair ve dilci Abdurrahman Hakî Efendinin 9. kuşaktan torunudur. Ailesi yaklaşık 370 yıl önce Antep'e gelen ve oturdukları mahalleye adını veren Kozanlı Türkmen oymağındandır. **Şer'i Mahkeme Sicilleri**'nden anlaşıldığına göre 1677'lerde yaşadığı anlaşılan Ali Efendi Kozanlı Camiini de yaptırmıştır. İshak Refet 1891 yılında Antep'te doğmuştur. Babası, Hacı Arif Efendinin oğlu Yakup Efendinin torunu Hacı İzzet Efendidir. Annesi XIX. yüzyılda Mütessellimlik ve Ayanlık mevkilerinde bulunan Seyit Ağazâde Mehmet Bey oğlu Halil Bey'in kızıdır. Annesi tarafından Mütercim Asımın oğlu olan Hamit Efendinin teyze oğlu olan Seyyit Ağazâde Mehmet Beyin torunudur. İlk ve orta tahsilini Antep'te yapmış 1908'de İstanbul'a giderek Hukuk ve Edebiyat Fakültelerinde okuyup her ikisinden de diploma almıştır. I. Dünya Savaşı çıkınca silah altına alınmıştır. Yakacık yedek subay okuluna yollanmıştır. Savaş sonrası Antep'e dönüp buradaki işgal kuvvetleri ile mücadeleye başlamıştır. Düşmana yakalanmış, Mısır'a sürgün gönderilecekken bir yolunu bulup Celal Kadri Barlasla birlikte düşman elinden kaçmışlardır. Gazi Antep savunmasının ilk günlerinde Müdafa-i Hukuk Cemiyeti ile aralarında anlaşmazlık çıkmış, bunun üzerine Antep'ten ayrılarak Kütahya'da bulunan halası oğlu Cevdet BARLAS'ın yanına gitmiştir. Batı Anadolu'da kurulan Kuvâ-yı Milliye'de görev almıştır. Savaş devam ederken Maraş Maarif Müdürlüğüne atanmıştır. Savaş sonrası Antep (1923) ve Sivas'ta (1924) Maarif Müdürü olmuştur. Ankara'da da çeşitli görevlerde bulunmuş olan İshak Refet 1927 yılında Diyarbakır milletvekili seçilip Meclis'e girmiştir. Aynı yıl Ziyaeddin Fahri FINDIKOĞLU ile birlikte Ankara'da Halk Bilgisi Derneğini kurmuştur. Son görevi Türk Dil Kurumu uzmanlığıdır. 1946 yılında vefat etmiştir. Mezarı Ankara Asri Mezarlığındadır. Basılmış 15 tane eseri vardır¹⁰⁹.

MEHMET SABRİ GÜZELBEYOĞLU: 1892'de Antep'te doğdu. Babası Güzelbeyzâde Hacı Emin Beydir. Annesi Dâilerden Hamide Hanımdır. İlk ve orta öğrenimini Antep'te tamamladıktan sonra İstanbul Darülfünun Edebiyat Fakültesini 1913'te bitirmiştir. İlk vazifesi Kıbrıs'ta Edebiyat öğretmenliğidir. Burada bir yıl görev yaptıktan sonra I. Dünya Savaşının çıkması üzerine yedek subay olarak Irak cephesine sevk edilmiştir. Savaşta İngilizlere esir düşüp 3,5 yıl esarette kalmıştır. Savaşın sona ermesiyle İstanbul'da kısa bir süre öğretmenlik yaptıktan tekrar Antep'e dönmüştür. 40 yıla yakın öğretmenlik yapmıştır. 1941 yılında Gazi Antep Lisesine edebiyat öğretmeni olmuş ve 1950'de emekliye ayrılmıştır. Gazi Antep Halkevi başkanlığı da

¹⁰⁸ GÜZELBEY, *Gaziantep Bîyüklüğü ve Gaziantep Meşâhîrine Ek*, s.151-153; Cemil Cahit GÜZELBEY, "Gaziantep'li Hanım Bir Ozan Zeyneb Ayıntabi", *Gaziantep Sabah Gazetesi*, 4.4.1991.

¹⁰⁹ GÜZELBEY, *Gaziantep Bîyüklüğü ve Gaziantep Meşâhîrine Ek*, s.153-163; M.Öğüz GÖĞÜŞ, *Gaziantepi Tanıtıyoruz I*, s.174; SOLMAZ-YETKİN, *Gaziantep Çevre İncelemeleri*, s.99; Cemil Cahit GÜZELBEY, "Gaziantep'te (Ali Efendioglu) ve (Kozanlı zâde) Aileleri", *GKD*, Ağustos 1972, C.13, s.176; Cemil Cahit GÜZELBEY, "İshak Refet İşitman", *GKD*, S.13, s.227; Uğuroğlu BARLAS, *GKD*, C.3, S.15, s.62; Cemil Cahit GÜZELBEY, "İshak Refet İşitman", *Gaziantep Sabah Gazetesi*, 27.2.1972; İhsan İŞİK, *Yazarlar Sözlüğü*, Risale Yay., İstanbul 1990, s.225; *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, C.4, s.313.

yapmıştır. Basılmış yedi adet kitabı vardır. 1953'te çocuklarının öğrenim gördüğü İstanbul'a gitmiş ve 11 Şubat 1968 tarihinde orada vefat etmiştir. Kabri Zincirlikuyu Mezarlığındadır¹¹⁰.

RIZA CENÂNİ: Asıl adı Osman Rıza olan şair 1885 tarihinde İstanbul Üsküdar'da bulunan Mütercim Asım'ın torunu Nevres Bey'in evinde doğmuştur. Cemil Cahit Bey kendisiyle ölümüne yakın görüşmüştür. Bu görüşmede yapıldığı sıralarda Rıza Cenânî yaşının 100 olduğunu ifade etmiştir. Bu cümleden hareketle resmi doğum tarihi kayıtlarda 1885 olmasına rağmen, gerçek doğumunun 1880 tarihinde olması muhtemeldir. Babası Rasim Paşanın 1891'de İstanbul'da ölmesi üzerine 1893'te Antep'e getirilmiştir. 1894'te Dr. General Faik TAŞÇIOĞLU'nun babaları Abdullah Efendi'den ders almıştır. 1897-1899 yılları arası da Kendirli Kilisesi papazlarından Fransızca dersi almıştır. Eski müftülerden Küllizâde Osman Saib Efendiden **Gülistan** okumuştur. 1925 tarihinde az bir süre Antep İktisat Müdürlüğü görevinde bulunmuştur. Osman Rıza Bey müzikle de uğraşmıştır. **Şiir Defteri**'nde 200'e yakın şiirleri vardır. Bu şiirleri bir defterde toplamıştır. Şiirlerinin büyük çoğunluğunu aruzla yazmıştır. 25 Temmuz 1980 tarihinde vefat etmiştir¹¹¹.

SAİT SABİT EREL : 1884'te Antep'te doğdu. Babası İmamzâde Hacı Mehmet oğlu Hacı Sabit Efendi, annesi Hacı Arif Serdengeçti kızı Hamide Hanımdır. Öğrenime rüştiyede başladı. Şair ve din bilgini Hacı Abdullah Edip Efendinin ders verdiği Zülkadriye Medresesi'ni pekiyi derece ile bitirdi. Devlet memuru olarak orman memurluğuna atandı. Bir ara Amerikan Kolejinde Fransızca dersi verdi. Gazi Antep'te çıkan **Gazisancak** ve **Halk Dili** gazetelerinde bir bölümü mizahi olmak üzere bir çok fıkra ve makaleler yazdı. **Katil Papaz** adlı piyesi, başarılı hiciv kıtaları , içli şiirleri vardır. Ömrünün son yıllarını kişisel ve ailevi sebeplerden dolayı Birecik'te geçirdi. 1326/1910'da bütün Osmanlı ülkesini etkisi altına alan ve halk arasında büyük kar diye anılan bir kar yağmış. Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü bu olaya tarih düşürmek için bir yarışma açar. Sait Sabit kar yağdı sözleriyle katıldığı yarışmayı kazanır. Ödül olarak bir takım **Kamusu'l-Alam** verilir. Sait Bey 12 Eylül 1908 tarihinde **Palyaço** isimli bir mizah dergisini 10 sayı çıkarmıştır¹¹².

SÜLEYMAN SAYILI : 1872'de Antep'te doğmuş, askeri idadi ve harbiyeyi bitirerek 1895'te subay çıkmıştır. Babası XIX. yüzyılın ünlü kişilerinden Muteriz Abdulkadir Efendidir. Soy, Antep'li Muhsinoğullarından Sadrazam Abdullah ve oğlu Mehmet Paşalardandır. Babası okul yaşına gelen diğer 4 çocuğu ile beraber İstanbul'da bulunan Münif Paşanın yanına gitmiş ve çocuklarını okutacağını söylemiştir. Paşanın yardımıyla bütün çocukları tahsile başlamıştır. 1898-99 yıllarında Şam'da bulunmuştur. Şam'da bulunduğu sıralarda ATATÜRK'le aynı kitada görev yapmıştır. I. Dünya Savaşı'nda Musul'da bulunmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarında Şeyh Sait isyanını bastırmak için Diyarbakır'da görev yapmıştır. 1929'da Van İskan Müdürü olarak görev yapmıştır. Bir ara Diyarbakır Halkevinde de çalışmıştır. 1 Ağustos

¹¹⁰ GÜZELBEY, *Gaziantep Bütükleri ve Gaziantep Meşâhîrine Ek*, s.179-191; GÖĞÜŞ, *Gaziantepi Tanıtıyoruz I*, s.175.

¹¹¹ GÜZELBEY, *Gaziantep Bütükleri ve Gaziantep Meşâhîrine Ek*, s.241-245; GÜZELBEY, *Cenâniler*, s.93-97; GÜZELBEY, *Gaziantep Şer'i Mahkeme Sicilleri*, Fasikül 1, s.57; Gaziantep Üniversitesi Kütüphanesinde bulunan 492 sayfalık **Cönkte** şiirleri vardır. s.382,385. Rıza CENÂNİ'nin şiir defteri şu an oğlu sayın Yavuz CENÂNİ Bey'dedir. Bu şiirlerin fotokopisini bize verme lütfunda bulunan Yavuz CENÂNİ Beyefendiye teşekkür ediyorum.

¹¹² Cemil Cahit GÜZELBEY, *Gaziantep Bütükleri ve Gaziantep Meşâhîrine Ek*, s.261-269 ; aynı yazar, "Sait Sabit", *GKD*, C.2, S.20.Haziran 1959, s.5,19; GÖĞÜŞ, *Gaziantepi Tanıtıyoruz I*, s.174; SOLMAZ- YETKİN, *Gaziantep Çevre İncelemeleri*, s.98.

1941'de vefat etmiştir. Şairliği öylesine derin değildir. Duygularını yansıtırken şiir tekniğine pek önem vermediği, bu nedenle kafiye ve aruzda aksamalar olduğu göze çarpar. Şiirlerini topladığı defterde 50'ye yakın şiiri vardır. Bunlardan 41 tanesi aruz, 9 tanesi de hece vezniyle yazılmıştır¹¹³.

DÖKMECİ BEKİR EFENDİ: XIX. yüzyılda Antep-Elbistan-Kilis üçgeni bölgesinde tasavvuf düşüncesine geniş katkılar sağlamış, yazılı eser bırakmaktan çok, etrafındakilere verdiği tasavvuf öğretisiyle kendi bölgesinde aşk ve sevgi ışığı saçan bir düşünür olmuştur.

Kendinden öncesi hakkındaki rivayetlere göre aslen Malatya'nın Erkenek civarında bulunan Sakal Sultan Suyu beldesinden hem anası ve hem de babasının ölümü üzerine, daha önce Antep'e yerleşmiş olan dayısı Besnili Mustafa Efendi'nin yanına iki kardeşiyle gelerek yerleşmiştir. Babası Muhammed Efendi, annesi Zeynep Hatun'dur. Kayıtlara göre doğumu 1292 (1876)'dir. Kardeşi Halil Efendi il merkezi olan Halep'e göçmüş ve orada vefat etmiştir. Kızkardeşi Zeynep Hanım ise, Meczub lakaplı Mehmet Efendi ile evlenmiş ve daha sonraları TOPRAKÇI soyadını almıştır. Bekir Efendi, yedi yaşında Şuayibzade Ali Efendi'nin riyaseti altında onun oğlu Übeydullah Efendi ile birlikte eğitilmiştir. Kilis'te bulunan Baytaz Sermest Efendi Dergâhında bir süre Übeydullah Efendi ve Baytazzade Mehmet Vakıf Efendi ile beraber Sermest Efendi tarafınca feyizlendirilen Bekir Efendi ilkin Fatma Hanımla (Kilisecikli) evlenir. Ondandır tek kızı Fattum Hanım, daha sonraları Cumhuriyet dönemi Gaziantep mutasavvıflarından Mehmet Hayri Efendi (YANIÇ)'nin anasıdır. İkinci hanımı Emine Hanım (TILFARLI)'dan Hatice (ÇİTÇİ), Hayriye (MİZMİZLİOĞLU-NİZAMOĞLU), Ali ve Nurettin (TUNÇDÖKEN) isimli olmak üzere her iki zevcesinden beş evladı olmuştur.

Cumhuriyetten sonra soyadı kanunu ile TUNÇDÖKEN soyadını alan Bekir Efendi, Osmanlı döneminde Antep'teki Ermeni ustalarının yaptığı dökümcülük zenaatını gizliden öğrenmiş ve tüm Antep Savunması süresi boyunca, Fransızlara karşı savaşan milis çetelerin mermi ve diğer mühimmatlarını dökerek, Harat Baba ile beraber fişenk doldurmuştur. Geceleri mağaralarda yaptığı bu gizli işin dışında gündüzleri de asker sevki hususunda şubede kayıt işini sürdürmüştür.

Savaş sonrası, Kilis Dergâhı Şeyhi Baytaz Sermest Efendi'nin ebediyete intikalinden önce Antep'i işaret ederek:

"-Ali Efendi'ye söyleyin su yollarını açsın, eğerleyin atımı ben de Antep'e gitmeliyim."

İşari sözüyle dergâhın görevi Şuayibzade Ali Efendi'ye geçer. Bütün bu sürelerde fıkıh, hadis, felsefe ve ledün ilimleri öğrenen Bekir Efendi, Ali Efendi'nin vefatına kadar onun dergâhından ayrılmaz. Sermest Efendi'nin "mahbubum" dediği Ali Efendi'nin vefatıyla, "oğlum" diye andığı Elbistanlı Hacı Ahmet Efendi bu tasavvuf dergâhının çizgisini sürdürürler. Elbistanlı Hacı Ahmet Efendi bu önderliği dört yıl sürdürür. Gaziantep'ten yanına giden Saraç Salah Usta'ya bu sürenin sonunda *"-Sen neden geldin, ben vekaleti sahiplerine götüreceğim. İster saraçlığını Antep'te, ister Kilis'te sürdür."* işari sözüyle önderlik, yeniden önceki toprağına döner. Bu dergâha bütün

¹¹³ GÜZELBEY, Gaziantep Büyüklükleri ve Gaziantep Meşâhîrine Ek. s.269-278.

ömrü boyunca tam bir teslimiyetle bağlılık gösteren Bekir Efendi, kendi öznel düşünündeki gönül dergâhında etrafına ışık vermeği sürdürür. O,

"Ey yol ehli gelip nerden, gideceksin nereye -ki bilmezsin,
Öylecene bir hayvan-ı natık değilsen de, -ki nesin?"

beyitinde anlatmaya çalıştığı üzere, evrenin sırlarını, yaşamının gayesini, sebep-sonuç bağlamında engin bir tefekkürle çözme uğraşısında bulunmuş ve etrafına tevazuyla düşünerek görmelerini öğütlemiştir. O, Ali Kapısı'nın, ululuk girişinin girizgâhı olarak, ıstifa olunmuş (seçilmiş) Muhammed Mustafa katına varış yolu olduğunu bilerek, her zaman, miras bırakılmış Ehl-i Beyt'e ve Kur'an'a sadakat göstererek, Bâyezid-i Bestami, Muhiddin-i Arabi, Hallac-ı Mansur, Celalleddin-i Rumi, Yunus Emre gibi hak eri ve gönül erenlerinin izinde bir yol izlemiştir. Ali Efendi ve Sermest Efendi'den aldığı eğitim ve terbiyeyle günlük yaşamında hep üretici olmuş, ömrünün son yıllarında dahi, mühür kazıyarak, düşünsel üretkenliğini, bedensel üretkenliğiyle süslemesini bilmıştır. Gönül sofrasında hep bir alış veriş zenginliği sürmüş, H. Muhiddinzade Muhiddin Efendi (SAVCI), Ubeydullah Efendi (GÖKSEL), Mehmet Vakıf Efendi (TAZEBAY), Bişirici Mescidi İmamı Torunzade Mehmet Hasip Efendi (DURRİ) bu alış verişlerin diğer tarafları olmuştur. Gazel ve kaside türünde yazılmış şiirleri ile el yazması divanı, torunu Mehmet Hayri Efendi (YANIÇ) tarafından değişik zamanlarda okunarak, bu yolda yürütenlere verilmişse de, divanı yayımlanamamıştır.

Zahirden geçip, batındaki özü ve cevheri bulmak, suret libasından sıyrılmak olacağından gerektir ki:

"Surette nem var benim,
Sirettedir madenim "

beyitiyle tüm söyleyebildiklerini özetlemeye çalışmıştır. 1957'de yol ve gönül dostlarından Hacı Muhiddin-zade Muhiddin Efendi ile aynı günde vefat etmiş ve Gaziantep'e defnedilmiştir.